

.....
127.244

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

CSERMELY GYULA

földes

BAKUNIN PROFESSOR KÖNYVE

BRASÓI LAPOK KÖNYVOSTÁYÁNAK KIADÁSA

**BAKUNIN
PROFESSZOR
KÖNYVE.**

REGÉNY ÖT RÉSZBEN.

IRTA:

CSERMELY GYULA.

1923.

A „BRASSÓI LAPOK“ KÖNYVOSZTÁLYÁNAK KIADÁSA.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

127244

M. N. MITZELER KÖNYVTÁRA
II. Nyomtat. Növekedénapló
1926 av 258 sz.

Első rész.

L. A verseci győző.

Domonkai Domonky Sebestyén magyar királyi honvédkerületi parancsnok arról volt híres Magyarországon, de még a határokon is túl, hogy soha, amióta csak szolgált, egyetlen fillér kincstári pénzt el nem fogadott, lett légyen az fizetés, pótdíj, szálláspénz, lópénz, vagy más néven nevezendő katonai illetmény. Ezer-nyolcszázhetvenegyben alig, hogy a magyar királyi honvédséget felállították, mint tizennyolcéves fiatalember, ki épen az érettségén túl volt, önként állt be katonának, honvédnek; egy év múlva hadnagy, tíz év múlva százados, ezerkilencszázháromban, épen ötvenéves korában, vezérőrnagy és dandárparancsnok lett, hogy négy évvel később honvédkerületi parancsnok — altábornaggyá lépjen elő; de soha egy fillér fizetést nem vett fel, hanem minden járandóságát egy alapítványba fizette be, melyet hadnaggyá való kineveztetésének napján ő maga fundált kerek százezer forinttal, a negyvennyolcas, negyvenkilences öreg honvédek javára.

Voltak aggodalmaskodók, akik kérdezték, nem félti-e katonai jövőjét, hogy épen az öreg félistenek javára alapítványoz, de Domonky Sebestyén kuruclelkű ujdonsült hadnagy ur nagyon okosan és nagyon fölényesen válaszolt.

— Amit ő felsége, talán politikából megtett, megteheti azt hazafiságból az ő hadnagya is. Ő félmilliót fordított a javukra, a koronázási ajándékot gondolom, hát csak fordíthatok én is csekély százezeret! És azután — folytatta — apám ezredese volt

Bemnek, sok elaggott honvédünk lehet, kit az ő parancsa vezényelt rohamra... hát a fia ne tegye meg értük, különösen ha amugy is teheti, hogy kedvezőbbé tegye a sorsukat?

És hónapról hónapra és esetről esetre minden fizetését és pótdíját az alapítvány gyarapítására adta. Hadnagyból idővel altábornagy lett, de soha még fedélkenységéből sem történt, hogy csak egy krajcár kincstári pénzt is magának tartott volna meg. Apám katonáinak adom — mondta — így becsülöm ért meg az én vitéz katonapám emlékét.

Hát igaz, hogy tehetette, domonkai Domonky Sebestyén, Magyarország egyik leggazdagabb embere, közel huszezer hold földnek és több millió forint készpénzvagyonnak ura volt. De hány báró és gróf és még ennél is nagyobb rangu nagyur van, kinek szintén sok milliónyi vagyona van, mégis kifizetteti magának, amit kapnia kell, nem adja se katonáknak, se másoknak.

Mikor elérkezett az ideje, megnősült és házaságából két gyermek származott. Az elsőszülött fiu volt, Gedeon; ezt honvédtisztnak és nagy magyarnak nevelte; a második leány volt, Jóka, sudárnövésű, gyönyörű teremtés. És megjutalmazta az apát a magyarok istene azzal, hogy leánya magyar szépség lett; olyan, amilyennek Rozgonyi Piroskát képzei el magának az ember. Nyulánk, de acélos termet, rozsdásan csillogó haj, mérsékelten hosszukás arc, nagy, egymástól elfekvő szemekkel és a szoborszerűen szabályos orr alatt egy picike, vérvörös cseresznyeszáj. És mindenekfölött: a megtestesült életerő és egészség.

— Jóka?! — micsoda leánynév ez? — kérdezték tőle tisztársai is, mások is, de Domonkynak erre is volt válasza. Ha van Piroška, — felelte — lehet Jóka is. A jó sem rosszabb gyökszó, mint a piros. A férfinevek dolgában hagyján, ebben elég gazdag a magyar olyan nevekben, amik eredeti nevek és semmiféle más nyelvben nincsenek. Van Árpád és Géza meg Taksony, van Lehel és Zoltán meg Elemér...

de női nevek dolgában már meglehetősen szegények vagyunk mi magyarok. Piroska, Fehérke, Etelka... no látjátok, egy negyedik már eszembe se jut, amely speciálisan magyar név volna; a többi, ami van, mint Erzsébet meg Ilonka és Magda, mind csak magyarított alakú naptári név. A németnek Helén, a magyarnak Lenke vagy Ilonka. Tehát csinálni kell, ami hiányzik; lám, én csináltam egyet: Jóka és azt hiszem, hogy elfogadható jó név ez.

(Hát, abban tévedett ugyan a kegyelmes ur, hogy a Piroska név a piros-ból származik, mert a régi latin Priscának a hajtása az, mindazonáltal előismerés illette őt azért, hogy a keresztnévek dolgában is a magyar szempont volt nála az első.)

Ezerkilencszáztizenegynek nyár-utóján nagy hadgyakorlatot rendeztek Délmagyarországnak dunamenti részében. Két közös hadseregbeli hadtest, az ellenség, volt a déli fél és három honvéd-hadosztály, tehát számra nézve jóval kevesebb volt az országot védő haderő, az északi fél. Mint az ellenség parancsnoka Gróf Waldkirchener Willibald tábornok-hadtestparancsnok szerepelt; egy ugynevezett sztratégiai portentum, kiről az illetékes körök szinte csodálkozó tisztelettel beszéltek; az országot védő haderőt, a számra nézve is gyengébb három honvédhadosztályt, Domonky Sebestyén vezette.

A hadgyakorlaton jelen volt a király is és a királlyal több főherceg és nagynémet ur. Ez utóbbiak közül a legemlegetettebb név volt Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, ki mint hatodik Joakim ült a trónján és kit a nagynémet hadsereg egyik legzseniálisabb tábornokának ösmertek. Barbarossa-szakállu óriási termetű germán volt, kinek arca és szeme a lelke nagy jóságára mutatott.

A hadsereg és a honvédség, de a szövetséges külföld is feszülten figyelte a játékot, mely játéknak mindenesetre komoly, de háborúnak mégis csak játék volt... és különösen a magyarság szorongott: meg-

állja-e Domonky a félelmetes osztrákkal szemben a helyét? Boldogul-e a honvédség a tulsulyban lévő kö-zösökkel szemben?

Általános volt a lemondás: nem boldogul! Nagy blamázs készül a honvédség részére. Négy hadosz-tállyal szemben csak három és gróf Waldkirchenerrel szemben, ki már több nagy hadgyakorlatot vezetett, a most először debütáló Domonky! És azután — de ezt már csak suttozták — gróf Waldkirchener Willibáld a legkedveltebb embere az udvarnak! Tehát ő kell, hogy győzzön, punctum.

Nos, a felvonulás megtörtént és domonkai Do-monky Sebestyén úgy elvágta az ellenséget hátsó ös-szekötő vonalaitól és átkarolva annak balszárnyát, úgy nekidobta őt a határhegységnek Délmagyarország és Havasalföld között, hogy a valóság esetében vagy meg kellett volna magát adnia, vagy hanyatthomlok kimenekülni az országból és internáltatva, ott kint tenni le a fegyvert.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, ki már a had-gyakorlat közepe felé mindent jól látott, többször is csodálattal kérdezte: — ki az a zseniális magyar, az a Feldmarschalleutnant von Domonky?... és szaba-don adott elragadtatásának kifejezést. Fenomenális egy hadvezéri tehetség; irigylem a monarchiától azt az embert! Hogy a körülötte feszengő urak, a döntőbirák és több pofaszakállu tábornok, savanyuan nézett, mikor ő így beszélt: azzal keveset törődött a meggyőződésének kifejezést adó herceg.

Egy vasuti állomás mellett volt a lefuvás, oda-állott az udvari vonat is, és a király, mikor elköszönt az uraktól, Domonky Sebestyéntől is bucsut vett. Né-metül beszélt hozzá, mitől Domonky tábornok vérpi-ros lett. — Ich danke Ihnen, Excellenz Herr Feld-marschall-Leutnant, — mondta — dass Sie meine braven Honved-Divisionen so tüchtig geführt haben. Gróf Waldkirchener Willibald akkor nem volt ott; ő

valahol Aninán, vagy még azon is tud tanulmányozta, hogy merre van kifelé.

A hadgyakorlat befejezése után Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege meglátogatta Domonky Sebestyént. Nem kérte magához, jóllehet uralkodó herceg volt; ő maga látogatott el hozzá és melegen megszorította a kezét. — Gratuláljak? azt nem teszem, — mondta. — Felfogásom szerint: ezt csak olyasmihhez lehet, ami nem egészen tőlünk függött, ha sikerült. Ön oly pozitív és abszolút tudást, oly bámulatraméltó zsenialitást mutatott, hogy csodálattal vagyok eltelve ön iránt. Ön csodálatot, nem gratulációt érdemel. Hol tanulta ön a sztratégiát, tábornok ur?

— Aki csak tanulta a sztratégiát, fenség, — válaszolta Domonky tábornok — de veleszületett tehetségnek híján van, abból sohasem lesz hadvezér, úgy vélem. Legföllebb nagy katonai méltóság lesz. Hát nem mondom, hogy nem tanultam is; de egyébként azt hiszem, hogy a rátermettséget apámtól jussoltam. Ki sohasem volt katona, csak képviselő volt, mégis zseniális hadvezér és ezredes lett... Aztán mosolyogva folytatta: — Mi magyarok, fenség, született politikusok, született szónokok és született verekedők vagyunk, úgy mondják.

— No, azt ugyancsak elverte, azt a Willibaldot vagy hogy híjják, — jegyezte meg jókedvűen a fenség ur.

Még sokáig maradt a herceg és mennél többet és mennél többféléről beszéltek, annál melegebb lett a szimpátiája Domonky iránt. Ki ötvenhétéves kora mellett is daliás jegenye-termetű ur volt, koromfekete kipödrött bajusszal és tipikus magyar katonaarccal és termettel. Végül, bucsúzás előtt, ezt mondta Graetz-Bieberfeld hercege:

— Most halaszthatatlan dolgaim vannak, haza kell utaznom, tábornok ur. De jövőre megint eljövök és akkor több napon át is vendége leszek önnek,

kedves Domonky. Az ön vadászterületei Domonka körül Európában a leggazdagabbak, a legjobbak.

— Boldog leszek, fenség, — válaszolta Domonky örömmel — ha vendégül fogom láthatni házáznál. De bátor vagyok megjegyezni, hogy már nem leszek akkor tábornok, hanem civil ur.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege erre csak gyöngécskén elcsodálkozott, de nem felelt. Nem kérdezte: ugyan miért?... Ha így beszél a tábornok, — gondolta — akkor alkalmasint van oka, hogy így beszéljen és tán zavarba hozná, ha kíváncsi volna a miéltre.

Még tele voltak a lapok Domonky tábornok nevével; tán még le sem szereltek a honvédek, kik a nevezetes hadgyakorlatban részt vettek és máris világgá repült a megdöbbenő hír: Domonky Sebestyén altábornagy lemondott tábornoki rangjáról és visszavonult Domonkára, gazdának. És hangsúlyozták a lapok: nem nyugdíjba ment, de lemondott a rangjáról; tehát már nyugdíjas tábornok sem a kegyelmes ur — a verseci győző, ahogy nevezték — hanem egyszerű polgárember, földbirtokos.

Találgatták ennek okát, de hiába; még a magasabb katonai körök magyarországi lapja és szócsöve, a német nyelvű „Budapester City“ sem tudott meg a kulisszák mögül egy betűt sem. Sőt a City is fölvetette a kérdést: lefuváskor a felséges ur a leghezlegőbbben megdicsérte Domonkyt, mi történt hát, hogy „im Handumdrehen“ lemondott a rangjáról?

Nosza, kergették a lapok tudósítóikat Domonkára, hogy hát tudják meg. A City is kiküldte a magáét. Kérdezzék meg magától a verseci győzőtől az okot; vagy ha nem akarna felelni, ami várható is, mégis: hátha lesz neki egy szava — ha nem is nyílt szava, de sejtető — a nyilvánosság, a magyar nép számára?

De Domonky senkit sem fogadott, még az udvarára sem eresztett egy lelket sem. Kastélyának kapuja bezárult és hiába tagadta el valaki hirlapirói, vagy tu-

dósitói mivoltát és füllentette, hogy ő erdészmérnök, vagy gépgyáros, csak hogy bebocsáttatást nyerhessen a nagy úrhoz: még a kapunak a küszöbére sem léphetett. — A kegyelmes ur senkit sem fogad, mondta a hajlithatatlan kapus és ezzel vége volt. Megfordulhatott az ur, akárki volt is. Mihály gazda, mihelyt megmondta a magáét, egyszeriben süket is lett, néma is; háttal fordult a kapunak és csak pipázott. Mindenki-nek egyformán mondta: a kegyelmes ur senkit sem fogad, csak egy reporternek, ki orvosnak hazudta magát, felelte azt Mihály gazda: — No persze! A kegyelmes ur beteg, hát csak nem gondolja, hogy fogadni fogja az urat! Ami orvosnak nagy malicia, ha veszszük.

Nem vezetett célhoz semmi más trükk se s így semmire se mehettek a lapok, sem a nagyobbak, komolyak, sem a kisebbek, és hiába próbálkoztak meg azzal, hogy megkönyékezték Domonky Gedeont, Domonky Sebestyén fiát, ki mint honvédőrnagy szolgált valahol Dunántul. — Abszolute semmit sem tudok; apám nem közölte velem elhatározásának motivumait, — mondta.

A titok tehát titok maradt továbbra is; még a honvédelmi miniszter, Domonky egyik legbizalmasabb barátja sem huzhatott ki belőle egy betűt sem. Ez kijelentette, hogy állhatatosan hallgatni fog... csak a fiával fogja közölni az okot, de csak akkor amikor, most még nem mondja meg.

Mire taktikát változtattak a lapok; megtudják ők az igazságot más módon is. No, nem a City, ez napirendre tért az ügy fölött, hanem a nemzetibb irányu ujságok. Méltatlankodni kezdtek, hogy hát mi történt? Mi sérelem eshetett Domonkyn, a nagy sztratégán, a verseci győzön, hogy lemondott tábornoki rangjáról? Mi intrikák folyhatnak ellene, hogy olyasmit tett, amit senki? — Hát még most is ott volnánk, kérdezték — hogy a magyar ember, ha egy ideig bírja is, de csak kénytelen vele, hogy hátat fordítson a hadseregnek?

Tüntetők is akadtak, kik a Honvédelmi miniszterium és a Hadtestparancsnokság elé vonultak. — Éljen Domonky Sebestyén, éljen a legmagyarabb tábornok...és abcug gróf Waldkirchener! — volt a jelző. Egy gunydalt is fujtak: retirálj, retirálj, Anináig meg sem állj... és ilyen hangok is emelkedtek a tömegből: — le a svecgelbbel, le a fekete sárgával... éljen a magyar nemzeti hadsereg!

Szóval, paprikás lett a közhangulat nagyon és a képviselőházban is interpelláció mondódott. Feleljen a miniszterelnök és a honvédelmi miniszter is feleljen: ki a bűnös a Domonky-ügyben? Mi mellőzéssel illethették Domonkyt (és az ő személyében a magyarságot, a nemzetet is), hogy letette tábornoki rangját? Egy akkora diadal után, mint a délvidéki, verseci győzelem volt! Nem tartalékos hadnagyocska egy tábornok, hogy nagy ok nélkül lemondjon a rangjáról!

Nosza, a Korona elé járult a két miniszter: — a Domonky-ügyben elvégre valamit tenni kell! De a felséges ur csak közönyösen vállat vont. — Én nem bántottam meg azt a kurucot, — mondta — és ha ő nem jön hozzám, hogy megmondja: mi baja van valamivel, mi bántja? hát én sem mehetek őhöz, hogy kérdezzem.

Az interpellációra adott válasz erre így hangzott:

— Domonky tábornok ur, azaz Domonky Sebestyén ur ügye sem a hadseregé, sem a királyé, sem a nemzeté. (Egy közbeszólás: a nemzet az utolsó!) A honvédség ügyének sem mondható. Mert lemondása a tábornoki rangról nem kívülről jött okokra történt. Nem bántotta vagy mellőzte őt senki, háttérbe sem szorította őt senki; lemondása a tábornoki rangról saját legbensőbb elhatározására történt, ami utóvégre csak szeszély is lehetett. Szeszélyekért pedig nem vállal felelősséget a kormány.

Ez a nem épen ügyetlen válasz megnyugtatta a képviselőház többségét, de még inkább a Budapester Cityt, mely sietett biztosítani a világot, hogy : es gibt

keine Affaire Domonky mehr. De a többi lap még nem tért mindjárt napirendre az ügy fölött, ámde lassacskán csak lecsöndesedett a felháborodás. Domonka urának egy betűje sem volt ezután sem az üggyhöz s így a lapok is lecsöndesedtek és béke lett. Majdnem mindegyik úgy végezte, hogy:

— Eltesszük ezt az emberünket a jövőre!

Hát gróf Waldkirchener Willibalddal mi történt?

Elültével a viharnek — a Szent István rend középkeresztjét kapta és Bécsbe került, vezérkari főnöknek, fiát pedig, Félixet, ki százados volt, Szentpétervárra küldték a katonai attassé mellé, tisztnek.

II. Eltörött a hegedüm . . .

Elmult egy esztendő.... 1912 nyárvége volt. Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, ahogy jelezte volt Domonka urának, ellátogatott hozzá egyik miniszterével és szárnysegédével együtt. Vadászni óhajtott és négy napig szándékozott maradni, de a négy napból nyolc is lett, oly fölséges volt a vadászat Domonkán.

Bieberfeld minisztere, egy pápaszemes, komoly és alapos tudásu kegyelmes ur, ki ha miniszter nem lesz, hát egyetemi tanár lehetett volna, nem vadászott, csak tanulmányokat folytatott. Érdekelte a gazdasági berendezés; a keményítő- és a szeszgyár és a serfőző; a marha-hizlalda, az olajsajtólók, minden. Nem is maradt csupán Domonkán a nyolc napon át; a házigazda szomszéd-birtokait is járta. Domonky melléje adta egyik legképzettebb világjárt emberét és ez kalauzolta a kegyelmes urat nap-nap után. Aki ismétlen csodálkozva megszólalt: — Also das ist Ungarn, das ist Ungarn?!... Unglaublich! Persze, más fogalmi voltak addig az országról.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege nagyszerűen érezte magát Domonkán. Ő már látott valamit az országból máskor is és ezért nem kiáltott fel minden alkalommal, hogy: ungläublich! De ami ő neki is fölötte imponált, az a tősgyökeres magyar nép volt, mit még nem ösmert. Legalább közvetlenül, szemtől-szembe nem ösmert.

— Hiszen nem parasztok ezek, hanem arisztokraták! — mondta a herceg, mikor alkalma nyílt a föld népét láthatni. — A legneveltebb modoru ur is csak

kulturáltabb lehet, de nem jobb modoru. És milyen emberi önérzettel beszélnek! Semmi „Ersterben in Demut“, hanem a szemébe nézve az embernek, úgy beszélnek hozzá, mint akik szabadoknak tudják magukat. És több méltósággal se láttam még parasztot föllépni, mint kelet szülöttjét, a magyart.

Ott tartózkodásuk utolsó napján bucsuebédet adott vendégeinek a házi ur. Graetz-Bieberfeld uralgó hercege a legfesztelenebbül adott elragadtatásának kifejezést. — Soha tanulságosabb és kellemesebb nyolc napot nem töltöttem el sehol, mint Magyarországon és itt önöknél, — mondta. — Jövőre megint feltolakszom önöknek, de jövőre már elhozom a fiamat is, hadd lásson és tanuljon ő is.

Bizonyára csak véletlenül történt, hogy éppen akkor nézett Jókára a fenséges ur, mikor azt mondta, hadd lásson a fia is. De Domonky Jóka, ki tizenkilenc éves viruló leány és nem vért forraló, de szívet megnyerő szépség volt, gyöngécskén elpirult arra a szóra. Graetz-Bieberfeld trónörökösét már volt alkalma látni tán kétszer is: a külügyminiszter fogadó estélyén és Bécsben a freudenauai versenyen.

Csak Domonky vette észre az elpirulást, a herceg öfensége fesztellenül folytatta a diskurzust. — Igen, elhozom a fiamat is, — mondta — és mint mi néme-
+ ek szoktuk, majd összeköti a hasznossal a kellemeset.

Közvetlenül elutazása előtt négyszemközt beszélt Domonkyval a fenséges ur. — Nagy hálával tartozom önnek, — mondta — és egy csekélységgel viszonzni szeretném. Tehát megengedi-e, — kérdezte — hogy felajáljam önnek a bieberfeldi Walhalla-rend nagy csillagát?

— Fenség, — felelte Domonky, és keserűség érzett a hangjában — engedje meg, könyörgöm, hogy nemet mondjak e kitüntető kérdésre. Ahhoz, hogy elfogadhassam a rendjelet, nekem engedélyt kellene itt valakitől kérnem, természetem azonban ezt nem

veszi be. Egy kézszeritása, fenség, is elég lesz, hogy megjutalmazottnak érezzem magam.

Graetz-Bieberfeld hercege jól látott. Egy ember, aki valamilyen ok miatt lemondott a tábornoki rangjáról és visszaadta annak, akitől kapta, nem fordulhat ugyanahhoz a kéréssel, hogy valamit elfogadhasson és ha csak egy rendjelet is.

Melegen megfogta és megszorította Domonky kezét és azt mondta: — Nos, a viszontlátásra, barátom, jövvőre.

Ezzel elutazott a herceg és hazáig egyébre sem gondolt, mint: mivel kedveskedhetnék mégis Domonka önérzetes urának a vendégszeretetért, amit házában élvezett?

Hát, négy hét múlva egy hercegi futár jelent meg Domonkán két csomaggal. Az egyikben egy aranykeretű fénykép volt, mely a herceget és a trónörököszt mutatta és mindakettő aláírását viselte; a másikban pedig, mely „an Fräulein von Domonky“ volt címezve, egy ónémet párta volt, gyöngyökből. Amilyent a németországi fejedelmi arák szoktak viselni, férjhezmenésük napján.

Nos, két héttel a történetek után egész Bieberfeldben csak egy ember volt, aki sejtette, ki lehetett az az ösmeretlen adakozó, aki Bieberfeld polgármestere címére Magyarország valamely eldugott részéből száz-ezer márkát küldött, valamely tetszése szerint való jótékony célra. — Alkalmasint „ein biederer Sachse“, — jegyezte meg a polgármester a hercegnek, mikor jelentést tett neki az esetről. — Graetz-Bieberfeldből is telepedtek meg Erdélyben és úgy lehet, egy ott élő testvérünk volt, aki megemlékezett ősei honáról.

De a herceg egészen más nézeten volt. — A gyöngyöknek tulfizetett ára, — gondolta nagy megindultsággal magában.

Megint őszt lett és tél, és a télre tavasz megnyár jött. Nyár vége felé, 1913-ban, a domonkai kastély megint népes lett, megérkezett a herceg a fiával, aki

utóbbi egy huszonötéves főhadnagy volt. Szőkehajú, kékszemű és rokonszenves, magastermetű ifju, korához képest talán tulságosan komoly és tartózkodó. A látogatás célja megint vadászat volt.

Domonkán való mulatozásuk második vagy harmadik napján megérkezett Domonkyné is, de egyedül, és ez feltűnt az uralkodó hercegnek. — Beteg lenne a kisasszony? — tünődött.

De csak egy pillanatnyi gondolkozás után is nemmel felelt magának e kérdésre. — Mi legkisebb baja sincs Jókának. Az, hogy nincs itt, — vélte a herceg — csak édesatyja intézkedésére történt. És kitalálva ennek mozgató okait, még többre becsülte Domonkyt, mint már eddig is. — Nagyon szép leány a kisasszony, — gondolta — és atyja, ki ezt jól tudja, meg akarja kimélni házamat egy esetleges szerelmi regénytől. Mit lehet tudni? — vélheti. — Adalbert graetz-bieberfeldi trónörökös még beleszeret a gyönyörű Jókába.

— No, de én megbizom a fiamban, hogy tudja, mivel tartozik a házunknak, — vélte a herceg. — És különben is már ősidők óta úgy volt, hogy a Bieberfeldek vagy Bundhausenből nőültek, vagy a Leinz-házból, hát Adalbert sem fog kivételt tenni, remélem.

— Kedves Domonkym, — szólt hát kordialisan az emberhez — még élénken emlékszem azokra a megindítóan szép magyar nőtákra, miket leánya tavaly énekelt. Hát: ne vonja meg tőlem az idén sem azt a nem mindennapi élvezetet, kedves Domonkym.

Nós, negyednap este, családi vacsora után, már hallgathatta a herceg az eltörött hegedűről szóló nótát.. és Adalbert trónörökös is, ki megérkezése órájától fogva sokat és nagyon szívesen beszélt Jókával. Adalbert trónörökös is ábrándozó elragadtatással hallgatta.

— Gyönyörű nóta, szívhez szóló és édes-bus, — mondta sóhajtásszerűen, lágyan és a tenyerébe hajtotta a fejét. — Kár, hogy a szöveget nem értem.

— Ha parancsolja fenségéd, szolgálhatok a fordításával is, — felelte Jókai.

— Lekötelez vele, kérem. De ugyan hol vette a fordítást?

— A garnizon egyik tisztje volt a fordítás elkövetője, fenség. Sok népdalunkat átültette németbe, kit hajmeresztő kacagtatóan persze, de elfogadhatóbb fordításai is voltak.

— Hát ezé a nótáé vajjon milyen?

— A sikerültebbek közül való, — felelte. És végig csuszva a zongorán futamra, már a fenséges hallgatói nyelvén énekelte a dallamra a szöveget:

— Hin ist meine Geige, hin — will nicht mehr erklingen — Röschen, Röschen, was ist dir? — magst nicht scherzen, singen. — Graeme dich nicht, ich will sie leicht verschmerzen — nur du Röschen, komm und lass dich küssen, herzen.

Hát, úgy viszonylott az eredetihez a fordítás, mint a szárán nőtt virághoz a lepréselt, mint az Ur-isten életet adó napjához a diszletekre aranyfüsttel ragasztott. De még így is bizonyos báj- és sok közvetlenség ömlött el rajta és Adalbert hercegnek meleg lett tőle a szive. Megismételtette a nótát és mikor másodszor is szinte sóhajtásba fult az utolsó sor, bágyadt német mása a magyarnak: szólalj meg hát, rubintos virágom... ő is együtt sóhajtott a nótával:

— Nur du Röschen, komm und lass dich küssen, herzen.

Vajjon milyen Röschent is értett a trónörökös: egy régít-e, amit Bieberfeldben vagy hol a szívébe zárt, vagy egy ujat-e, a magyar föld szülöttjét?

Másnap csak kilovagoltak a vendégek és a kegyelmes asszony és Jókai is velük ment. A testhez álló lovagló-ruhában ez utóbbi remekül festett — egy Rozgonyi Cicelle, csak sisak és vértézet nélkül — de Adalbert herceg, ki Jókai mellett lovagolt, azt a megjegyzést tette, hogy a zongora mellett és estélyi ruhában jobban tetszett neki, mint így dresszben.

— A fenséges urak, — felelte Jóka — nem engedhetik meg maguknak a választást, hacsak a fenséges hölgyek közt nem, hogy tetszik-e nekik egy nő, avagy nem tetszik.

— Igazsága van, — sóhajtott a herceg, és ő is elgondolkozott, Jóka is.

Kis vártatva a trónörökös folytatta, de nem a témát, csak a beszélgetést folytatta :

— Volt-e már Németországban? — kérdezte. — Láttá-e a Rajnát, a Harzot, az Északi- és a Keleti tenger vizeit?

— Láttam, — felelte Jóka.

— És...?

— És annyit mondhatok, fenség: lenyűgözően festői a Rajna, gyönyörű és hangulatos a Harz is, a tengerük is szép és sejtelmes, de szebb nekem a mi Tiszánk és egy nádasos kiöntése a mi Tiszánknak, mint a Rajna és bármelyik tengerük is.

— Miért?

— Mert anyanyelvemen beszélnek hozzám. Varázslatos a nyelve a Rajnának; a tengeriek nyelve csupa erő és ősgermán önérzet, a Harz nyelve is madárdal és lombsusogás, de nekem csak idegen nyelv mindannyi. Ámde a Tisza és kiöntése a Tiszának; a nádas és az égerfa-ligetek, berkek; a róna, melyben szabadon száguld a gondolat, de még a jármosszékér nyoma is, mely a dülőuton huzódik: mind anyanyelvemen, magyarul beszélnek.

Nem tüzzel beszélt Domonky Jóka, nagy élénkség sem áradt a szavával, de az a végtelen lágyság a hangjában több volt, mint tűz: imádat volt. Imádása levegőnknek és egünknek: a hajnalnak, délibábnak és alkonynak; a harangszónak, mely hullámszik-hömpölyög a rónákon át és a kolompénak, mely lépést ballag és szeliden kong. A hétköznapon is ünnepi álomnak, melyben tájainkat ringatja a templomi csönd és az ünnepnapon sem elalvó zsongásnak, mit ezernyi kis hangnak az elegye szül. Imádása a népnek,

mely költő is, katona is, vértanu is; mely hol verejtékezik, hol vérét ontja a földért: mely zenéjében is beszél és beszédével is fülbemászó dalt mond... imádása mindannak, ami egyenkint és együttvéve: magyar föld.

Nem tűz volt, hanem imádat és mennyivel több ez, mint az első! A tűz csak kiég és ha cserfa táplálta, akkor is, de az imádat, az örökké tart... örökké.

Adalbert trónörökös elbűvölten hallgatta Jókát. Mennyi lelkesedés ebben a légységben és mennyi erő! Hiszen ő is szerette hazáját; a Rajna neki szent folyó volt, még himnuszába is foglalta a népe... de hogy valamikor is ráeszmélt volna a tudatra, hogy azért szép neki a Rajna és azért szép neki a tenger, mert anyanyelvét hallja a szavából, arra nem talált emlékezőt a multjában.

— Még a jármos-szekér nyomával is igazsága van, — gondolta magában. — Az magyar nyom, hát magyarul hallja beszélni. A német szekér nyoma — most látom csak, — más, mint a magyaré.

És sokáig nem szólt egy szót sem, hallgaton lovagolt a lány mellett, sörényére meredve a lovának. Majd egyszerre megrázkódott és fölneézett. — Azért beszélt-e így, hogy reteszt toljon már most is egy távoli lehetőség elébe, mely még ködében uszik a jövőnek? Hiszen azt is mondta, hogy a fenségek nem engedhetik meg maguknak a választást, hogy tetszik-e nekik egy nő, avagy nem tetszik.

— Prinzenloos, — mormolta... uralkodók fiainak sorsa és nem tudta miért, valami szomorúság esett a szívébe.

Jóka meghallotta ezt a kifejezést: — Prinzenloos és nem hagyhatta megjegyzés nélkül.

— Szabad kíváncsinak lennem, — kérdezte — mit ért fenséged az alatt, hogy Prinzenloos?

— Azt a megkötöttséget, — felelte a trónörökös és gyöngé kis lázadozás érzett a hangjában — mely

kötelességévé teszi az uralkodó családok fiainak, hogy csak hasonló családokból válasszanak.

— Az a megkötöttség pedig — jegyezte meg Jóka — tán nem is olyan kárhóztatandó valami, csak alkalmazása egy törvénynek, mely fölöttünk áll.

— Melyik volna ez a törvény? Erről én nem tudok.

— Mások se tudnak még róla. Én is csak véletlenül tudok, mert egy budapesti folyóiratban olvastam.

— Hát mit olvasott abban az ujságban?

— Ösmertetését egy könyvnek, melyet Bakunin Feodor szentpétervári orvosprofesszor irt s melynek „A jövő század házassága“ a címe. Abból indul ki, hogy nem csupán a szerelem lehet a házasság boldogságának alapja, hanem kell oda alapul sok más is. Az, hogy nagyjában legalább egyenlő jelleműek, egyenlő vérségűek legyenek, akik egymással házasságot kötnek, s hogy egymásnak legyenek nevelve. Nos, az uralkodó családok fiai hol találjanak nekik megfelelő nőre, ha nem hasonló családok körében? Tehát mi jogtalanság sem történik egy princsel, ha választását csak szűk körre szorítják, a legfelsőbb százötven család körére...

A fenséges vendégek még négy napig maradtak, megtoldották azután még eggyel, de végül csak el kellett utazni. Az uralkodó főknél is határt szab a mulatozásnak a kötelesség.

Az utolsó estét — csakugy, mint tavaly — csak a családdal töltötték el a vendégek. Öten ültek a verandán, mely a parkra és a Tiszára nézett: a herceg, a fia, aztán Domonkyné, Domonky és Jóka. És a háziak tudták, csak a vendégek előtt maradt titokban, hogy meglepetés készül a számukra, a herceg és a trónörökös számára. Eredeti és magyaros meglepetés, csak a sötétebb estét és a fogyó hold feljövetelét várták.

Graetz-Bieberfeld hercege csupa kedélyesség volt. Jobban telt neki ez a nyolc nap, mint bármely

más üdülőhelyen nyolc hét is, és nem hiszi, hogy rosszul jósol, ha azt mondja, hogy jövőre bizony megint csak bekopogtat. Ő már törzsvendége a Domonky-háznak, ugylátszik.

Domonky és Domonkyné valami lekötelező szót mondott a hercegnek, s ezek kölcsönösen egymásra figyelvén, nem vették észre, hogy Adalbert trónörökös, ki Jókával egy sötétes sarokban ült, egy megjegyzést tett a komollyá vált leánynak.

— Én, — mondta a trónörökös — nem hiszem, hogy eljőjtek még másodszor is ez országba. Varázslatos egy ország az ön hazája. Az ember csak bejön a határán, aztán gazdagabban megy vissza, de árvában is... És ha nézi, mit nyert, mit veszett, hát az előbbi ha sok is, a veszteség mégis de sulyos!

— Veszteség? — felelte Jóka. — Veszteség, nyereség csak képzeletbeli is lehet, nem meglévő. És a ma a mi ítéletünkön még felül van, csak a holnapután mondhatja meg nekünk, hogy tegnapelőtt veszítettünk-e, nyertünk-e? Fenségednek majd azt mondja már a holnap is, hogy mitsem veszett azzal, hogy ma nálunk volt.

— Már a holnap?! tán a holnapután való holnap sem, — tiltakozott a szó ellen a trónörökös. És folytatni akarta, de egy meglepetés hallgatni készítette. A házigazda eloltotta a villanyt, — mert idegyűlnek a szunyogok, — mondta és a holdvilág mágikus fényében Domonky Jóka oly szép volt, hogy a trónörökös elfelejtett beszélni. Az a rozsdásan csillogó haj valami tompán fénylő ezüstös patinát nyert, mint az ezeréves koronák aranya; az a gyöngyvirág-arc és fedetlen nyak úgy kivilágított a homályos sarokból, mint egy holdas este a hófoltok az avarból, és az az egymástól elfekvő két ábrándos szem tengerszinnel átfestett két feketeség lett.

A Göncöl-szekere és több más csillag magasan fenn lángolt az égen s ez új irányt jelölt ki Jókának, hol vegye föl újból a beszédet. Egy pillantást vetett a

menyboltra, mely átlátszó is volt, mély is, aztán így szólt a fiatal fenséghez:

— Jól nézze meg egüinket, fenség és vallja meg, hogy nincs párja a világon. Ilyen színeket sem északon nem láttam, sem délen az aranyszarv partjain. Nyár-esti egüinket jól festeni még egyetlen festőknek sem sikerült.

— Ah, ön festészettel is foglalkozik, kisasszony?

— Igen, de csak itthon, — felelte Jóka. — És nevezzen elfogultnak vagy sovénnek: más ország szépségeiben csak gyönyörködöm, de hangulatba ringatni — és a festészethez is kell hangulat — csak a szülőhazám szépségei képesek... Ön elfogultnak itél, már látom, de mondja csak fenség: a költészettel is nem így vagyunk-e mindenütt? Ha Heine franciának születik, megénekelte volna-e a Loreleyt... és ha Arany János németnek születik, megírja-e Buda halálát vagy Toldit?

Adalbert trónörökös hallgatott és csak nézte a magyar eget és annak színeit, mintha onnan várt volna választ a kérdésre: megénekelte volna Heine a Loreleyt, ha a Provenceban és nem Düsseldorfban születik?

Jóka is a csillagokat nézte és figyelmeztette a trónörököst, hogy a tejutat a magyar nép Csaba vezér utjának nevezi, majd így folytatta érzésteljesen, halkán:

— Egy nagy magyar költő verset irt egy tiszaháti parasztról, aki Braziliába vagy Laplatába vetődött. Megkönnyezni való csodaszép versezet az. Jó dolga van, gyarapszik és mégis csak haza vágyik a magyar, mert nem találja a délszaki égen a Fiastyukot, a Kaszást, a Göncöl-szekerét sem, szóval: a szívéhez nőtt, kedves és meghitt sok *magyar* csillagot...

— Igazán gyönyörű költemény. A szive fájhat az embernek, ha átérzi.

— No lássa fenséged, ez az! — mondta Jóka mintegy álomból ébredve. — Idegenben nincs élete a magyarnak. Hiába is szikrázik az alpesi tó a felhőtlen kék

égboltozat fényében, hiába is mormol az erdei kut, melynek partjain Druidák áldoztak: nem érti meg nyelvüket a magyar. Még az éjszaka sok szövétnekét, csillagát is, amit megszokott a hazai menybolton, magyar csillagnak nézi... hát elhagyhatja-e a magyar a hazáját?

És Adalbert trónörökös lelkében megint felnyomult, most már másodszor, a kérdés, hogy azért beszélt-e így, hogy reteszt toljon már most is egy távoli lehetőség elébe, mely még ködében uszik a jövőnek?

Égnek emelte a szemét s a Fiastyukot s a Gönçöl-szekerét nézte és mondani akart valamit, tán azt, hogy Bieberfeld egén is olyan a Fiastyuk, mint Domonkán. De a szájában maradt a szó; most jött csak az igazi meglepetés.

Sűrűjéből a parknak sohasem hallott bus hangok sirták belé magukat az éjbe. Kőszobor szívét is megrázó, a fában is lelket ébresztő hangok, mikhez hasonlókat nem találni sem a havasi kürt, sem a Pán-sipja szavában, sem semmiféle más hangszerében a világnak; se tündér, se szirén, se csalogány-madárnak a hangja... hát mi volt?

Tárogató hangja!

A herceg megrázkódott, fia meg hypnotizáltan a székén ült, mintegy akarat nélkül leeresztve a két karját és hallgatta, hallgatta a hangokat.

Amik jöttek és szálltak, színesen, mint buborékok opálból és lenyügzőve a lelket, mint valami ígézet.

S egy-két futam után, mely lágy volt, mint csipogása a pelyhedző rigónak, beléömlött az éjbe a nóta:

— Eltörött a hegedüm és nem akar szólani...

Óh te dala a daloknak, magyar dal! Amit fölényesen letárgyal a klasszikus zenének gletserein hideggé hült muzsikusz: de különb vagy te, te egyszerű kis virága a rónának, mint a legdrágább selyemből lett művirág! Nem kétszer-kettő négy vagy te magyar dal, és nem is gerendák és állványok

között épülsz, mint a görög vagy ógóthikus kőalkotmány; mint a madárnak a fészke ugy épülsz és mérhetetlen, szinte légies finomság vagy. Kevésbé a fülnek, mint a szívnek és a léleknek a nótája vagy és mind-mind van benned, ami istentől lett hangja természetnek van. Rigófütty és csalogánydal és méhzöngés; sirás és kesergés és felkacagás; a komolyság szava és az enyelgésé, ártatlan tréfáé; cirpelése a tücsöknek, méltóságos zugása a darvak és a vadludak szárnyainak. Kaszapengés, pohárcsengés; szellő szava, csermely árja, férfidac, égzengés, vihar.

Régen elhangzott már az utolsó elhalása is a dalnak, de a fejedelmi vendégek még elbűvölten, léleket nélkül ültek. És kettős ígézet alatt voltak; ígézete alatt a dalnak és — amit most vettek csak észre, hogy eltűnt a hangulatrontó villany — ígézete alatt az estének.

Nyárvégi isteni este volt és erre sem akadt más jelző, mint: *magyar*. Magyar napfény, magyar csillag, magyar égbolt, magyar nyár. és magyar este !

Ötük közül a fenséges ur volt az első, ki nagy-sokára megtalálta a hangját. Barbarossa-szakállja is remegett a megindultságtól, ugy mondta :

— Az angyalokhoz felemelő szent élvezet volt, Nagy adósuk vagyok önöknek, ugy érzem.

A trónörökös pedig, mikor magához tért, némán a leány kezéhez nyult és egy pillanatra az ajkához emelte. És csak azután, hogy eleresztette, suttogta:

— Hin ist meine Geige, hin, will nicht mehr erklingen ...

Aztán újból felsírt a Zauberflöte, a varázsfuvola, ahogy a herceg a tárogatót nevezte, és panaszosan jött ki öbléből a bánatos szó:

— Nagy Bercsényi Miklós sirdogál magába ...

— Az már igaz, — mondta a herceg — önök magyarok értenek hozzá, mint nehezség meg vendégeiknek a bucsut. Hát lehet ezt elfelejteni, egy ilyen estét és minden báját ?

És a trónörökös, mintegy álmából ébredve, még ezt tette hozzá a mondatkhoz:

— . . . és mindazt, ami drágává tette nekünk az estét?

. . . Késő lett, be kellett menni a szalonba, aztán készülődést tettek a fenségek, hogy szobáikba vonuljanak vissza. De a hölgyektől való elbucszás előtt — ez a végleges bucsú is lett volna — Adalbert herceg szinte könnyörögve így fordult Jókához:

— Csak egyszer, csak egyetlen egyszer még a „Hin ist meine Geige, hin“-t. Utoljára fogom halani ez életben.

És Jóka leült és kísérve magát a zongorán, énekelte a bánatos nótát, és se Domonkyné, se Domonky, se Joakim herceg nem tudta, hogy kinek a hegedüje tört ketté: Adalbert trónörökösé-e, vagy a Jókáé?

Mikor ez utóbbi, harmadnap délelőtt végigjárta a szobákat, termeket, miket ő fenségeik laktak a kastélyban, egy elhervadt virágcsokor alatt egy fényképet talált az asztalon. Adalbert trónörökös arcképe volt és sajátkezű aláírásának felette őt párhuzamos vonalon hét fekete kottafej, mint megannyi odaszurt gombostű, egy vallomást rögzített a kartonra. Hangokra áttéve azt mondták azok a felsorakozott gombostűk, hogy: — eltörött a hegedüm . . .

— Az enyém is, — sóhajtott fel Jóka és a keblébe rejtette a fényképet.

III. Gudrun pártája.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, megerősödve és megfiatalodva a magyarországi kellemes napoktól, minden legkisebb kerülő nélkül Domonkáról Bieberfeldbe utazott. Egy-két szűkebbkörű udvari estélyt és egy nagyobb szabású bált óhajtott adni, tartozásból egyrészt a népe iránt, másrészt intímebb természetű okokból.

— A trónörökös huszonötéves és még nem választott társat — vélte a herceg. Tehát ideje, hogy válasszon, — gondolta. — Nos, Bundhausen és Leinz és még több udvar is képviselve lesz gazdagon; sok szépség lesz a hercegnők közt, hát cseppet sem fárasztó, sőt kellemes munka lesz a választás. Itt egy virág, ott egy . . . csak arról lesz szó, hogy melyiket tűzze a keblére. És mihelyt döntött, már sablonosan megy minden. Rövid tárgyalások az illető udvarral, a trónörökös vizitje a kiszemelt menyasszony házánál, a többi aztán jön magától.

Persze, beavatta tervébe a trónörököst is, de ez el akarta odáztatni a dolgot. — Még ráérek megnövesülni, — mondta. Csak tanultam és fáradoztam eddig, keményebben, mint bárki ebben az országban, mert készülnöm kellett a hivatásra, mely rám vár . . . most szórakozni szeretnék, pihenni, üdülni egy keveset; vagy utra menni, világot látni . . . nem látod be, hogy ez rám férne, apám?

— Belátom, mondta a herceg — de . . . itt egyszerre szinte ünnepélyes, olyan komoly lett . . . de nem várhatunk, Adalbert, — folytatta. — Egyetlen fiam

vagy ; utódot kell mihamarabb nemzened, ki elfoglalhassa a Bieberfeldek trónját, mert te, édes fiam, esetleg sosem leszel uralkodója ennek az országnak.

Adalbert trónörökös egykedvű maradt. Minden izgalom nélkül kérdezte : — hát mi késztet a sietésre, apám ? És mi alapon mondod, hogy én talán sohasem léphetek utánad a trónra ?

Graetz-Bieberfeld hercege szomorú lett, de szomorúságában valami szent is volt, valami fenséges. Mint pillantásában azoknak, akik tudják, hogy vagy szeretteikre, vagy ő rájuk vértanu-áldozat és megdicsőülés vár.

— Mert mi sem biztosítja nekem, fiam, hogy rövid pár esztendő múlva még az élők sorában látlak, — felelte.

— Egészséges vagyok, tehát emberi számítás szerint . . .

— Nem erről van szó, fiam. Másról van szó, amit fiatalságod még nem láthatott meg. De én, ugyis mint uralkodó herceg, ugyis mint a hadsereg egyik kiszemelt vezére a jövőben, én be vagyok avatva a dolgokba, ahogy jönni fognak, mert kell, hogy úgy jöjjenek. Két esztendő múlva, — vagy háromra, négyre, ez már nem különbség — kelet és nyugat és észak meg dél össze fog szövetkezni ellenünk, hogy megsemmisítsék Németország hatalmát. Borzalmas mérkőzés lesz, életre-halálra, mint két egymásnak száguldozó égitest között és minden emberre szükség lesz, a császár fia legyen, vagy az enyém, az enyém, vagy az utolsó paraszté. A harctéren mind németek leszünk, ott nem lesz se koronás fő, se proletár ; németek leszünk, fiam, és te, élén a századodnak, Adalbert, épen úgy eleshetsz, meghalhatsz, mint egy Lehmann, egy Mayer, egy Schulze . . .

— Bármikor kész vagyok életemet is odaadni a hazáért, — válaszolta ünnepélyesen a trónörökös.

— Tudom. De csak vértanuk kellene-e a nemzetnek ? Csak önfeláldozó hősök, mit gondolsz ? A nem-

zetnek szüksége van arra is, hogy gyermekeik legyenek az apáknak, akik örököljék nemzõik erényeit és életet biztosítsanak a nemzetnek. Életet, örökké tartót, amíg a világ áll.

— Tehát meg kell hogy nõsüljél, Adalbert. Ma inkább, mint holnap, vagy holnapután. Ugyis mint trónörökös, ugyis mint Németország fia meg kell hogy nõsüljél, Adalbert. Hogy te utánad is itthon maradjon egy élet, ha úgy fogja akarni az Isten, hogy . . . hogy . . .

— . . . hogy ne térjek meg onnan, a hová mentem? Fenséges apám, — felelte megindultan a trónörökös — ez az óra oly rendkívüli, oly magasztos, hogy szentségtörés volna, ha szomorusággal beárnyékolnám. Ezért engedd meg, kérlek, hogy csak holnap térjünk vissza erre a tárgyra.

— Szomoruságról beszélsz, amit nem akarsz nekem okozni, Adalbert? Neked hát titkod van? Vajjon mi az?

— Majd holnap, apám, — tért ki az ifju. — Huszonnégyórát kérek, egy kis napot csak.

— Legyen, — mondta a herceg és egy kézsoritással elbocsátotta a fiát.

Másnap megint együtt voltak, kettesben apa és fiu.

— Apám, — kezdte érzéssel a trónörökös — azt mondtad nekem tegnap, nõsüljek meg, hogy élet maradjon utánam, ha meghalok. Idézem szavaidat; azt mondtad, hogy ugyis mint trónörökös, ugyis mint Németország fia meg kell hogy mihamarabb nõsüljek. Nos, én meghajolok akaratom elõtt, de — a fiatal princ szava itt könyörgõ lett — de nem mint trónörökös akarok, csak mint hazám egyszerû fia akarok nõsülni. A szent célt, hogy élet maradjon utánam, ez utóbbi módon akarom elérni.

Graetz-Bieberfeld hercege elfehérült, meg is mozdult, talán a célból, hogy felálljon, de csak ülve maradt és nyugalmat parancsolt magára.

— Diplomata sem értesíthetett volna különbül,

hogy nem rangszerűen akarsz nőszülni, — mondta. — Te mesalliancera gondolsz, mert szerelmes vagy valakibe, úgy vélem. De föltettem magamba, hogy végig foglak hallgatni, hát csak szabadon beszélj, minden géne nélkül. Nem mint alattvaló az urához: mint fiu az atyjához, mint tiszt a tiszthez, mint német a némethez, úgy beszélj hozzám, Adalbert. Ki az illető, hogy hívják, régen szereted-e vajjon és . . . és megérdemli-e, hogy szeresd?

Adalbert trónörökös, ki vihart várt, úgy vélte, hogy a felhőkön keresztül a napsütés visszfénye szűrődik. Hogy ragyog itt valami: mellette, fölötte, előtte . . . vagy már egészen benne van a felhőben, mit a nap-sugár aranya szőtt keresztül.

— Engedd meg hát, apám, — így szólalt meg — hogy megmondjam az illető nevét. Domonky Jóka a neve, kit kitörölhetetlenül a szivembe zártam, kit szeretek, mint . . . nő erre nincs hasonlat. Még négy hete sincs, hogy először megláttam és úgy érzem, hogy szeretem, mióta a világ áll. Domonky Jóka! Már e név maga is csupa melódia, aranyharangból jött ünnepi harangszó!

— Domonky Jóka! — kiáltott fel a herceg és harag nélkül nézett a fiára. Csak leejtette hosszán a karját, mint akinek kiesett a kezéből a fegyver. És a hangja is, ahogy utána mondta a Jóka szót, bizonyos csodálkozó megindultságtól vibrált. — Domonky Jóka, — suttogta — kit csak kérelmemre rendelt haza az atyja!

Gondolkozott, aztán felállt és a trónörökös vállára tette a kezét. — Még nem döntöttem, — mondta és bár szilárdnak óhajtott látszani, egy kis ingadozás érzett a hangjában. — Még nem határoztam, mondom, de lefegyverzettnek érzem magam. Egy cselekedetem által, melyet nem tanácsára valaki másnak, csak magamtól, úgy ötletszerűen végeztem. Több szerencséd van, fiam, mint hasonló esetekben más uralkodó személyiség fiának. Még nem döntöttem, mondom,

de gondolkoznom késztet az a cselekedet, melyről te nem tudsz, mert nem adtam volt tudtadra. Légies valami; nincs jelentősége, nincs súlya, ha úgy vesszük és mégis csak súlyos és megdobbantja a szívedet, fiam.

— Mi volt az a csodálatos cselekedet?

— Jól mondod: csodálatos cselekedet. És most utólag, hogy gondolkozom fölötté, nem bírok megszabadulni az érzéstől, hogy tán a Gondviselés akarta, hogy úgy tegyek.

Adalbert trónörökös csupa izgalom lett. — A Gondviselés? — kiáltott. — Jókára vonatkozólag, . . . és az érzésemre vonatkozólag, mely hozzá köt?!

— Ugy van, — mondta a herceg. — A dolog egyszerűen a következő: tavaly, hogy vendég voltam Domonkán, a Walhalla-rend csillagát ajánlottam fel Domonkynak, hálából. Nem akarta elfogadni a rendjelet, mire hazaérkezésem után arcképünket küldtettem el neki. A kettőnk együttes nagy fényképét.

— Erről tudok, — mondta csalódottan a trónörökös. — Hisz aláíratad velem is, mielőtt elküldted.

— De nemcsak arcképünket küldtem, hanem mást is. Jókának egy ónémet pártát, melyet fejedelmi aráink lakodalmuk napján szoktak hordani. A Gudrun-párta szakasztott mása volt, mely házi kincseink egyik legrégebbi darabja.

— Gudrun, Gudrun! Személyesítője a szelidségnek és a szépségnek? Domonky Jóka is az!

— Tudom. Épen ez okból történt, hogy azt a pártát küldtettem el a leánynak. Domonky Jóka nem az a vért-korbácsoló, izgató szépség, mint például, ha emlékszel rá, a domonk megyei főispán leánya. Domonky Jóka olyan szívet elbájoló szépség, mint . . .

— . . . mint Gudrun volt, Siegfried párja.

— És a Gudrun-párta boldogságot hoz, mondják. Nos, Domonky Jóka ez utóbbiról úgy lehet nem tud, de én mindenesetre jelezni akartam, hogy boldogságot kívánok neki, ha majd férjhez megy.

Adalbert trónörökös elérzékenyült. — Ha ez sem a Gondviselés ujja, akkor nem tudom, hogy mit nevezünk annak.

A herceg elgondolkozott, vajjon folytassa-e? És valami megindultságnak engedve, elmondta még azt is, ami még hátra volt.

— Jóka édes atyja, — folytatta — névtelenül száz-ezer márkát küldött városunk polgármesterének azzal, hogy tetszése szerint jó célra fordítsa. És a polgármester javaslata az volt, hogy az összegnek kamataiból évenként néhány szegényebb menyasszonynak adjunk hozományt.

— Gudrun-párta . . . Jóka . . . menyasszonyok boldogsága . . . és vőlegényeké . . . ábrándozott a trónörökös.

Majd csengő hangon, boldogan folytatta, megszabadultam minden nyomástól, mely ránehezült volt:

— Költő szeretnék lenni, de megelégszem azzal, hogy egyszerű referense legyek, egyszerű krónikása saját magamnak; elmondjak mindent a lehető legegyszerűbb szavakkal, aztán ne én adjak választ a kérdésre, vajjon megérdemli-e Jóka, hogy szeressem, hanem te magad felelj magadnak, apám.

A herceget már elfogulttá tette a Gondviselés; megvesztegette, megejtette, lehet mondani. Sehol a Gondviselésbe vetett hitnek annyi jámbora nincs, még a legmagasabb köröket sem véve ki, mint a szentimentalizmusra hajló németek közt.

Egy üveg frauenmilchet hozatott be magának és ő maga töltött a fiúnak is. És odakocintva a magát a fia kezében levő pohárhoz, bátorítólag azt mondta:

— Nos, beszélj.

Kellett is már a trónörökösnek biztatás! Nem csak szabadon beszélt, de már jókedvűen is; és folyamatosan és könnyen, mint a bő torku forrásból a kristályos víz, úgy jött ki a száján a sok átértzett szó.

— Megláttam és megszerettem, apám. Együtt jött a kettő, mint a nap keltével az áldás és a tavasszal

a bimbóknak foslése. S ahogy nem nézhetek virágra anélkül, hogy színeket is ne lásson a szemem, s ahogy nem állhatok a kandallóhoz a tűz mellé, hogy melegeget ne érezzen a testem, úgy nem nézhettem egy percig sem a leányra, hogy szerelem ne költözzék a szívembe. Nem vágyakozás, apám, hanem istentől jött, fölemelő szent érzés.

A herceg egy pillantást vetett a festményre, mely egy törpe pálma legyezői alatt egy asztalon állt. Egy édesarcu szép asszonyt ábrázolt, a trónörökösnek most öt éve elhalt anyját. — Az is egy Gudrun volt; azt is úgy láttam meg, — gondolta a herceg — mint Adalbert az ő Domonky Jókáját.

Elnyomott egy sóhajtást, behunyta egy percre a szemét, végigsimitott kezével a homlokán, aztán intett a fiunak, hogy folytassa.

És a trónörökös folytatta:

— Megérik azt ösztönükkel a leányok, ha kedvező benyomást tettek egy férfiura. Megérezte Jóka is és...

— ... nem tételezem fel róla, — szakította félbe a herceg — hogy még mélyíteni igyekezett volna.

— De nem ám. Sőt végtelenül finoman azon volt, hogy birjam le a keletkező vonzalmat. Fojtsam el már csirájában a szerelmem; térjek észre és lássam be, hogy egy jövőendő uralkodó személyiség nem rendelkezhetik a szívével úgy, mint bárki más.

— Kiváncsi vagyok a módra, hogyan tette ezt Domonky Jóka?

— Mondom, a legnőiesebb módon. Egymás mellett lovagoltunk s én azt a megjegyzést tettem, hogy estélyi ruhában jobban tetszett nekem, mint dreszben, mire ő azt mondta, hogy a fenségek nem engedhetik meg maguknak a választást, hogy tetszik-e nekik egy nő, avagy nem tetszik...

A herceg megelégedetten bólintott.

— Más leány, hasonló esetben, már légvárat épített volna és a légvárat kapui fölött már ott látta

volna hercegi címerét is és igyekezett volna, hogy valósággá varázsolja az álmát. Élesztette volna a tüzet, felfokozta volna bennem a szenvedélyt . . . de Domonky Józsa olyan rezerváltan viselkedett, hogy csodálom. Ő már beléláthatott a jövőbe, már láthatott engem, hogy harcot harcolok veled és a házunkkal és mindennel, mire egy hercegnek tekintettel és figyelemmel kell lennie . . . de mert látta ezt a lehetőséget, hát reteszt tolt eléje — és én megértettem Domonky Józst.

— Küzdöttem is magam ellen, apám. Még azon az utolsó estén is, mikor azt mondtad, hogy jövőre megint eljövünk, én kijelentettem Józsnak, hogy én nem megyek. Ami engemet illet, én nem látogatok el másodszer is az országba. Mikor elbucsuztam a házuktól, szívem is azt mondta, mit a nóta mond, hogy : hin ist meine Geige, hin . . . és erőt vettem magamon, hogy felejtsek. Sokkal rövidebb idő mult el tegnapig, hogy csak meg is kezdhettem volna a hervasztó felejtést, de tegnap, hogy azt mondtad nekem : nőszüljek meg, olyan lánggra lobbant bennem az érzés, mint kitörése idején a napfáklya. A te óhajod, hogy nőszüljek meg és az én óhajom : Domonky Józsa.

— És legvégül ; még egyet csak, apám. Te is nézted azt az arcképet, én is ; azt a képet ott a pálma alatt a sarokban. Ne légy szigorú hozzám, apám, mert hátha nem helyesli szigorodat az az angyal az egekben, kit az a kép mutat . . .

Ez a leghatalmasabb érv volt és a herceg, ki imádta volt asszonyát, egy könnycseppet törölt ki szeméből.

A könnycsepp pedig elfogadta az érvet.

Graetz-Bieberfeld hercege felállt és azt mondta a fiának : — remélj. Még semmit se mondhatok, csak ennyit, de egyelőre ennyi is elég lesz.

A trónörökös kezét csókolt atyjának és odavezette a pálma mellé az arcképhez. És minden lágy-

sággal, melyre csak képes volt, egy kérdést intézett az atyjához.

— Mondjad csak, édes apám, — kérdezte — ahogy te ösmerted és szeretted ezt az eszményi nőt: nem elvetted volna-e akkor is, ha nem Bundhausen-princessz, hanem — Domonky-leány?!

Graetz-Bieberfeld hercege hallgatott. Felelhetett-e nemmel a kérdésre?

Adalbert pedig érezte, hogy győzött; győzött még kezdete előtt a harcnak.

IV. Mátyás király „N“ betűje.

Bieberfeld polgármestere, egy méltóságos külsejű, ezüstös haju, de még fiatalos mozgású öreg ur, kihallgatáson jelent meg a hercegnél. A százezer márkás adomány dolgában jött, hogy jelentse, hogy öt percentes államkötvényeket vett rajta; bátorkodott egyuttal hozzájárulását kérni a hercegnek, hogy az alapítványt, mint ilyent, egyszerűen „Anonimá“-nak kezeljék.

— Kedves doktor Röder, — mondotta a herceg — „Anonima hungarica“ legyen a neve. Magyar földről jött, egy nemesszivű, nemeslelkű magyartól, hát igazságosnak kell lennünk. Anonima maga még csak keveset mond, de Anonima hungarica már értésére fogja adni a népnek, honnan és kitől jött a fundáció.

Röder doktor polgármester kegyesen elbocsátatván, elment, a herceg pedig egy géppel irt, több oldalra terjedő jelentést vett fel az asztról, melyet minisztere már azelőtt oda eléje tett.

A jelentés, mit a herceg a kezébe vett történetírói alapossággal és objektivitással megszerkesztett kis dolgozat volt.

— Eredeti neve a családnak nem Domonky, hanem Domoky volt, — szólt a bevezetés. Harmadik Béla krónikásának feljegyzései szerint, kit „anonimus Belae regisnotarius“-nak ösmer a história — így kezdte az alkalmi történész. — Nagy Domok vármegyét négy Szent István király kerekítette ki ezertizben. A vármegye élére főispánnak, comes supremus-nak Domoky Pál vezért rendelte, ki a király egyik legvitézebb vezére

volt; ez a Domoky Pál gróf tekinthető a Domonkyak azon legelső ősének, akit ősmérünk. De nem férhet hozzá két-ség, hogy a Domoky familia, mint a száznyolc nemes törzs egyik családja, már a magyarok bejövetelekor is nemes volt, tehát Európa egyik legősrégibb családja.

Graetz-Bieberfeld hercege elgondolkozva a levegőbe nézett. — Már ezer évvel ezelőtt is nemesek voltak, — mormolta. — És egy vármegye kapta tőlük a nevét. Egy évezreddel ezelőtt Bieberfeld városának még a helye sem volt meg, mert itt mocsarak voltak, hódoknak tanyája. A Graetz-Bieberfeld család meg csak a reformáció idején bukkant fel először a homályból.

— Harmadik Endrének, az utolsó Árpádnak elhalálózása után (1301-ben) olvasta tovább a herceg — egy Domoky Szilveszter jelölt volt a királyi trónra. De maga ez a Domoky Szilveszter, hogy megóvja a szét-huzástól nemzetét, azokhoz csatlakozott már a priori, kik külföldit óhajtottak királynak. És harmadik Endrére, mint tudjuk, csakugyan idegen jött, Wenzel . . .

— Csodálatos, mormolta a herceg. — Ha a Domoky Szilveszter akkor kevésbbé önzetlen lett volna!

— Mai nevét a család — fejtette ki továbbad a történész — és erre már hiteles történelmi okmá-nyáink is vannak — mai nevét a család Matthias Corvinustól kapta, a leghatalmasabb, legnagyobb magyar királytól, kit jelző néven: igazságosnak is neveznek. A király, ki mint tudjuk, Európa egyik leg-műveltebb királya volt, alkalomadtán a kedélyessé- get is szerette. Egyik diadalmas hadjárata után így szólt Domoky Gáborhoz, ki száz csatában kipróbált vezére volt: — Számtalan csatában diadalra vezetted seregemet, te hős vitézem, Domoky Gábor. A számtalant, a számtalan sokat a mathézisben „n“ betűvel jelöljük, hát megtoldom a nevedet egy en-nel. Mától fogva: Domonky a neved és a vármegyéd is Domonk legyen, nem Domok. Innen van az, jegyezte meg itt zárójelben a történész, hogy a Domonkyak közel négy évszázadon át, követhetőleg 1848-ig, így irták a ne-

vüket: DomoNky. A belétoldott n betűt hódolatul a királynak és dicsőségéül a családnak, nagy betűvel irták. Ime facsimilében több adománylevél és más okmány, a tizenhatodik és tizenhetedik századból, mind ezt az aláírást viseli: DomoNky.

Graetz-Bieberfeld hercege mintegy átszellemült. Hőskölteményt lehetne írni ennek a családnak a történetéről, — mormolta. — És milyen ragyogó színfolt ennek az őscsaládnak történetében az az „N“ betű! Ilyet nem mutathat fel semmi más nemes családja a világnak. Amilyen eredeti magyar, olyan megkönynyezni valóan bájos. Az en betűt, a királytól kapták, hát nagy alakban irták, nem megható ez?! De persze, egy nemzet, mint a magyar! Mely királyhű és loyalis volt mindenkor!

— A mohácsi katasztrófa után, — olvasta tovább a herceg — a Domonky-család, mely katolikus volt addig, protestáns lett. Rákóczi harcaiban ott küzdenek a nagy fejedelem mellett, de a Napoleon elleni harcokban már a dinasztia legerősebb oszlopa ők.

— Uralkodója válogatta, — jegyeztette meg az igazságérzet a herceggel. — Aki király a nemzetre tört

— Kilencedik Sebestyén, a mostani Domonky — így végződött a történelmi munka — Domonky Sándor volt negyvennyolcas honvéd-ezredes fia, hivatásos katona volt majd negyven éven át. Ezernyolcszázhetvenegyedtől ezerkilencszáztizenegyig és altábornagyságig vitte. A legtehetségesebb tábornokok egyike. De lemondott a rangjáról; miért? azt senki sem tudja.

A dolgozathoz egy kis pótlás is volt csatolva. Domonky Sebestyén hazájának egyik leggazdagabb embere; vagyonát — uradalmak, gyárak és készpénzvagyon — több mint negyven millió márkára becsülik.

— Erre már nem voltam kíváncsi, — mondta a herceg, de csak elolvasta végig, ami következett:

— Még egy általános megjegyzést, — volt a befejező pár mondata a pótlásnak. — Magyarországon,

közjog szerint, sohasem volt különbség nemesek és nemesek között, és a grófi vagy a bárói titulus épen csak hogy cím volt, de nem a nemesség valamely magasabb grádusa. *Membrum sanctae coronae*, a Szent Korona tagja volt mindegyik, és egy Cilley gróf például cseppet sem volt magasabb rangú nemes, mint az egyszerű Szilágyi Mihály, Corvinus Mátyás király nagybátyja. Az újabb kor és felfogás szerint különbség tehető ugyan köznemesek és főnemesek között, de olyan ősrégi nemesi család, mint a domonkai Domonky familia, még ma is nemesebb nemesnek számít, mint sok főrendiházi tagsággal bíró grófi család. Bizonyítja ezt példának okáért az is, hogy a Domonkyak udvarképesek, sok grófi és bárói család még nem az.

Igazi német alapossággal megszerkesztett kis munka volt, melynek szerzője szinte kitalálta, kiérezte, mi érdekelheti többé és mi kevésbé a fenséges megbízót....

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege megelegetten egy fiókba zárta a jelentést és a további teendőknél gondolkozott. Hol folytassa most, hogy informálva van mindenről, ami a Domonky-családra tartozik?

Azzal tisztában volt már elejétől fogva, hogy nagyon komoly, nagyon gyökeres a trónörökös szerelme Jóka iránt. Ez nem hirtelen jött, egészségtelen fellángolás, sem türelmetlen vad vágyakozása a vérnek, ami megrohanja a fegyelmetlen embert, mikor démoni szépségű cirkuszi nőt, vagy szemkápráztatóan csillogó dizőzt lát. Ez nem a csodavállak és karok, nem a gömbölyűségek és vonalak iránt vészesen támadt eruptív szerelem, mely csak kielégülést keres, csak habzsolását az élvezeteknek, gyönyörnek, hogy előbb vagy utóbb, de belátható időn belül a megcsömörlés posványába fuljon. Ez istentől való, józan, egészséges és gyökeres szerelem, tehát tiszteletet parancsol, mint minden más működése a világfentartó természetnek, mely előre lát.

Hogy erőszakkal kitépni próbálja: ezt a gondola-

tot eltolta magától, mint az állott vízzel telt poharat a szomjuhozó. Eltolta már akkor, mikor megmondta neki a fia, hogy kit szeret. Erőszakkal, kiméletlen kézzel nem a szerelmet öljük meg, csak a szíven, melyben gyökerezik, ejtünk gyógyíthatatlan, elmérgesedő sebeket.

Utazni küldje a fiut? Ostobaság vagy naivság, régen hitelét vesztett gyógyító szer ez. A szerelmes, kit messze küldünk, hogy felejtse, annál szívesebben van gondolataival a személynél, kit életre-halálra a szívébe zárt. A távolság nem akadály a léleknek, hogy oda ne repüljön a másikhöz, kibén párjára lelt. Az egymáshoz való közelhozás — vélte a herceg — megadása a lehetőségnek, hogy hadd szokják meg egymást a lelkek; a ma támadt szerelem ünnepét hadd kövesse tán hétköznapi hangulat... az egymáshoz való közelhozás racionalisabb gyógyító-mód, mint bármi más. Ha közel vannak egymáshoz a szeretők, napokon, heteken és hónapokon át, akkor úgy lehet, hogy a szem, mely ma isteni teremtetést lát a másikhöz, holnap, vagy egy hét múlva már vonzó erővel sem bíró prózai földi lényt fog látni. A ma idealizáló szem holnaputánra, vagy egy hétre már közönségességeket, hibákat, defektusokat fog látni és ez a meglátása a valónak már kijózanodás.

De az adott esetet tekintve: mi reményt sem táplált a herceg, hogy a trónörökös, ha közel lesz Jókához, megszokja és kijózanodik, kiábrándul. Olyan nő az a Domonky Jóká, kit meg nem változó szerelemmel lehet szeretni.

Megkellett hát hogy szokja a gondolatot, hogy Adalbert trónörökös eljegyzi és elveszi Jókát. Revoltált benne az átöröklött megmerevült felfogás: egy uralgó fia egy köznemes lányt! hisz ez elképzelhetetlen, ez egyszerűen nonszens!... mégis meg kellett hogy barátkozzék a lehetőséggel. Eltekintve még attól is, hogy a trónörökös szerelme a leányhoz lebirhatatlannak és könyörtelennek látszott, könyörtelennek abból a szempontból, hogy halomra gázol házi törvényt és min-

dent: eltekintve még ezektől is, meg kellett hogy szokja a gondolatot, mert az érzelmi momentumok sokasága lefegyverezte őt már az elején is. Főleg, mikor azt mondta neki a fiu: — ne legyél szigoru hozzám, apám, mert hátha nem helyesli szigorúságodat a megboldogult, kit az a kép ott a sarokban ábrázol? ... A meghalt anyák, ez már így van, az ő szerelmes gyermekeik mellé pártolnak, mert ott ahonnan ők nézik a világot, nincs koronás fő és nincs proletár, nincs dúsgazdag vámszedő és nincs Lázár. Ott mindenki egyforma, ha jászolban született, ha cimeres menyezetnek alatta... Hát még, mikor kérdezte a fiu: — ahogy te ösmerted és szeretted azt az eszményi nőt, nem elvetted volna-e akkor is, ha nem Bundhausen-princessz, de Domonky-lány?

Most, hogy ezen is gondolkozott a herceg, azt kellett, hogy válaszolja magának: de elvettem volna, el én. Legázoltam volna előítéleteket, házi törvényt és minden mást és elvettem volna, ki husz éven át oly boldoggá tett.

És lefegyverezte a herceget az is, amit, ha úgy akarjuk, Gondviselésnek mondhatunk, ha úgy akarjuk: láthatatlan erőnek, mely vezeti és kormányozza a világot. — Én forciroztam, — tűnődött a herceg — hogy hozassa haza Domonky a leányát. Ők el akarták kerülni... aki támasztotta a bonyodalmat, az én voltam.

Hogy így gondolkozott a herceg, hogy az engedékenység terére akart lépni és nem mint sokan mások, a kérlelhetetlen szigorhoz nyulni, tán annak is volt a következménye, hogy ő német volt. Komplikált lélek a németé; komolysága mellett sok gyermeki kedély is van benne — nem erre mutat-e például, hogy hetvenéves korban is huszéves Fuchsokkal tud mulatni és a Gaudeamus igitur harsogni?... és komolysága mellett is, mely a józanság talajáról le nem tér, van fogékonysága és érzéke a romantika iránt is. Istenfélő kedély a német, de az atheista germán is — amiből

nem sok van — a Gondviselés utmutatásának nem tér ki. Hisz benne és vezetteti magát általa. Aztán, ott van a nagy szeretni tudása és a szeretet mindig erősebb a szigornál és ott van az áldozni tudása, mely nem csak életet tud áldozni és értéket, de törvénynek elfogadott korlátokon is keresztül lép.

A herceg is megbarátkozott az eszmével, hogy áldozatot fog kellene hozni, egy évszázados korlátozáson átlépni, mégis — úgy határozott magában a fenséges ur — megpróbálkozik azzal, ami leginkább célravezetőnek látszik. Közel hozni a trónörökös Jókához, azaz Domonky Jókát a fiuhoz.

És közölte a trónörökössel a tervét. Estélyeket fog adni, udvari bált is és meghívja rá a Domonky-családot. Kétszer is vendégük voltam, — mondta — hát a vendéglátást viszonznom is illik.

Adalbert trónörökös majd az egekben érezte magát. Viszont fogja látni Jókát! Itt lesz, mint udvaruk vendége! Óh, itt is lesz családi zene, itt is lesz holdvilágos hangulat és meg fog tán győződni róla Jóka, hogy a német ég Göncöl-szekere is szép és fényes!

De erre gondolván, hirtelen megint elkomorult. — Nem, semmi reménye sincs — sóhajtott — hogy az a hegedű, mely ott Magyarországon eltört, a hüvösebb német éghajlat alatt megint sértetlenné varázsoltatnék, megint egészszé lesz. Jóka talán már más szeret, vagy ha illetetlen még a szive: őt sohasem fogja szeretni, úgy érzi. Kettejük között egy egész világ van; ennek a világnak a neve: Magyarország. Ezt szereti, ezé a szive, és ami hely még talán benne van egy férfi és a szerelem számára, csak úgy fogadja be, ha ez a nagy érzése mellett megállhat.

— Aztán, nem kérdezte-e az utolsó estén: hát elhagyhatja-e magyar a hazáját? Elhagyhatja tán más, de Domonky Jóka soha!

A fenséges apa észrevette az utóbbi borut, csak úgy mint az előbbi derüt, de egyikre sem tett megjegyzést egy szót sem. A derünek okát jól tudta: kö-

zelében lesz az imádott leánynak, de az elborulás okát még csak nem is sejtette a trónörökös atyja.

— Tehát ismétlem, Adalbert folytatta, vendégeink lesznek a Domonkyak, de kikötöm magamnak, fiam, hogy nem lesz szabad udvarolnod a leánynak. Szerelmet vallani neki még kevésbé. Te csak figyeljed a leányt — ha képes leszel arra — a tárgyilagos figyelő szemével; hatolj be a lelkébe, keresd a mélységeit és kutasd ki... és ha úgy találod, de, meg nem vesztegetten a szivedtől, hogy csakugyan megérdemli, hogy szeresd, és ha jogosultnak hiszed magad a reményre, hogy a leánynak is feléd hajlik a szive, akkor...

— ... akkor megvallhatom neki, hogy szeretem?

— ... akkor nekem szólj s a többi az én dolgom lesz. Megígéred ezt nekem, Adalbert?

— Nehéz feladatot vállalok, apám, hogy ne szólhassak érzelmeimről a leánynak; de honorálni akarom jószágodat és kiérdemelni a belém helyezett bizalmad. Megígérem... kezemet rá, apám.

Ilyen szerződés se kötődött még apa és fiu között egy fiunak a szerelme tárgyában, de a körülményeket tekintve, meg volt elégedve az apa is, meg a fiu is.

Egyik legközelebbi vonattal pedig egy futár ment el sietve, sietve; Graetz-Bieberfeld hercegének futárja volt és Magyarországra, Domonkára utazott. Levelét vitt magával Domonky Sebestyén ur részére, sajátkezü levelét a hercegnek. És az arasznyi boritékon, melyet címer és korona díszített és hercegi pecsét tartott lezárva, ilyen volt a géppel irt címzés:

*An Seine Excellenz
Herrn Sebastian von DomoNky
de Domonka
in Domonka.*

Hogy a Domonky szóban az en-betűt nagy alakban gépelte, korántsem a gépiró hibája volt. Maga a herceg rendelte ilyformán és Mátyás király „n“ betűje ime életre kelt...

OSZK

V. Domoky Szilveszter vére.

Domonky Gedeon őrnagy felvilágosításért fordult az atyjához, vajjon megengedi-e, hogy kérje áthelyezését a domonki ezredhez? Nagy-domonk volt a vármegye székhelye és Domonkához tán husz kilométernyire volt mindössze. — Előnyös lesz a gazdaságra nézve is, apám, — így indokolta Gedeon az áthelyezést — ha közel leszek a pátriánkhoz és hazanézhetek, ha a szolgálat engedi. Autóval csak husz perc az ut, lóháton egy órácska... mi az?

Domonki Sebestyén csak mosolygott, mikor a Gedeon-fiu levelét olvasta. — Értem a gyereket, — mondta. — Nem anynyira a mi pátriánk vonzza, mint a főispánunk gyönyörű szál leánya, a kapitális Kodolányi Magda.

— Nincs is rossz izlése a fiunak és mi kifogásom se lesz ellene, hogy megkérje, — szólt jókedvűen a kegyelmes asszonyhoz, s hogy ez sem volt ellene az eszmének, sőt mosolygott hozzá, mint egy anya, ki boldog, hogy választott végre a fia; hogy hát nem lehetett mi aggály sem a terv ellen, értesítette Domonky a fiut, hogy csak kérje az áthelyezését... rajta.

— Ideje is már, hogy nősüljön; harminckétéves a fiu, — mondta. — Csodálom is, hogy eddig ráért; ha szereti Magdát, hát nyilatkozhatott volna előtte már eddig is.

— Ézer oka lehetett annak, hogy nem vallott még, — vélte az asszony. — Hátha csak szépnek találja őt Gida, de azt, hogy szereti is, még kétli? Vagy ha

tisztában van is vele, hogy szereti, de jellemével a leánynak még nincs tisztában. Ezért közel akar lenni a leányhoz és csak, ha úgy találja, hogy egymáshoz valók, akkor...

— Igazsága van, drágám. Amilyen komoly és meg gondolt az a fiu!... Nem fejest ugrik a vízbe, mert hátha sekélyes az a víz s ő véresre zuzza a fejét a kavicsra. Inkább a partján marad és úgy méri: sekélyes-e, mély-e... s hogy hináros-e a mélyben, vagy tiszta? Ugy lehet hogy ő is a Bakunin-theoria hive, a Bakunin profeszszoré, édesem.

Három héttel vagy négygel az itt elmondottak után Dömonky Gedeon őrnagy már a nagydomonki honvédeknél szolgált — zászlóalj-parancsnok volt itt is — s hogy a főispánék voltak az elsők, kiknél ünnepi látogatásra megjelent az magától értetődő valami.

Kodolányi Magda huszonötéves fenomenális szépség volt. Asszonyos volt már inkább, mint lányos; fekete haja fémesen csillogó fekete volt, mint a csiborbogár szárnya a víz színén és ékessége, disze volt egy fejnek, mely mérsékelt lejtősségénél fogva valami különös ingert adott az arcának. Ez a hóditó és bódító arc pedig — egy-egy fekete ecsetvonás a két szemöldök és egy-egy feneketlen kut a két sötétkék szem — vakított is, holdkórossá is tett egyszerre. Termete meg egy Phidias-szobor termete volt, melyen egészséges és vért izgató volt minden: a gyönyörű vonalú vállak, a termettel arányos mellek, a járás közben oly ritmikus csipők.

És ez az észbontó szépségű nő huszonkétéves és huszonötéves is lett anélkül, hogy férjhez ment vagy csak eljegyezték is volna. Voltak, kik majd felörlődtek a kintól, olyan emésztő szerelmet éreztek iránta és még elárulni sem merték az érzést, nem hogy megvallani neki és őt megkérni. Csak ránéztek és a torukban fojtódott a szó. Megközelíthetetlen királyi asszony iránt, vagy ő iránta szerelmet érezni egyre ment.

Kodolányi Magda nem annyira fenhéjázó vagy

gőgös, inkább védtelenül hideg és rezervált volt. Ilyen volt már mint serdülő leány is; az internátusokban, ahol nevelték és később a pensiókban is, amikben megfordult. Nem hogy a szájával, még a szemével sem mosolygott soha senkire és a hangja is se melegen nem csengett, se hidegen, csak kimért volt és bárkivel szemben egyforma. Ugy érezte magát, akihez beszélt, hogy Kodolányi Magda egy többlépcsős szőnyeges pódiumon áll, ő pedig len lejt a földön és csak úgy beszélhet fel hozzá a magasba.

Domonky Gedeon, ki csak keveset volt otthon, mert szabadságát rendszeren uton töltötte el, külföldön: Domonky Gedeon csak akkor ösmerkedett meg közelebbről Magdával, mikor Bieberfeld hercege első ízben volt Domonkán az ő vendégük.

És akkor, bár gyönyörűnek találta Magdát, de túlságosan nagy benyomást nem tett rá. Vannak napjaik olykor a férfiaknak is, mikor a legcsodálatosabb szépségű nő is csak mérsékeltbb érdeklődést kelt bennük. Aztán a honvédelmi miniszter is a vendégük volt és úgy illett, hogy figyelmet mutasson iránta. Atyja, ennek úgy kellett lenni, a hercegé volt, hát a miniszterrel, a püspökökkel és a többi sok előkelőséggel szemben ő kellett hogy szerepeljen, mint pót-háziur.

De a rákövetkező évben, mikor az uralkodó herceggel együtt Adalbert trónörökös is a vendégük volt s ő ismét otthon volt a tiszteletükre adott egyik estélyen: a rákövetkező évben, hogy újból látta Kodolányi Magdát, már foglya maradt a varázsnak, mely a fölséges teremtésből kiindult. Mi szemkápráztató szépség is volt a csodálatos főispán-lány azon az estélyen! Fényt tükröző fekete hajában hófehér kócsagdisz néhány briliánszal; feje, csupasz nyaka és vállalai úgy emelkedtek ki a sötétes szörméből, mely mint boa körülkigyózta a keblét, mint a fekete mohából, mint alapból, egy művészkéz alkotta hőszoor. A vendégeket szinte megigézte, oly szép volt és maga Graetz-

Bieberfeld hercege is egy-két csodálkozó szót mondott a szemébe.

Bemutatták a herceg után a fiának is, de a trónörökös csak meghajtotta magát és többet nem látta meg. Egy gróf Olloványihoz fordult és hosszabb beszélgetésbe vonta, de nem mert ez a diszkurzus nagyon érdekes volt, hanem azért, mert a szemközt lévő nagy tükörből a házikisasszonyt láthatta, Jókát.

Ah, milyen különbség volt mégis a két lány között, Kodolányi Magda és Jóka között! Az éjszaka szépsége és a hajnalé, az orchidea szépsége és a rózsáé, mely fehér és épen oly szüzi, mint a lilom . . . a titokzatos és fekete vizü barlangi tó, meg az átlátszó vizü tengerszem, melyben az ég csillog. Graetz-Bieberfeld Adalbert trónörökös az orchidea mellett csak elment, de a rózsában gyönyörködött . . . a rózsában.

Domonky Gedeon sokkal fegyelmezettebb akaratu férfiu volt, semhogy eszébe jutott volna csak egyszer is, hogy már az estélyen forgolódjék a lány körül. Sőt végig megfelelt tisztjének mint pót-háziur és elutazott reggel anélkül, hogy együttvéve többet mint öt percet szentelt volna a leánynak.

De még Nagydomonkon is, mikor már vizitelt volt a főispáni családnál és gyakrabban volt alkalma hosszasabban is együtt lehetni Magdával, nem udvarolt, nem hódolt neki még a szemével sem, hanem tartózkodóan viselkedett, nagyon kimért volt.

Azt gondosan kerülte, hogy unalmasnak lássék a lány előtt, sőt mindannyiszor olyasmiről beszélt — utazásairól, könyvekről, képekről — hogy érdeklődéssel hallgatta őt Magda, de mindig csak rezerváltan társalgott, mellőzve minden intimitást még a hangjában is. Szellemes volt, de nem vicces, közvetlen volt, de nem meleg. Nem látott Magdában királynőt, se saját magában hódolatos alattvalót — önérzetes férfiu maradt mindvégig — de a leány tán annak álmodta magát, királynőknek pedig nem mondanak vicceket.

Szerette Magdát, de acélos jelleménél fogva el-

titkolta előtte, hogy mit érez. Egy virág sem volt az árulója, egy másodpercnyi elmerengése sem . . . semmi. Csak figyelte a leányt és igyekezett lehatolni a lelkébe: nem olyan-e az a lélek, hogy reá nézve, Gedeonra nézve katasztrófát rejteget, ha az övé lesz? Azaz, ha a test lenne az övé, melyet éltet és kormányoz az a lélek!

És azt az egyet már a leghamarabb észlelte, hogy Kodolányi Magdát egy cseppet sem izgatja, hogy ő, Gedeon, oly hüvös, oly tartózkodó. Más asszony vagy leány, aki megszokta a hődotatot és a meghódolást; aki megszokta, hogy a férfiak hypnotizáltjai legyenek a varázsnak, mely szépségéből és személyéből kiindul: más asszony vagy leány ideges lesz és uralmát veszti már egy hét múlva, ha utjába akad egy férfi, aki kivétel.

Kodolányi Magda még hónapok múlva is olyan volt, mint azelőtt és Domonky Gedeon — bár különösnek, szinte abszurdumnak hangzik — ezt megelégedéssel tudomásul vette, — Ha nem érez irántam, — úgy vélte — csak tiszteletére és becsületére válik, hogy sértett hiuságból vagy miből sem akarja tettetni, hogy érez; ha meg netalán melegebben ver értem a szive, de látva a közönyömet, indifferensnek tud maradni, mikor velem van: ez fegyelemre mutat és önérzetre, okosságra, észre. Szóval: nem sablonos leányjellem az a Magda . . . s hogy egyebekben milyen, azt majd meg látjuk.

— Négy hónap mult el azóta, hogy a Bieberfeldek elhagyták Domonkát s hogy Jóka, mikor bejárta a szobákat, miket Adalbert trónörökös lakott volt, ennek fényképét találta egy csokor alatt. Elhervadt, már haldokló virág volt a csokor minden egyes szál virága; s hogy megértette Jóka a fényképre kottázott vallomást, hogy: eltörött a hegedüm — felzokogott és azt mondta: az enyém is. Az ő hegedúje is eltört.

Négy hónap jött és szállt el azóta és Jóka, bár

mitsem árult el kifelé, magában annál szomorubb, annál nyomottabb lett. Mikor szüleivel együtt volt, mikor látogatókat fogadott, vagy ő látogatott el valahová, a vizsgálva fürkésző szem sem vehette volna észre a nyilat, mely tolláig benne ült a szívében; de mikor egyedül volt, csak emlékezett a multra és engedte, hogy fájjon a szíve. Olyan könnyfakasztó, kinos és mégis csak melegítő, jó fájdalom volt.

Nem küzdött a szerelme ellen, holott tudta, hogy csak fájdalmat gyümölcsöz. A trónörökös szerelmét, melyet csirázni, sarjadni és fejlődni, megerősödni látott: azt igyekezett növésében gátolni, sőt gyökerétől elválni is próbálta . . . de a magáét engedte, hogy nőjön; hadd bokrosodjék az a csodálatos palánta, holott tudta, hogy csak bánat minden hajtása. Egy trónörökös nem szerethet egy köznemes-lányt; azt kötelezi: a családja, a törvénye, az állás, melyet betölt, a hivatás, mely rá vár és sok másféle... de ő mért ne szerethesse a princet? Őt nem kötelezi semmi . . . aztán: szeretni, ha fájdalmas is, de édes. A trónörökösnek még mondhatta: — elhagyhatja-e magyar a hazáját? idegenben nincs élete a magyarnak . . . de saját magának mit mondott volna hasonlót, noha vallotta különben szíve, hogy idegenben nincs élete a magyarnak. Ah, százszor és ezerszer is: szeretni, ha fájdalmas is, de édes! Mi fájdalmas, de édes és jó volt: nézni azt az arcképet és elábrándozni a zongora mellett és odasóhajtani a hallgatag falaknak az eltörött hegedűről való nótát! És mi édes volt egyedül lenni azal a fényképpel és írónnal, festékkal és ecsettel utána alkotni annak mását. Azt a mély érzést sugárzó szemét, mely föllebentett egy fátyolt, valahányszor csak hozzáfordult a szava és azt a nemes és diszkrét két ajkát, mely megremegett, mikor mondta volt: nem hiszem, hogy eljőjtek még egyszer ebbe az országba.

— Ne is jőjj, királyfim, — suttozta Jóka. — Maradj ott a hazádban és felejts el; életed mosolygó békéjét ne dulja fel családi viszálykodás; sima le-

gyen az ut, melyen előre mégy : se földindulás, se hegy-csuszamlás ne zavarja . . .

Domonky Jóka derekas tehetségű festőnő volt és az, amit festett, olyan volt a lelkének, mint a megnyilatkozás. Csak ő értette meg vonalait és színeit. Magyarul beszéltek a képei, mégis csak ő értette meg őket, más senki. Még az atyja, még az anyja, még Ge-deon bátyja sem értette, ki hetenkint kétszer is hazajött és nézegette olykor a vásznait. Mit tudta egyikük is, mit regél: az a nádasos kiöntése a Tiszának; a róna, melyen szabadon száguld a gondolat: a jármos szekér nyoma, mely a menedékes mezei uton huzódik? Csak ő tudta és benépesítette képeit: itt álltunk emellett a nyírfánál, mikor a jármos-szekér nyomára mutattam; innen néztem a nádas-t s ő mellettem állt és követte a szemem . . . ő, ő, az én Argyrus királyfim és én, — a megnémult Rózsi . . .

Ősz lett, október, november, mikor olyan a föld az enyhe és malancholikus napfényben, mint valami özvegygyé lett busuló paradicsom — aztán karácsony hava és tél jött és ködök, meg varjaknak serege.

— Most már elfelejtett az én királyfim, — gondolta Jóka és bent, a titoktartó négy fal között, egy új képnek a megfestésébe kezdett.

Költőnő akart lenni, költőnője az ecsetnek és a színeknek. Egy elégiát akart festeni, olyat, amelyet ugyan-csak csak ő értsen meg . . . és egy decemberi nap dé-lén majd kiesett az ecset a kezéből. Egy autó jött be az aszfalozott udvarra; atyjának az autója volt, jól látta, de egy idegen ur szállt ki belőle — egy német!

És valami nyugtalanság, ami előntötte a lelkét, valami ösztönszerű sejtés vagy micsoda azt mondta, hogy az a német: nem Bécsből, nem Berlinből, hanem onnan jött.

Letette az ecsetet és várt. Várt, várt, valami eseményre, ami megmagyarázhatatlan csoda lesz; melynek életrehozó oka olyan rejtély lesz, amilyen rejtély

az erő, mely a földbe hullajtott magból csirát kelt. Az az autón érkezett német onnan jött; mi célból küldte, aki küldte?

Alig észrevehetőleg lélegzett, keble alig emelkedett, alig megmozdult, úgy meredt az ajtóra, mely vele szemben volt. Mi hirrel jön eléje az, ki majd rányitja a most bezárult ajtót? És mikor nyílik az a hallgatag ajtó, mikor fordul meg szárnya a sarkában? Mint a bemutató közönsége szétnyíltát a függönynek a színházban, mikor egy világizgató darabnak második felvonása kezdődik, úgy várta Domonky Józsa kinyíltát annak a fehérre festett ajtónak.

Az a katonás magatartású német pedig: Graetz-Bieberfeld hercegének futárja volt . . .

Domonky Sebestyén sürgönyileg értesítést kapott a jöttéről és autóját küldte elébe a vasutra. Családjának nem említett a sürgönyről, de nem tagadhatta volna, ha kérdezik, hogy bejelentkezése a futárnak nem fölötte kellemesen érinti. Megint ajándékot vagy mit küld a herceg? Csak ne küldjön semmit, — gondolta Domonky — inkább ujjabb százezer márkát küldök Bieberfeldre, jótékony célra.

De a futár — a herceg egyik tisztje — nem ajándékot hozott, csak egy levelet. Átadta, meghajtott magát és rendelkezésére bocsátkozott Domonkynak, aki csengetett a titkárnak, s ez bevezette a tisztet a részére elkészített szobákba, aztán közölte vele, mikor lesz az ebéd és magára hagyta, hadd pihenjen az út után.

Domonky végigfutott a cimzésen és önkéntelenül is feltűnt neki a nagy N betű. Hogy nem elnézésből történt, nem a gépiró hibájából, hogy közepén egy szónak nagy betűt kopogtak, azzal tisztában volt. Az udvaroknál — és ha csak hercegi is — olyan revízió alá vesznek mindent, hogy egy efféle természetű hiba nem eshetik meg reparáció nélkül. Ha elnézés lett volna az a nagy N betű, megsemmisítették volna a bori-

téket és másikat toltak volna a gépbe. De úgy hagyták a címzést, tehát szándékkal gépelték azt az N betűt.

— A herceg tehát ösmeri a mi családunk történetét, — gondolta. — Ha meg ösmeri, ez annak a jele, hogy érdeklődött iránta... de vajjon mi okból? Ok nélkül még egy falevél se hull le a fáról.

Olyan ősmagyar fej, amilyen Domonky Sebestyéné volt, csak logikusan gondolkozhatott, csak helyesen. Már a magyar nyelv maga is csupa logikus törvényeken épült, hát a fej, melynek ez a nyelv a sajátja, nem gondolkoznék logikusan és helyesen? Más nép nyelvében például fel sem tűnik egy indokolás, mint teszem ez itt: — gombold be a kabátodat mert hideg van... de a magyar nép szája nem így beszél. Illogikus beszéd; hát ha begombolom a kabátomat, már nem lesz hideg? A logikus magyar fej inkább így mondja: gombold be a kabátodat, mert megfázhatsz.

Nos, egy olyan ősmagyar logikus fej amilyen a Domonky Sebestyéné is volt, rögtön tisztába jött magával és azt mondta, hogy az érdeklődésnek mélyebben fekvő oka van. A levél tartalmából talán megtudja.

Felbontotta a levelet; sajátkezű írása volt a hercegnek és szívből sarjadtan meleg volt a hangja. — Adjon neki alkalmat a Domonky-ház, hogy vendégül láthassa magánál, — így írt. — És ne szomorítsák meg azzal, hogy nem teljesítik barátságos kérését. Sőt nemcsak látogatásukra számít, de Bieberfeldben való huzamosabb tartózkodásukra is és e célból egyik villája rendelkezésükre lesz. Remélem, — fejezte be a herceg — hogy ujév napján már itt minálunk kívánhatunk egymásnak boldog új évet.

Domonky Sebestyén szinte megdöbbsent, olyan szokatlan meleg volt a meghívás. — Ennek is mélyebben alapozott oka van, mint az egyszerű udvariaskodás, — gondolta. — De mi vajjon, tán esetleg az, hogy sztratégiai terveibe akar avatni és megtudakolni a véleményemet?... ah, nem lehet! Mert meg-

raktam gróf Waldkirchener ökelmét, azért még nem szorult az én fejemre egy olyan sztratégia.

Csengetett egy inasnak. — A kegyelmes asszony? — kérdezte.

— Kikocsizott, — jelentette az inas,

— Hát a kisasszony itthon van-e?

— Igenis, kegyelmes uram; itthon van.

És Domonky Sebestyén bement a levéllel Jókához, ki még mindig csak mozdulatlanul várt, mikor nyílik az a hallgatag ajtó, mikor válik kétfelé a függöny és kezdődik a második felvonás?

És ugy hallgatta atyját, mikor ez beszélt, mint az altatót a széken ülő médium, mikor már közel van a hypnotikus álomhoz. Mondta neki, aki álomba bűvölte: messze fogunk menni, várban fogunk lakni, királylyal és fiával egy asztalnál enni... s ő hallgatta, öntudat nélkül, boldogan. Le-lecsukódott a szeme és az arcán a ráhypnotizált mosolygás ült; most — ugy érezte a médium — ő a szívére kell hogy szorítsa a kezét és az üdvözlöt, az égbe vittet kell hogy játssza.

De csak akaratra kapott a médium; álomba bájolt lelke nem engedelmeskedett a varázslatos erőnek; maga alá gyűrte, leverte... mást tett és mondott a médium.

— Apám, engem hagyjatok itthon, — ezt mondta és a keblére borult az atyjának.

Ez meglepetten ránézett és körülkarolva félkezével a vállát, másikával a haján simított végig. Azon a fiatal, üde, rozsdásan csillogó haján.

— Hát már mért hagyjunk itthon, babusom, kis Jókám? — kérdezte.

És Domonky Jóká, kibontakozva az ölelő karokból, atyja elé állt és csodálni való elfogulatlansággal ránézett. Tudta, hogy atyja, az a haja-száláig katoná, ezt így szereti. És szilárdan, meg nem remegő hangon, mintha csak jelentett volna valamit, mondta:

— Mert szeretem a trónörököst, apám.

Domonky Sebestyén egy lépést előre lépett és

megint úgy emelte a karjait, mintha meg akarná ölelni Jókát.

— Te szereted a trónörököszt, Jóka?

Domonky Jókát most elhagyta a határozottsága, az ereje. Közelebb lépett ő is, hadd fonja körül az a drága, az a bizalmas atyai kar. És forróvá is, nedvessé is vált arcát odanyomva az édes atya arcához, elsőhajtotta-sirta neki a titkát: — Igen, én szeretem Adalbertet, apám.

— Ezért hagyjatok itthon, — könyörgött. — Ti csak menjetek el, apám, de nálam nélkül; engem hagyjatok itthon.

— Miért ne vigyünk magunkkal, Jókám?

— Mert vagy elfelejtett már a trónörökös, vagy nem felejtett el. Ha már elfelejtett, ha csak romantikus felcsillanás volt és nem teljes értékű szerelem, amit elárult, akkor kétszeres kin lenne rám nézve a közéletben való tartózkodás, apám. Mint az eltikkadt szomszjasra nézve, ha elapadt forráshoz érkezett. Mert én nem felejtettem el és szerelemmel szeretem most is. Ha meg nem felejtett el, sőt most is és igazán szeret, akkor csak játék lenne a viharral, ha én ott lennék. Nem a tüzzel: a viharral, a vézszel. Minek eloldani láncáról a vihart, ha hiányzik a vele megküzdenni való erőnk? Csak messze sodorna kettőnket egymástól, nem hogy közel hozna bennünket egymáshoz.

Nagyjában véve: úgy van. De... — itt Domonky esze úgy dolgozott, hogy csak kiemelkedő pontról kiemelkedő pontra lépett: az érdeklődés a családunk iránt... a nagy N betű... a szokatlanul barátságos meghívás!... de nem gondolod, Jókám, hogy a trónörökös tán még nem felejtett el, sőt hogy szólt szerelméről az atyjának és ennek eredménye ez a rendkívüli meghívás?

Jóka egy pillanatig üdvözülten nézett az atyjára. Mintha csodaforrás fakadt és nap süttött volna a lelkében, olyan harmatos fény áradt a szeméből. Aztán hirtelen megint elkomolyodott és így felelt:

— Én Domonky-leány vagyok, apám. Ősünk, Domonky Szilveszter, királya lehetett volna ez országnak, de nem kellett neki egy korona, melyet nem úgy hoztak elébe, hanem érte kellett volna hogy menjen. Hát én se megyek el Bieberfeldbe, apám. És ha az is az alapja a szokatlan meghívásnak, amit te sejtész, apám, akkor sem!

Domonky Sebestyén megölelte, megcsókolta Jókát és ez a férfias ölelés, ez az önérzetes büszke csók azt mondta:

— Igazságod van, babusom, kis Jókám. Te... te Domonky Szilveszter vére vagy.

És Domonkyék csak ketten utaztak el karácsony után a bieberfeldi vendéglátó udvarba: Domonky Sebestyén és neje született Csákházi hercegnő.

VI. Emléke valaminek, ami még meg sem lett.

Graetz-Bieberfeld hercegére valóságos meglepetésként hatott, mikor kézhez vette Domonky válaszát. Háladatos sorait és előzetes értesítését arról, hogy feleségével mely napon fog érkezni.

— Feleségével! — gondolta a herceg. — Ez kifejezetten annyi, hogy a leányát nem hozza magával. De kinek az elhatározására történik: Domonkyéra csupán és függetlenül attól, hogy van-e valami, nincs-e a két fiatal között — vagy a leányéra, ki akaratoskodott és kijelentette, hogy nem óhajt utazni?

— És ha a leány elhatározására történt, hogy nem hozták el magukkal Jókát: vajjon mi szülte a leányban ezt az elhatározást? Ugyanaz a nagysága a lelkének, mely — mint annak idején Adalberttől értesült — már jókor reteszt igyekezett tolni egy bár távoli, de előrelátható lehetőség elé?

— Csak ez, — mondta a trónörökös és rajongás lelkesedett a hangjában — Ez a nagysága a lelkének, mely nem igyekezett mélyíteni a benyomást, amit észrevehetőleg és érezhetőleg rám tett; az a nagysága a lelkének, mely azon volt már a kezdetnek legkezdetén is, hogy birjam le a keletkező vonzalmam, fojtsam el már csirájában a szerelmem, hogy gondolkozzam és észretérjek és belássam, hogy egy jövődő uralkodó személyiség nem rendelkezhetik a szívével úgy, mint bárki más. Csak ez a nagysága a léleknek volt Jókában az elhatározó erő.

— Csak ez? — kérdezte a herceg. — Hátha még másvalami is, fiam? Nem akarok neked bánatot okozni

a kérdéssel, de hátha az is volt egyik eleme annak az erőnek, hogy te egyszerűen közömbös vagy Jókának? Hangsúlyozom, fiam: ez nem kisebbíti le előttem sem Jókát, sem kvalitását a lelkének; ő nagy lélek marad ez esetben is, mert más leány másként tett volna. Az, reményében a hercegi címernek, melegítette volna a vasat és melegítette volna akkor is, ha még olyan közömbös is vagy előtte.

— Nem tudom, apám, mit válaszoljak erre a kérdésre. Szóval sem állíthatom, hogy tettem rá csak kis hatást is, de azt sem mondhatom, mert nem tudom, hogy valójában nem tettem-e mégis?

— És a legszomorubb rám nézve, — folytatta a trónörökös leverten — hogy se pro, se contra nem szerezhettek nem meggyőződést, de még föltevést sem. Ő Domonkán van, én meg itt vagyok.

— Hát, jövőre megint Domonkán leszel — mondta a herceg.

— És akkor több szabadságot engedsz a mozgásban? Nem köti meg kezemet az ígélet...

— ... amit arra az esetre tettél, ha Jóka ide Bieberfeldre, mi hozzánk jön? Majd meglátjuk, Adalbert, majd meglátjuk. Csak ne vedd el sem a reményedet, sem a türelmet. Most már magamnak is van véleményem arról a leányról...

Domonkyék megérkeztek; a herceg egyik udvarmestere jelent meg fogadtatásukra a vasutnál és mikor a rendelkezésükre bocsátott nem is villába, de kis palotába érkeztek, új meglepetésben lett részük. Egy diszgyenruhás alezredes és egy ugyanolyan főhadnagy jelentkezett nagy tisztelettel Domonkynál: az alezredes mint beosztott, a főhadnagy mint szolgálatot tévő tisztije... Domonkynét pedig az elhalálozott hercegnő egyik nemes-hölgye várta a hallban, als Ehren-dame ihrer herzoglichen Gnaden. És Domonkyt is úgy az alezredes, mint a főhadnagy nem Excellenznek titulálta, hanem „Erlaucht“-nak.

Domonkyék született nagy urak, nem korlátolt

kis nyárspolgárok voltak. A legelső perctől fogva is látták, hogy az Erlaucht-cím és a Herzogliche Gnaden Graetz Bieberfeld hercegének intézkedésére történnük kell venniök, tehát egyikük sem tiltakozott a cím ellen. Az alezredes és a főhadnagy és a nemes-hölgy elvégre csak a parancsot teljesíti, amit kapott. Kiváncsiságukat pedig, hogy ez miért történt így, kielégítette a „Bieberfelder Staatszeitung“.

Bieberfeld kis város volt, alig harminc vagy negyvenezer lakossal s így érthető találgatást okozott, hogy kik is azok az idegen „Herrschaften“, azok az uraságok, kik a hercegük vendégei? Hát, hogy kik ők, arra megfelelt a Staatszeitung, mely a hercegi kormány officiozusa volt.

Tizhasábos tárcacikket tett közzé „Die Familie derer von Domonky“ cím alatt; a bieberfeldi egyetem történet-tanára volt a szerzője és körülbelül az volt a tartalma, mint annak a kis történelmi munkának, mit a herceg ad usum proprium iratott meg. A Domonkyak krónikája volt benne; Szilveszter története is, ki király lehetett volna, ha akarja; Mátyás király N betűje is, minden. Aztán, hogy a Napoleont verő Blücher egyik legodaadóbb vezére egy Domonky volt és végül még az, hogy a Domonkycsalád már Szent István királytól, ezerhuszonháromban, hercegi címet kapott, de a család azt sohasem használta.

— Igaz ez? — kérdezte az asszony, Domonkyné született Csákházi hercegnő.

— Nem igaz, — felelte Domonky. — Jámbor kis tóditás az csak, más semmi. De most már értem a herceget, hallgasson meg.

És keresetlen egyszerűséggel, de olyan megcáfolatlan logikával beszélt, hogy élvezettel hallgatta volna bárki is, aki barátja az észszerű beszédnek.

— Értesült már róla a herceg, hogy Adalbert szereti lányunkat s azt is tudja — fejtette ki Domonky — hogy ragaszkodik is szerelméhez a trónörökös. Ragaszkodik hozzá és küzd érte, egyelőre per-

sze csak az atyjával. Azt azonban nem tudja a herceg, viszonozza-e lányunk az ő fia szerelmét. S így két lehetőség van gondolja: vagy-vagy. Vagy nem viszonozza leányunk a szerelmét, s akkor boldogtalan lesz a trónörökös, vagy viszonozza, s akkor elveszi és ha száz pokol gátolja akkor is. Nos, ez utóbbi lehetőségre nézvést iratta meg ezt a tárcacikket az ujságban.

— Még nem értem az összefüggést, — jegyezte meg a kegyelmes asszony és mosolygott.

— Meg fogja érteni, figyeljen csak. Egy mesalliance, egy nem rangszerű házasság — legyen az igazi, vagy csak látszólagos mesalliance — még ha megbékél is a megtörténtével a család, az alattvalókban, a népben visszatetszést szül, lehet, hogy egyebet is. Keserüséget, bosszúságot, felháborodást. Hát, a gyöngédlelkű herceg, kiben — jóllehet nagy katona ő — egy csepp romantikát és szentimentalizmust jó könnyen fel lehet fedezni — mind ilyen a német, drágám — hát a gyöngédlelkű herceg ezt a máskülönben nem lehetetlen felháborodást megszületni sem engedi az által, hogy hercegi családnak állítja a mi családunkat a népe elé. Ezért van ön mellé egy Ehrendame beosztva, ki herzogliche Gnadennek cimezi, és ezért van nekem egy alezredes beosztott tisztem, ki meggyőződéssel Erlauchtnak titulál. És ezért került ez a dolgozat az ujságba, hogy hadd olvassa el vagy százezer hü alattvaló, hogy akkor amikor helyesléssel, vagy legalább is visszatetszés nélkül fogadjon egy ma még csak nem is álmodott öszszeköttetést.

A kegyelmes asszonynak szinte tapsolni való kedve jött, olyan élvezettel hallgatta urának eme meggyőző beszédét. Most már tisztán látta az összefüggését a dolgoknak s hogy mindennek a háttére: a trónörökös szerelme Jóka iránt.

— Mondja kérem, — szólt azzal a jókedvvel, amit érez az ember minden szellemes beszélgetés, vagy élvezetes előadás után — mondja kérem, hol

tanult ön logikát? Hogy úgy tud következtetni, mint egy professzor! Majd hirtelen megkomolyodással ezt a kérdést intézte az urához:

— Nézze, drágám, mi ketten többet tudunk, mint a herceg. A herceg csak arról tud, hogy a fia szereti Jókát, mi azonban tudunk arról is, hogy Jóka is szereti a trónörökösöt. Hát minek szenvedjenek parancsolók nélkül? Ha szeretik egymást, hát az egymáséi is legyenek. Adjuk értésére a hercegnek, hogy...

— ...hogy viszonzásra talált a fia szerelme?! De hová gondol, édesem, hová? Azt kellene hogy kérdezze a herceg, hogy hátha nem igaz, csak a korona csábitja Jókát? Ha majd meggyőződik róla maga a trónörökös, hogy leányunkban vizontszerelmet talált, akkor...

— ...de hogyan győződjék meg erről, mikor ezer kilométerre vannak egymástól? Hozassuk ide Jókát, a többit meg bizzuk csak őrájuk, a trónörökösre és Jókára.

— Lehetetlen, — felelte Domonky. — Jól tudja, mit jelentett ki Jóka. Hogy ő Domoky Szilveszter vére s hogy nem kell neki egy korona, melyet nem úgy hoznak elébe, de érte kellene hogy menjen. És igazságot fog nekem adni, ha mondom: ami Domoky Szilvésztérnél tultengő önérzet lehetett, az Jókánál a legmeghatóbb nőiesség. Aki igazi nő, az nem szalad a férfiu után és ha csak egyszerü polgári főköttőről, nem hercegi koronáról van szó. Így van-e, édesem, vagy nem így van?

— Így van, — felelte Domonkyné és az ölébe eresztette a karjait...

...A Bieberfelder Staatszeitung a későbbi napok folyamán is sűrűn közölt Domonkyékról híreket. Egyszer például azt, hogy hercegi udvarunk vendégei, a Domonky-hercegi pár, ma családi ebéden voltak az udvarnál, máskor például azt, hogy az uralkodó herceg ő fensége nagy katonai diszszemlért rendelt, tiszteletere seiner Erlauchtnak, a magyarországi hercegi ven-

dégnek, ki a legképzettebb tábornokok egyike. És mikor fogadás volt az udvarnál, mikor estélyt, vagy bált adott a herceg, mindig Domonkyék voltak az első, kiket a Bieberfelder Staatszeitung említett.

Egyik ilyen családi ebéden, melyen természetesen a trónörökös is részt vett, ez utóbbi szóba hozta Jókát. De nem kérdezte, miért nem jött el ő is, csak megtudakolta, hogy a bájos kis Princessin, ki olyan tökéletes művésznő a zongorán, mivel foglalkozik most otthon?

— Most többnyire fest, — válaszolta Domonkyné a kérdésre. — Hogy elszomorítja a zongorajáték, azt mondja... inkább festékekkel foglalkozik és ecsettel.

A trónörökösnek megcsillant valami a szemében. Meghatottság, ellágyultság, boldogság?! Elszomorítja a zongorajáték... miért? Tán visszaemlékszik arra, aki hallgatta volt az eltörött hegyedüt s most az ő lelkére is nehezedik bánat? És mit fest vajjon Domonky Jóká? Egy eltörött hegedüt talán, melynek hurjai is elszakadtak... azt-e?

— Most többnyire fest, — ismételte Domonkyné, mert azt hitte, hogy a szórakozott trónörökös nem igen figyelt a szavára. — Tájékepet, ilyesmit festeget.

— Itt Bieberfeldben most divat lett a festészet, — jegyezte meg az uralkodó herceg, a trónörökös meg ezt fűzte hozzá:

— A mi amatőr-festőink most kiállítást rendeznek és én vagyok a kiállítás védnöke. De idegen amatőröktől is szívesen fogadunk el képeket, és ha a bájos kis Prinzessin, ki bizonyára az ecsetnek is mestere, egy-két képet kegyeskednék küldeni, akkor hála-kötelezne engemet is.

Ennyi volt az egész, ami Domonkyék és a hercegi fenségek között Jókára vonatkozólag történt, aztán elutaztak Domonkyék és úgy utaztak el, mint valóságos bőkezű hercegek. Ötvenezer márka Röder polgármester kezéhez, szétosztásra a bieberfeldi szegények közt; az alezredes részére, ki beosztott tiszt

volt mellette, két gyönyörű lovat hozatott hazulról, azt adta neki szerszámostul prezentbe; a szolgálatot tevő főhadnagynak két vadászfegyvert és egy pisztolygarnitúrát adott, az Ehrendame végül, ki a kegyelmes asszonyhoz volt beosztva, ékszert kapott ez utóbbtól, mely egy vagyont ért. És azt gondolta magában a herceg és a trónörökös, de Domonkyék is gondolták, hogy nyár vége előtt nem várható valami változás. Majd a nyáron, ha a fenségek, mint ígérték, megint Domonka vendégei lesznek... majd Domonkán, a legközelebbi nyáron...

Az az év pedig, melynek január havában a legközelebbi nyárról beszéltek: az az év pedig ezerkilencszáztizennég volt!

... Domonky Gedeon meg, jöllehet szerette Magdát, azt az imponáló, parancsoló szépséget, és jöllehet sokszor volt vele együtt, mégsem árulta el magát, egy szóval, egy szemerebbenésével sem. Informálva volt már egyről és másról; tudta, hogy pórul járt eddig még mindenki, aki szerelemmel közeledett a leányhoz, hát ő nem akart a tizenkettedik lenni a tucatban.

Egy vagy-vagyot már felállított volt magának már korában is és akkor arra a konkluzióra jutott, hogy: nem sablonos leányjellem az a Magda. Most, újabb hetek után, egy másik vagy-vagyhoz birt eljutni.

— Vagy szeret engem Magda, vagy nem szeret, — így tündött Domonky Gedeon. — Ha nem szeret, akkor rám nézve csak jobb, férfias önérzetemre csak felemelőbb, ha van és ha volt erőm hallgatni; akkor nem leszek legyőzött és nem szaporítom a visszatartottak számát. Ha meg szeret, akkor — ha itt lesz az ideje — el fogja árulni magát Magda, bár küzdjön is ez ellen egész lénye. Csak idő és idegek kérdése megtudnom, mint hogy állok Magdával. Ha ő is szeret, mint én őt, akkor meg fogom azt tudni anélkül is, hogy én csak szóra is nyissam a szájam. Idegeink

izgató küzdelme lesz ez, de az enyéim acélosabbnak lesznek, mint az övéi.

És különösen akkor tökéltelte el magában, hogy várni fog, mikor megtudta atyjától, milyen álláspontot foglalt el Jóna a Bieberfeldbe való utazással szemben. — Ha az a szerelmes kis leány, — így vélte Domonky Gedeon — azt tudta mondani apánknak: én nem szaladok egy korona után, én Domoky Szilveszter vére vagyok... akkor én se cselekedhetem különben. Én is Szilveszter leszármazottja vagyok, egy Domonky. Koronája a férfinak a megszeretett nő, ha elnyerte, de szaladni, lelkemre, egy ilyen korona után sem szabad.

Mód nélkül imponált is neki Jóna és mikor szülei elutaztak, minden délben és este hazalovagolt vagy autózott hozzá, hogy nagyon egyedül ne legyen a nővére. Felolvasott neki, vagy más módon mulattatta míg ő festett, aztán hóna alá kapta a karját — most sétáljunk, eleget dolgoztál. Persze, sohasem hozta szóba a leány romantikus regényét és a saját magáéről is csak keveset beszélt.

Hetenkint úgy kétszer a főispánékhöz is ellátogatott egy-egy teára és ahogy fölvetette magának a kérdést: mire is vár ez a Magda, ma-holnap huszonhatéves lesz, fölötte kritikus kor leánynak... ahogy fölvetette magának ezt a kérdést, mind megfejthetlenebb rejtély lett ő előtte. És a kérdésre sem kaphatott választ, hogy mire is vár az a Magda?

Egyszer aztán megtudta, hogy mire vár.

A főispánné nappalijában ültek, mely a vármegeháza előtt való térre nyílt és azzal voltak elfoglalva a hölgyek, a főispánné és Kodolányi Magda, hogy szemle alá vettek sok mindent, ami a toailettek kiegészítésére tartozik. Agráfokat, csattokat, diszeket; kócsag- és struc- és paradicsommadár tollakat; azt a sokaságát a sok értékes holminak, ami az évekkel úgy észrevétlenül halomra gyűl.

Domonky Gedeonnak az volt a szokása, ha

Kodolányi Magdával beszélt, hogy játszadozott-pepecselt valami tárgygal, és noha erről vagy arról diszkurált és a leányra irányította a szemét, mégis kényyszerítette az agyát úgy mellesleg, hogy a tárgyhoz füződő képzetkapcsolódás útján másvalamire is gondoljon, ne csak a leányra. Ha egy kulccsal játszott, a vasbányászatra gondolt, ha egy karácsonyfa-gyertyával vagy egy gyújtóval, a viaszgyártó méhek jutottak az eszébe. Így érte el esetről-esetre, hogy nem Magda foglalta el egészen, hanem más is; az érzésen diadalmaskodott a fegyelmezett agy és ő úgy tudott beszélni a leányhoz, olyan elfogultság nélkül és szabadon, mint egy tisztársával vagy bárkivel mással.

Most is, hogy a nappaliban ültek és a hölgyek a sok diszholmit szemlélték, Domonky Gedeon egy structollat vett a kezébe és forgatta. Beszélt a főispánnéhoz és Magdához és a madártollak anyagára gondolt. Csodálatos egy anyag! Könnyű, mégis szilárd, mind az acél, eső és más csapadék annak nem árt meg, nem rozsdásodik, nem rothad és tartós és ruganyos, mint kevés más. De jó lenne feltalálni a módját, hogy nagyban lehessen gyártani ezt az anyagot. A repülőgépek testét és szárnyait tán abból lehetne csinálni... mi jó lenne! Szinte láthatatlanokká válnának a gépek és a hajtó-erő, a motor, kisebb holt súlyt kellene, hogy legyőzzön, tehát nagyobb lehetne a sebességük is a gépeknek.

Beszélt a főispánnéhoz és Magdához: Jókát is meghitták a hercegek... (ha én vegyészetre adnám a fejemet)... és kellemes emléke is lett volna... (hátha feltalálnám a madártoll anyagát)... a hercegi udvarnál való tartózkodás... (és előbbre vinném az aviatikát egy új lépéssel)... De Jóka bizony itthon maradt a vásznainál. Élvezetesebb neki a festés, mint egy trónörökös kimértségeit hallgatni.

— Én elmentem volna, — szolt itt közbe Magda nagy élénken és sötétkék, mélységes szeme szinte zöldesen villogott az arcába. Domonky Gedeon ar-

cába. A trónörökösök néha romantikusok is, nemcsak kimértek.

Ez elég volt Gedeonnak, ez a hét szó, hogy belelásson szívébe a leánynak és megtudja, hogy mire is vár hát Magda? Hogy őt is olyan „szerencse” érje, mint az olműtzi professzor leányát; mint Stubel Micit, Skublics Laurát vagy másokat! erre vár. Hogy egy király vagy egy főherceg, vagy egy uralkodó herceg belészeressen és elvegye: erre vár. Egy grandiózus szépség, mint ő, kit — most jutott eszébe ez a kis adat is — kit bakkfis korában homlokon csókolt egy főherceg, mikor csokrot nyujtott át neki a vasutnál . . . egy grandiózus szépség, mint ő, kit megcirógatott az illető főherceg és elragadtatva kérdezte: hogy hívják, csodaszép kis lányom? . . . egy lenyűgöző szépség, mint ő, kinek a serdülő korból való ez élménye kitörölhetetlenül az emlékében maradt: ez a máskülönbben művelt és éretten gondolkozó szépség igenis egy főhercegre vár. Ez az ő — nem betegsége — de álma. Tíz szót mondott mindössze Magda: én elmentem volna; a trónörökösök néha romantikusok is, nemcsak kimértek . . . ez a tíz szó ennek a leánynak a fotografiája, belülről fölvéve.

Ez a káprázatos szépségű nő, ki szép, mint a csatatéren a veszély; kinek annyi kincset adott a természet, mint együttvéve husz-harminc más nőnek sem: ez elégedetlen a sorsával, mint a csoda-hanggal megáldott kántor, ki a felfedeztetésére vár, de hiába. Azt mondja ez utóbbi: arra szemelt ki adományával a természet, hogy koncert-teremben énekeljek, vagy színházban, királyok és fejedelmek előtt és falusi templomban kell kántáljak . . . és Kodolányi Magda is így beszél. Bölcsőm mellett egy generozus tündér állt, ki sohasem látott szépséget adott a külsőnek; koronás fő mátkájának rendelt, vagy legalább is főhercegi arának . . . hát kivárom a szerencsém, csak azért is.

Hát erre vár Kodolányi Magda!

Domonky Gedeon érezte, hogy úgy tompán sajogni kezd a szive; részvétet is érzett a lány iránt és ezért elhatározta magában, hogy elmegy. Ha marad, még tán elárulja a hangja, mi fodrozódik, hullámzik a szívében.

Letette a structollat és felállt; egy-két konvencionális szót még mondott, aztán kezét csókolt az asszonynak, kézszerítást váltott a leánnyal, elfogulatlant, megszokottat és elment. És mikor lent volt az utcán, eltökélten azt mondta magában: ide már csak egyszer megyek vissza... bucsuzni.

Kodolányi Magda meg, mikor Domonky Gedeon eltávozott, fölvette azt a structollat és az ablakhoz ment. Ovatosan kinézett; hogy ne lássa meg őt Domonky, ha netalán visszanéz. De az nem fordult vissza egyszer sem. A téli nap éppen leáldozni készült; álmodozó, csöndes volt a kis város és belül a szoba már homályos volt. A még nessze lévő dolgok megérzésének lehangoló homálya. És Kodolányi Magda visszament a szoba egyik sarkába, ahol a homály már-már sötétségbe olvadt és észrevétlenül megcsókolta azt a structollat. Azután — nem tudta, mi okból — mikor helyére rakta az asztalkán felhalmozott sok miegymást, külön iskátulyába tette azt a structollat. Mintha megérezte volna a lelke, hogy az a sulytalan madártoll ma — emlékké lett.

Emléke valaminek, ami még meg sem lett!

VII. Vizek és könnyek.

Három nappal ezután megérkeztek Bieberfeldről Domonkyék és első dolga Gedeonnak az volt, hogy egy előterjesztésre kér engedélyt az atyjától. Ha nem untatlak, édes atyám, — mondta — akkor szeretettel arra kérlek, hogy hallgass meg.

— Szívesen, fiam, — volt a válasz. — No, most magunk vagyunk, Gedeon, hát süsd el.

— Szabadságra szeretnék menni és beiratkozni az egyetemre, diáknak. Egy esztendeig vagy kettőig vegyészetet akarnék hallgatni. Nem fog megártani nekem, úgy hiszem, ha a katonai tudományok mellett egy kis másféle tudás is lesz a fejemben.

Domonky Sebestyén helyesléssel fogadta a tervet. — Nem csak ezért helyeslem, — mondta — hanem más okokból is. Most őrnagy vagy, fiam, egy esztendő múlva már alezredessé lépsz elő és mikor elérkezik az ideje, ezredessé is. Akkor jön rád nézve a ne tovább. Akkor otthagysz a szolgálatot, átveszed birtokaink egy részét és úgy gondolom, fiam, hogy a gazdaságban is előnyös, ha érti a gazda a vegytant.

— Mindenesetre, apám. És amit megparancsolsz, megteszem, ahová állítsz, ott megmaradok, de . . . ha megengeded a kérdést: miért mondtad, hogy csak ezredességig szolgáljak, hogy az ezredesség után jön rám nézve a katonai netovább?

— Azért, fiam, — felelte Domonky — mert az ezredes után jön a tábornok és a tábornok már császári és királyi! A honvédezredes még magyar, magyar királyi katonája az országnak, de a vezérőrnagy

már császári és királyi. Azzá nem engedlek lenni, fiam! Magam is holtomig fogom sajnálni, hogy már nem mint ezredes quietáltam a szolgálatot, de hát nem ösmerem még a viszonyokat, azért volt.

Domonky Sebestyén arcán valami szokatlán pirosság lángolt, szeméből szinte pattogtak a szikrák és szája, hegyes bajusza remegett. Meglátszott rajta valami viharszerűleg elszabadult izgalom, mely urrá lett lelkén és testén is.

— Lehetnél-e tábornok, — kérdezte — honvédek tábornoka, császári és királyi címmel? Valahányszor aláírnád a nevedet, nem a szivedet fojtogatná valami rossz érzés? Nem nyilalna-e az eszedbe a kérdés: hát olyan különleges valami egy tábornok, hogy csak császári és királyi lehet?! Az államtitkár, a miniszter és a miniszterelnök és sok más is, a számvevőszék elnöke például, ki mind fontosabb állásu, mint egy tábornok, az még lehet magyar királyi, de egy tábornok és ha honvéd-dandárt vezet is, már csak császári és királyi lehet? És ennek is inkább csak császári, mint császári és királyi, érted? Hát mi a mi honvédségünk, kérdem? Indiai benszülött hadsereg-e, mit csak ánglius tisztekre lehet bizni? Hogy a honvéd-dandárt és hadosztályt nem magyar királyi tábornok, hanem császári és királyi vezényli?

Domonky Gedeon szinte elképedt; így még sohasem hallotta beszélni az atyját. De mélyében a szívének csak helyeselni tudta, amit hallott.

— Igazságod van apám, — mondta. — A tábornoki kar, mint ilyen, már nem nemzeti testület, hanem közös. Hát nyugodt lehetsz, én nem leszek tábornok. Mint ezredes fogom otthagyni a szolgálatot. De engedd meg a kérdést, apám: az, amit most mondtál, összefügg-e azzal, hogy miért tetted le altábornagyi rangodat?

— Összefügg vele, de csak részben.

— És szabad megtudnom a többit is? Lemon-
dásod okát a maga egészében?

— Még nem mondhatom meg; Gidám. Mert ma-
gyar ember nem kritizálja királyát. Legalább amíg
él a király, nem teszi meg.

Domonky Gedeon gondolkozott egy pillana-
tig, majdezt mondta:

— Ugy van, apám. Magyar ember nem kriti-
zálja királyát. Tudja, hogy a király semmiért sem fe-
lelős, de semmiért. És különben is: királyunk mind-
végig nagy elősmeréssel volt irántad. Az emlékezetes
hadgyakorlat után is azzal bucsuzott el tőled, hogy
azt mondta: Ich danke Ihnen, Herr Feldmarschalleut-
nant, dass Sie meine braven Honvéd-Divisionen so
tüchtig geführt haben.

— Igen. Ezt mondta és így mondta... németül
beszélt — pattogott Domonky és úgy jött ki ajkain a
németül szó, mintha epe ömlött volna a szájából.
Azután lecsillapodott, higgadtabb lett és ugyszólván min-
dén átmenet nélkül nyugodtan megkérdezte Gedeont,
hogy hát mikor óhajt beiratkozni vegytanra? A szept-
emberben kezdődő tanévre?

— Nem, — felelte Gedeon. — Már a most feb-
ruárban kezdődőre akarnék.

— Akkor utazzál fel Pestre a honvédelmi mi-
niszteriumba, fiam és igyekezzél nyélbe ütni a dolgot.
A budapesti egyetemre iratkozol?

— Nem arra; a bécsire inkább. Nem mintha ez
különb volna a pestinél, sőt egy makulányit sem az...
csak mert komolyan tanulni akarok, azért. Pesten sok
ösmerősöm és tisztársam van; hol ide kellene men-
nem, hol oda és hol ezzel valamiben részt vennem,
hol azzal. Bécsben ellenben alig ösmer csak valaki
is; ott egyesegyedül a tanulásra adhatom magamat.

Mikor Gedeon elment, Domonky Sebestyén el-
komolyodottan utána nézett. — Más célja is lehet,
— mormolta. — Szabadulni valakinek a varázsa alól,
mennél hamarabb és azért megy Bécsbe, hogy men-

nél messzebb kerüljön el az illető személytől. Jól teszi; dicsérem az erélyét és a maga fölött való céltudatos uralmát.

A honvédelmi miniszteriumban Pesten honorálták Gedeon kérelmét és négy nap mulva már bucsulatógatásokat tett Domonkon. Illetményeinek felfüggesztése mellett egy esztendei szabadságot kapott, külföldre.

— Most az eltökéltségem, az erőm, a magam fölött való uralom terhelő főpróbáján a sor, — gondolta Gedeon. Választhatnám a kényelmesebb utat is és kilesve, mikor mennek sétakocsikázásra a hölgyek, akkor nyitnék be hozzájuk bucsura. Itt egy leadott névjeggyel végeznék, legfőllebb még bemennék az öreghez és azt mondanám: sajnálom bátyám. Kerestem a hölgyeket... add át nekik kézcsókomat, kérlek.

— De nem így teszek; kilesni valamit, nem férfiúhoz méltó eljárás. Ellátogatok hozzájuk, el én. Az én idegeim győzedelmeskedni fognak most is.

Diszbe öltözött, kardotkötött és elment. És olyan időben ment, mikor tudta, hogy otthon lesznek a hölgyek. Kodolányi Magda és az anyja.

A vármegyeháza kertjében egy kis jégpályája volt a főispáni családnak. Onnan jött épen Magda és a mozgás, a kipirultság az életkedv és a frissesség, no meg a testhez álló graziózus kosztüm is oly imáandóvá tette, oly széppé, hogy Gedeon szive, mikor belépni látta a leányt, egy pillanatra a leghevesebben megmozdult. Mint skatulyájában a mit sem sejtő delejtű, mikor hirtelen egy hathatós mágnissel közelednek oldalról a dobozhoz.

De csak egy pillanatra mozdult, azután nyugodt lett. Aki tud parancsolni az eszének, a szívének is tud. És a legtermészetesebb hangon értésükre adta a hölgyeknek, hogy bucsuzni jött.

A főispánné sajnálkozott, de egyébként csak keveset beszélt, mert flegmatikus temperamentumu asszony volt, ki jobb szeretett hallgatni, mint beszélni. Magda vitte a szót és olyan párbaja az idegeknek fej-

lődött ki közte és Gedeon között, hogy mikor ez utóbbi elment, mindakettő nagy kimerültséget érzett. Öt percig tartott a párbaj, de ha órákig vívták volna és a legnehezebb lovassági kardokkal, akkor se kellett volna, hogy jobban kimerüljön a két bajvivó.

— Ön hát alhagyja a várost? — kérdezte Magda. Fájdalom terjengett a szívében, mégis megszokott hangján beszélt, azon a tiszteletet parancsoló, hideg, minden érzelmén uralkodni bíró hangján. És nem úgy mondta: ön hát elhagy minket? úgy mondta: ön hát alhagyja a várost?

— El, — felelte Domonky. — Pedig nem kényszerít elmennem semmi, ámbár itt maradnom sem kényszerít semmi. Kedvem jött, hogy diák legyek, ennyi az egész.

— No, e kedv mögött alkalmasint komolyabb gondolat rejtőzik. És mindenestre katonai gondolat... nem?

— Ah, se katonai, se polgári, se semmilyen gondolat. Egy ötlet, mit a véletlen szült... s én csomagoltattam és reggel már megyek is, Bécsbe, az egyetemre visz az az ötlet.

— Bécsbe! Ez, ha úgy vesszük, már messze van, ha úgy vesszük, még itt van a szomszédban.

— A közel vagy távol fogalma nem épen a kilométerek számától függ. Az egyén és ennek érzése szerint is igazodik. Az egyiknek, a körülményekhez képest, már a szomszéd falu is szívet-sorvasztó távolság, a másik még a Fokföldet sem mondja messzinek. Nekem, mivel autón megyek, négyszáztíz kilométer, se több, se kevesebb.

Igy beszéltek egymással. A megrészesítő szépségű Magda és Domonky Gedeon őrnagy ur. Mindegyik úgy beszélt, hogy a másiknak az idegeire pályázzék; idegeire a szívének és érzékeny hurjaira a lelkének; úgy is lehetett az egyiknél vagy a másiknál vagy mindkettőnél is különbség nélkül, hogy megrezzentek lelkének hurjai és a fájdalom facsarta a szívét. Mit érez-

hetett Domonky e kérdésre: ön hát elhagyja a várost, őrnagy ur? . . . és mit Kodolányi Magda a válaszra: nem kényszerít elmennem semmi, ámbár itt maradnom sem kényszerít semmi. Mi hullámozhatott Domonkyban e szóra: a kedv mögött tán katonai gondolat van . . . és mi vibrálhatott Magdában a ríposztra, hogy se katonai, se polgári, se más gondolat. De sem a szeme, sem az arca nem árult el a másíknak egy jottát sem; a hangjuk is rezerváltan csegett és egyiknek a keble sem járt nyugtalanul. Acélos kardvivók voltak; alabástrom-szobor volt Magda és ércszobor volt Domonky Gedeon.

Mikor Domonky Gedeon felállt, hogy véglegesen elbucsuzzék a hölgyektől, Kodolányi Magda még egy utolsó nagy összecsapást merészelt. Ezt kérdezte Domonkytól:

— Hosszabb időre megy Bécsbe? Hat hónapra, tán nyolcra is, őrnagy ur?

Mire Domonky Gedeon így felelt:

— Rövid időre megyek: egy évre.

Magdát erre a szóra majd elhagyta kardvivói nyugalma. Olyan fájdalmasat vonaglott a szive, mintha rátaposott volna, aki előtte állt. Ő hosszabb időnek kérdezte a hat hónapot, Gedeonnak meg rövid idő az egy év is!

De erőt vett a görcsön, mely folytogatta, összehuzta a szívet; nem engedte, hogy a bánat csak egy vonalnyira is görnyedtté tegye az alakját. Fölgyenesedett, mint egy lilíomszál, melyről egy szélroham levette a sok harmatot; alakja olyan szép lett, mint egy olymuszi istennő alakja; úgy állt oda a tiszt elé és kezét nyujtotta feléje. — Jó utat kívánok, — ennyi volt az egész amit mondott.

És mikor kezét fogtak egymással, ez olyan volt, mintha két mágnes érintette volna egymást, de mind-egyik a másikat a maga negatív, taszító sarkával.

Domonky végre lent volt s mikor leért a szabadba és elfelé ment, felsóhajtott háromszor négy-

szer is. — Győztes maradtam, — mormolta — de olyan győzelem volt ez, ez a mai, melynek én fizetem a sarcát tán mig élek. De Magda, mikor egyedül maradt a szobában, lehajtotta nehézé vált fejét és egy könnycseppet törölt ki a szeméből. Ez a könnycsepp volt az az ólomsúly, mely lehuzta a fejét a keblére és az első után egy második is jött meg egy harmadik. . .

. . . Domonky Gedeon hazavitette Domonkára a podgyászát és később ő maga is hazament, hogy a családjával legyen az utolsó estén. És elfogulatlanul diskurált az atyjával, az anyjával és Jókával, noha Magdára gondolt és időnkint a bieberfeldi hercegre is. És azt gondolta magában: milyen mély vizek is vannak a szerelmesek között! Vizek, olyan titokzatosak, mélyek, de mégis és de sokszor milyen eltérők, milyen különbözők egymástól! Az a víz, ami Jóka és a trónörökös között van, milyen más mint az, a mi közte és Kodolányi Magda között van. Amaz, mint a lotuszok vize, olyan meleg, olyan hivogató, olyan poétikus és csak egy szirtféle, egy szikla van a közepén, melynek alakja egy koronához hasonlít. Csak ne lenne ott az a szikla: hogy belégázolna a vízbe, abba az édes és meleg, abba az éltető és illatos vízbe innen is, tullan is egy-egy emberi lény és ahol találkoznának, egy forrás fakadna a habokban az elapadhatatlan boldogság forrása.

De a másik víz, amely közte és Magda között van?! A jegestengerből táplálkozik, oly hideg és ezért nem gázol belé ő, Domonky. S aki a tulsó parton van, a leány: az sem gázol belé a vízbe. De lebegne csak egy korona a hullámokon, bezzeg átvándorolna rajtuk Magda és igyekeznék elérni azt a koronát.

Vacsora után a frissen érkezett postát nézték és ahogy Gedeon válogatott a hirlapok közt, hogy melyiket is olvassa legelőbb, egy olyan lap akadt a kezébe, melyet nem ösmert még a megszokott látásból. Akárhogy lett légyen összehajtvá valamely megszokott lap, megmondta volna már a papirosáról,

nyomásáról is, hogy: ez a Pesti Hirlap, ez a Magyarország, ez az Az Ujság. De azt a lapot ő még egyszer sem látta, vajjon miféle is az?

Kibontotta: a Bieberfelder Staatszeitung volt.

— Előfizettem rá egy évre, — mondta Domonky Sebestény közönnnyel, de Gedeon csak kiolvasta a szeméből, mit akart ezzel közölni vele az atyja. Azt, hogy: — előfizettem a lapra, hogy hadd legyen valami mégis, ami kapcsolatot teremtsen Józka és a trónörökös között.

És mindjárt a legelső számban egy napihír volt, melyben Adalbert trónörökös is szerepelt. Most legelső ízben történt hogy az „Anonima hungarica” esedékes kamatait kiosztották őt szegénysorsu menyasszony között és a kiosztást a trónörökös végezte. (A németországi kis hercegi udvarok, nagyobb szabásu dolgaik nem lévén, kicsi dolgokban is szívesen ténykednek.)

A kiosztás előtt az Erbprinze egy kis beszédet mondott, melyben arra kérte a megajándékozott arakat, hogy hálaival gondoljanak mindig a nemeslelkű, ismeretlen magyarra, akinek adományából származnak az összegek, amik családi fészüket megalapozni és megrakni segítenek. És ha megelégedettek, boldogok lesznek, — így fejezte be a trónörökös a beszédet — akkor imádkozzanak azért a nagylelkű emberért. Hogy adjon isten neki és háza-népe, családja minden tagjának zavartalan boldogságot és megelégedést.

És Domonky Józka, mikor mindnyájan pihenni tértek, több képes lappal együtt a Statszeitungot is magával vitte. És szobájába érve, kibontotta és belétemette az arcát és sirni kezdett és azt kérdezte magától, meghallgatja-e vajjon az isten a bieberfeldi menyasszonyok imáját?

... Kodolányi Magda is sirt, Domonky Józka is sirt, de mi mérhetetlen különbség is volt a két leány titokban sirt könnyei között: De hát víz és víz között is van különbség, hát könnyek és könnyek között ne lenne?!

OSZK

Opisana jest w: ...

Második rész.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Bakunin Feodor professzor.

Bakunin Anna, Bakunin Feodor volt egyetemi professzor leánya, sápadtan az izgalomtól szobája ablakában állt és reszketve kitekintett az uccára, mely Szentpétervár egyik zajtalanabb uccája volt.

Ki is nyitotta időnkint az ablakot és féltettel kihajolt az uccára, az egyensúlyvesztés határáig megszire, de mindannyiszor visszahuzódott és meglátszott az arcán a csalódás. Még mindig nem jött, akit óhajtott. Egy zöldhajtókás, uniformisos katonatiszt, ki a szemben lévő kis palota erkélyén állt, le nem vette róla szemét az egész időn át . . . Bakunin Anna nagy szépség volt.

— A kiállhatatlan, megint engem les! — így szakadt ki szájából az ingerült szó; majd, mintegy saját magához intézve a beszédet, mondta:

— Istenem, hol is maradhat; hol is csak?

Vőlegénye egyetlen barátját. Timirjasev gyógyszerészt várta, ki megígérte volt neki még reggel, hogy legkésőbb tizenegy órára nála lesz és hirt visz neki vőlegénye sorsáról. Milyen büntetést mért rá a hatalom; az az átkozott zsarnoki hatalom, mely száz millió jogtalant tart rabláncon másfél millió kiválasztott kedvéért.

Nisopol Cirill, a már jól ösmert fiatal orvos volt Bakunin Anna jegyese. Ugy nyolc évvel idősebb volt Annánál; Cirill huszonkilenc, Anna még nem egészen huszonegyéves volt . . . és ami összehozta

őket egymással, nem regény, nem dráma, hanem gyermekszoba-idyll volt, mondhatni. No meg egy nagy tudós theoriája, az Anna atyjáé.

Alig hároméves korában már anyátlan maradt Bakunin Anna, de jóllehet atyja még erőteljes férfi volt és még megkivánhatta volna a szerelmet, mégsem nősült meg másodszer is. Egy vidéki özvegyasszonyt vett magához, egy gimnáziumi tanár özvegyét, alig tizenegyéves kis fiacskájával együtt; az özvegyasszony vezette a háztartást, a fiu meg játszótársa lett Annának, hogy negyedfél esztendővel később tanítója is legyen és oktassa. Az ábéáb-ra és másra is. Tanította és játszott vele, minthogy jött . . . ez a kis fiu Nisopol Cirill volt.

Olyan ragaszkodása gyermeknek gyermekhez, mint Ancsuka ragaszkodása Cirillhez és ez utóbbié a szőke-haju kis leányhoz volt, nem igen lehetett még a világon. A kis Nisopol Cirill még iskolába sem akart járni, csakhogy örökké a leányka mellett lehessen és Ancsuka, a kis csöppség, boldog volt, ha a magáéból egy-egy falatot adhatott Cirillnek. Mindig csak közösen étkeztek: a professzor, a házvezetőnő és a két gyermek s noha bőven jutott mindegyiknek mindemből, mégis csak úgy volt nap-nap után, hogy Ancsuka a magáéból adott a fiunak és a fiu a magáéból Ancsunak. És mindegyik boldogan nézte, mint élvezi meg a másik a falatot. Mint két egymásmellett megöregedett házaspár, kinek már jól sem esik a falat, ha nem egymással megfelelően fogyasztják el: úgy tett a két gyermek is, összekerülésük pillanatától fogva.

A professzornak is eszébe jutott ez a hasonlat és jóllehet csak mérsékelten vallásos volt — a tudomány és a vakbuzgóság összeférhetetlen is lett volna egymással — de a Gondviselésben való hitét nem rendithette meg benne még a tudás sem. A Gondviselés akarására történt, hogy ő magához vette Nisopolnét és a fiát s így önkéntelenül is foglalkozni kez-

dett az eszmével, hogy leánykájából és Cirillből majdan egy párt csinál.

Szemefénye, lelke volt a leányka és még a bölcsőben pihegett a csöppség, még énekelve ringatta a dadája s őt már foglalkoztatta kis mindenének jövője. Még a leendő férjhezmenése szempontjából is. Mert különös gondolatai, eredeti eszméi voltak, ami a házasságkötéseket általánosságban illette.

Ixnek van egy fia vagy egy leánya és Ipszilonnak van egy leánya vagy egy fia, — így elmélkedett Bakunin professzor — és az egyiknek nevelése, a lelkébe öntött jellem és gondolkozásmód de különböző lehet a másiknak nevelésétől, gondolkozásmódjától és lelkétől. Mégis úgy hozza magával az élet, hogy Ixnek ama fia elveszi Ipszilonnak ama leányát, vagy megfordítva. Célszerű ez, helyes ez, jó ez? Nem! — mondta meggyőződéssel a professzor.

— Hogy a szerelem nem kérdi, ki milyen nevelésű és jellemű? Elég sajnálni való, hogy nem kérdi, — vélte a professzor. — S hogy az ellentétek vonzzák egymást és kölcsönösen kiegészül a két jellem? Ostobaság, közhely, — mondta a tanár ur. A fukarsághoz szoktatott férfi sohasem lesz igazán boldog a pazarláshoz szoktatott asszonnyal — és a tudományokat kedvelő férfi sem a léha és csak mulatni szerető nővel. És ha egetverő szerelem volt is köztük, akkor sem. Hát a mélységesen vallásos asszony vajjon boldog lesz-e egy istentagadóval és viszont?

— A szerelem nem vak, csak kába és a kölcsönös vágy az egymás teste után, — így építette gondolatait a tanár ur — azzal áztatja magát a jellembeli különbségek láttára, hogy: legyünk csak az egymáséi, majd másként lesz. Mintha jellemváltoztató hatása lehetne a csókoknak! És összekerül fehér és fekete, összekerül savanyu és édes: magas és alacsony, fényes és fénytelen, tömör és átlátszó, csillog és szemétdomb és pokol meg mennyország kerül így össze egymással és azt hiszik a felületesek, a bal-

gák, hogy a házaspár két teste és két lelke, melynek mindegyike egy-egy külön világ, is olyan, mint két szín, vagy két különböző izü folyadék. A kék szinből és a sárgából zöld szín lesz, a savanyuból és az édesből savanykás lesz . . . de sem a jobb házból való kiművelt leány és az eldurvult lelkü, parlagi férfi, sem a kalandvágyó, nyugtalanvérü asszony és a kontempláló, otthont-kedvelő férfi nem egyesülhet egymással úgy, hogy a kettőből valami elfogadható egy legyen. Nem kémiai processus a csók és az ölelés, nem vegyészeti folyamat.

Bakunin tanár erről évek multán könyvet is irt, mely világhirt szerzett a nevének és a továbbfolyó gondolatmenete ez volt:

— A jól figyelő szem már a fejlődő gyermekben látja, milyen lesz a jelleme, ha felnő, s így okosan teszik a szülők, ha gyermekeiknek már jókor szemelnek ki társat. A hozzáillő körökből persze (de ez nem elengedhetetlen feltétel) és olyat, melynek jelleme körülbelül kongruense a másiknak. A két fiatal életet aztán egymásnak kell hogy neveljék a szülők és a házasságban a két életből: egy élet lesz. Ez lesz az igazán boldog, az ideális, mert természetes házasság.

A jövő század házassága: volt a címe a Bakunin könyvének. Ez volt az a könyv, melyről Jókai a trónörökösnek említést tett, mikor egymás mellett lovagoltak a pagonyban.

— Hát a szerelem? kérdezte könyvében a professzor. A szerelem is szabályozható, — vélte — csak még nem értik a módját az emberek. De eljön még az ideje annak is, hogy az egymással való házasságra kiszemeltek egymásba is fognak szeretni annak rendje szerint.

Bakunin professzor nem volt valami felületes ítélő. Sőt a legkomolyabb tudósok egyike volt. Előbb behatóan tanulmányozta az életet és csak azután állt elő a maga theoriájával és eszméjével a világ elé.

Valahol csak egy szétment, vagy boldogtalan házasságról tudomást szerzett, észrevétlenül, feltűnés nélkül kikutatta a két házastárs életét, bölcsőjüktől az oltárig és a válásig. Erre ezresekét költött el a professzor. Kik voltak a házastársak szülői, milyen nevelésben részesültek a hitvesek és milyen irányu volt a nevelés, amit kaptak? Jellemüket és vérségüket, kedvteléseiket és szokásait is kutatta és tíz évi tanulmányozás után arra a meggyőződésre jutott, hogy a sok rosszul elsült házasság oka csak az a lényeges különbség lehetett, mit a hitestársak vérsége és nevelése, meg jelleme mutatott.

S ez megerősítette őt abban a hitében, hogy viszont: a kielégítő házasságkötés alapja csak a házastársak jellemének és vérségének kongruenciája lehet s hogy egymásnak kell nevelni a párokat, már eleve tett kiválasztás után. Bakunin professzor szerint: ha összeházasítunk egy kalandokra vágyó férfit és egy, könnyű erkölcsű nőszemélyt, ez még mindig megfelelőbb és jobb lesz, mintha összekerül egy becsületét féltő férfi és egy romlottvérű, féktelen leány. És így van ez minden más fronton is; szerénnyel szerénnyt és törekvővel törekvőt, uri lélekkel urit és parancsoló természetűvel parancsolót. De sohasem kötelességtudót és léhát, sohasem könnyelműt és számítót. Inkább mindakettő romboljon, de ne rombolja le az egyik fél azt, mit a másik fél nagy fáradsággal felépít...

Mikor Bakunin professzor észlelte, hogy körülbelül és nagyjában egyforma természetűek a gyermekek; mindkettő szelid és türelmes, mindkettő szeretőszívű és közvetlen és épen oly szófogadó, mint hálás: mikor Bakunin professzor ezt úgy látta, a Gondviselés cselekedetének vette, hogy ő épen Nisopolnét és kis fiát fogadta be magához a házába. Mást is fogadhatott volna; volt reflektáns és ajálkozó igen szép számmal.

Megfigyelte a két gyermeket és hetek, de még

hónapok után sem történt, hogy az egyik a másikra rákiabált, vagy csak meg is neheztelt volna. Mint két galambfiók az eresz alatt a ducban, úgy élt a két gyerek a professzori jól berendezett lakásban.

Hálószozája mellett volt a gyermekek szobája és az asszonyé. Egy reggel aztán azt látta a professzor — Nisopolné asszony bevásárolni volt — hogy eljegyzésdit játszanak a kis szentek. Két elefántcsont-karika, mit a lomtárban valami függönyről letéptek volt, szolgált nekik a játékhoz mint jegygyűrű; egy szék volt az oltár és egy leakasztott Szent András, amit ráállítottak a székre, volt az oltárkép. Most letérdepeltek előtte és Cirill is vett egy gyűrűt, Anna is: — Igérem neked, Anna, hogy feleségül foglak venni, — mondta Cirill. — Idéjem neted Tijil, hod hozzád medet, ha nad letet, — mondta Anna. Aztán ujjukra huzzták a gyűrűt és peckesen körülsétálták a széket... gyermeki hitük így képzelte el magának az eljegyzést.

Bakunin professzor, ki, ha közönséges halandó lett volna, csak megmosolyogta volna e játékot, komoly maradt, sőt a könnyeit törölte. Meg volt róla győződve szentül, hogy teoriája valamikor még áldására fog szolgálni a világnak és a Gondviselés jutalmát látta abban, hogy leánykája, szemefénye részére egy megfelelő fiut küldött a házába... nevelje fel gyermekének férjül.

Még aznap ebéd után megmondta az asszonynak, mi a terve Cirillel és Annával. Csak maguk ültek az ebédlőben az asztalnál; Ancsuka már édesdeden aludt, pajtása meg hűségesen mellette ült és hessegette a legyeket az ágyáról. De csak félkezével tehetta, másik kezét a leányka fogta; így alhatott el és játszótársa gyöngéden már úgy hagyta. Ha kihuzza a kezét, még fölébred. És olyan vigyázatos csöndben maradt a fiu, hogy behallatszott az ebédlőbe minden lélegzetvétele és pihegése a csöppségnek.

Bakunin professzor behuzta a gyermekszoba ajtaját és beszélni kezdett Nisopolné asszonyhoz. Ér-

zelmesen és halkán, de terjengősen, hosszadalmasan beszélt, szokása szerint minden igazi oroszoknak.

Nézzé csak, Nisopolné, — kezdte és érdekes tudósarca ellágyult, — nézzé csak, Nisopolné asszonyom, leánynéven Scseglevitov Katalin, úgy akarok most magához beszélni, mint becsületes orosz ember a másikhöz.

— Orvostanár és keresztény vagyok, sokat olvastam és tanultam is és lelkemre mondhatom, asszonyom, Scseglevitov Katalin asszony, hogy sok minden egészen másként van, mint állítják és elhítetik velünk a papok. Ugy ahogy a papok hiszik az Istent, vagy el akarják hitetni velünk, hogy hiszik, én nem hihetek benne még ha megölnék sem. Azt mondják a papok, hogy ő könyörületes és jó és irgalmas meg igazságos még az állattal is. Igazságos?! No lássuk csak! Gyerekkoromtól fogva nem tettem rosszat sem emberrel, sem állattal, de még élettelen dolgokkal sem, higgye el. Egy verébtójtást sem szedtem ki a fészekből, egy hangyabolyt sem rugtam szét a kertünkben. Sőt dolgoztam, nem magamért, de a hazámért, az emberiségért, a világért; mindenkiért, csak magamért nem . . . és mégis csak, mit tett velem az Isten? A hitnek és a papoknak az a bizonyos igazságos Istene? Megérdemeltem volna, ugye, hogy boldog legyek, vagy legalább is nem boldogtalan. De ha egy rablógyilkos lett volna a birám és az döntött volna a sorsom fölött, az is igazságosabb lett volna hozzám, mint az Isten . . .

Nisopolné a mellére tette a kezét és észrevétlenül keresztet vetett magára. Parányi kis keresztet, olyan rövid volt csak a vonala, mint egy gyújtó.

— Volt egy feleségem, — folytatta a professzor. — Mit mondjak, Scseglevitov Katalin, hogy mi volt nékem az az egyetlen egy asszony? A boldogságom, az üdvöm? ez lapos és hétköznapi kifejezés. Nem fog engem megérteni, Nisopolné Katalin asszonyom, mert jöllehet intelligens nő maga, mégsem tanult sem asztromiát, sem természettant. Hát, ami a kölcsönös ne-

hézkedés a csillagok között, ami ha megzavartatnék csak egy félpercnek a feléig is, megállana és elpusztulna a mindenség, az volt nekem az az asszony, az én párom. Mégis elvette tőlem az Isten, kit igazságosnak neveznek a papok. Megérdemeltem ezt, Nisopolné, mondja? Az életem gyökere volt az az asszony, lelkemnek gravitációs súlypontja volt . . . de ha kifárad a Szent Iliodor sirkertbe, hát ott láthat egy szomorú földhantot és rajta még egy szomorubb keresztet. A keresztben a feleségem neve: Pepelajev Alexandra Mária . . . megérdemeltem ezt, Nisopolné, mondja?

Az asszony a könnyeit törölte és mondani akart valamit, tán egy vigasztaló szót.

— Ne, ne szóljon semmit, csak hallgasson, — mondta Bakunin Feodor professzor és elgondolkozva simított egyet a szakállán. — Ugy ahogy a papok hiszik az Istent, én nem hihetek benne még ha megölnék sem. De az Isteni Gondviselésben és a Gondviselés igazságosságában és utmutatásában már rendületlenül hiszek. Azaz: ne mondjam a Gondviselést sem isteninek, se mennyeknek; elég ha természetinek nevezem. A természet gondviselése, ez a fenomenális és fölemelő jelenség, melyet hatásában követhetünk gyermekkorától a földnek egészen máig; mely megvigasztalja a gondolkozó embert és megnyugtatja a jövőre nézve; melyet ott látunk működni az égitestek életében és a sejtében is: a természet gondviselése az, amiben meggyőződésemmel egész fanatizmusával hiszek. . .

— Ön abból, amit mondtam, csak keveset érthetett, asszonyom. És mert nem eshetik jól látnom, mint bölint igent olyan dolgokhoz, mikhez vagy semmit, vagy csak keveset érthet, ezért nagyot fogok most ugorni és a gyermekeinkre áttérni, figyeljen csak.

— Az én Ancsukám most mindössze alig hat éves, az ön Cirillje is még csak tizennégy vagy tán ennyi sem. Életüknek a kezdetén vannak, a kezdetnek is a legkezdetén csak, nemde?.. mégis azt

mondom én önnek, Scseglevitov Katalin asszony, hogy a Gondviselés utmutatása szerint, no meg a tudományos meggyőződésemnél fogva is, ez a két gyermek egymásnak van teremtve. Akkor amikor férj és feleség legyen Nisopol Cirill és kis lányom, Bakunin Anna.

Nisopolné megmozdult, olyanformán, mint valaki, akit ájulás környékez és most körülnéz, mibe is kapaszkodjék, nehogy leessék. Ott volt mellette az asztal, nehéz tölgyfaszék is volt mellette kettő is, de csak az abroszba fogózott a kezével, mely vékonyujju és száraz, de elég sima volt.

Bakunin professzor jól tudta, hogy mégsem fog elájulni a jó asszony, ezért nyugodtan folytatta, ahol elhagyta :

— Ön hozzájárul tervemhez és ez mindenkéltől eredményezi, asszonyom, hogy mától fogva nem házvezetőnőm ön többé. No, ne ijedjen meg, kérem : ön továbbra is nálunk marad, nem küldöm el ; csak a titulusa az ön ittlétének változik. Mától fogva úgy tekintjük a dolgot, hogy a gyermekeinké ez a ház és ez az otthon, s hogy én, mint özvegységre jutott apa és ön, mint özvegységre jutott anya, a mi szeretett gyermekeinkhez költöztünk. Én a leányomhoz meg a vőmhöz, ön a menyéhez meg a fiához... megértett engem, asszonyom, remélem.

Nisopolné könnyezni kezdett, becsületesen, csöndesen, boldogan s ez megmutatta, hogy megértette a professzort.

— Hát csak sirja ki magát, Nisopolné Katalin asszonyom, — folytatta nagy melegséggel a professzor és megint simított egyet dérverte szakállán. — Én is sirnék, ha asszony volnék, higgye el, mert meggyőződésem és rendületlen hitem, hogy boldogok lesznek egymással a mi gyermekeink. De most engedje meg, hogy befejezzem, Nisopolné Scseglevitov Katalin.

— Ön mától fogva az én lánykámnak is anyja, ahogy én viszont atyja vagyok az ön fiának is. S ön a fizikumukra gondol, szellemi nevelését pedig én

veszem a kezembe a kicsiknek. Most meg menjünk át a szobájukba, édesem.

Átmentek; lábujjhegyen, óvatosan, minden nesz nélkül, mert föltételezték, hogy alusznak a gyermekek. Hát csakugyan aludt már a fiucska is s mikor meglátták a két csöppséget, elbűvölten megálltak és szinte könnyeztek.

Ancsuka az ágyacskájában feküdt és mellette egy zsámolyon ült a fiu. A selyemből kötött óvó-háló lent maradt s így a fiucska az ágyra hajthatta a fejét, melyet a leányka balkarja átölelve tartott. Jobb keze pedig, melynek ujjacskáján még ott volt az a csontgyűrű, a fiucska balkezébe fogózott. Ugy aludtak: hanyat fekten a leányka és jobb oldalra dőlten a fiu; egymásmellett két gömbölyű gyermekfej, mindakettő szöszke és rózsás.

— Lássa, — suttogta a professzor és föléje hajolt a két gyereknek. — Lássa, — lehelte mégegyszer — a mi gyermekeink, Scseglevitov Katalin. A Gondviselés utmutatása, — mondta és óvatosan megcsókolta a két gyereket — már hosszabb ideje, hogy a Gondviselés utmutatását látom és én megértője vagyok a Gondviselés szavának.

Az asszony is föléje hajolt a két gyereknek és ő is csókot lehelt két redőtlen homlokra, majd elhagyta a professzorral a szobácskát és meghatottan zokogni kezdett. — Ta... tanár ur, — így csuklott a kendője mögül, azután abbahagyta a kísérletet és szinte neki-esett a professzor kezének. Megragadta és görcsösen csókolta, majd odanyomta a halántékához, végighuzta az orcáin és ismételten szorongatta és csókolta.

Bakunin professzor, mikor nagysokára lecsöndesedett az asszony, átadott neki egy kis kulcsot, nikkelből. — Házipénztáram kulcsa, — mondta gyöngéden. — Mától fogva ön úgy rendelkezik a pénzemmel, mintha csakugyan anyja volna a kis lánykámnak.

És csak ekkor gyujtott rá a megszokott ebéd-
utáni szivarra. Jóérzése visszatartotta volt tőle, hogy
olyankor szivarozzék, mikor életbevágó dolgok fölött
határoz.

OSZK

II.

A titokzatos Babjánszkij grófnő.

Nisopolné másnap délután a Szent Iliodor temetőbe hajtatott. Magával vitte a két gyereket is és utközben egy virágkereskedés előtt megállt és hamarosan egy csokorra való virágot vett. A korán elhalt Bakuninnénak szánta.

A temető előtt ugyan eszébe jutott az asszonynak, hogy nem tudja a Bakuninné sírját, de csak be kellett menni az őrhöz és az hamarosan meg tudta neki mondani. Elővette a temető törzskönyvét, egy darabig lapozgatott az indexben, azután ujjával egy rubrikára mutatott.

— Megtaláltam, — mondta. — Bakunin Feodorné asszony Pepelajev Alexandra Mária.. huszonharmadik parcella, szélről. Abba az irányba tessék, — udvariaskodott, mert borraivalót kapott.

Teljesen okkupált kis temető volt, új halott már nem kaphatott helyet a földjében. Még husz év vagy kevesebb is, ha úgy fordul és kilakoltatják a holtakat és házhelyekre osztják a sirkertet. Utjában volt a terjeszkedő városnak.

Mi készítette Nisopolné asszonyt, hogy kimenjen a sirkertbe és virágot vigyen a halottnak? Hát, sajátságosan gondolkoznak az asszonyok és Scseglevítov Katalin sem volt kivétel. A halottnak köszönheti, hogy Cirilljét olyan szerencse érte, tegnap óta az ő helyzete is milyen más lett, hát csak megérdemel egy kis virágot a halott és egy imádságot a másvilági üdvéért!

Könnyűszerrel megtalálta a sirdombot. Szomorúfüz volt a fejéhez ültetve és a füzfa most még fiatal törzséhez mintegy hozzátámaszkodott a márványból való sirkereszt. Aranybetűs felírása még majdnem friss volt: Pepelajev Alexandra Mária, férjezve volt Bakunin Feodorné.

Letérdelt és letérdeltette a két gyereket is és imádkozott egy verset a halottért, aztán odaadta a gyerekeknek a rózsákat, szórják tele ők velük a sirdombot.

Épen menni készült Nisopolné asszony, mikor sietve odajött hozzá a temető-őr. A borraival bőséges lehetett.

— Ezt meg tetszett nézni? — kérdezte és egy arasznyi kis fülke-félére mutatott, mely a márványkereszt törzsébe volt mélyítve és márványszínű ajtócskával elzárva.

— Ezt itt? — mondta az asszony. — Ni, csak most veszem észre, hogy itt van. Azt gondoltam, csak valami ciráda.

— Nem ciráda, — magyarázta a temető-őr és megnyomott hüvelykujjával egy gombfélét. A márványajtócska felpattant és Nisopolné a kis fülke mélyében egy arasznyi porcellán-festményt vett észre, mely bele volt cementézve a márványba és azonfelül odasrófolva a négy sarkán is.

Olaszországban szokás, hogy a halottak szobor-mását vagy fényképét teszik ki a sirkövekre, ott azonban úgy, hogy szabadon van a szobor vagy a fénykép, legfőleg az utóbbi üveg alatt van. De se Szentpétervárott, se máshol az orosz birodalom földjén nem ösmerik ezt a szokást s így Nisopolné asszony ugyancsak elcsodálkozott a festményen.

— Bakunin Feodorné képe, — magyarázta a temető-őr készségesen. — Annak a képemása, ki itt lent alszik. Nézze csak, milyen édes és szép asszony volt!

Nisopolné lehajolt, hogy jobban lássa a festményt és egyszerre a könny szökött az arcába. Most

értette csak meg a professzort, hogy úgy kikelt az Isten és az isteni igazságtalanság ellen. Csakugyan nagyon édes és szép lehetett, akit időnek előtte elrabolt tőle a kegyetlen sors. Hogy szerethette a professzor ezt az asszonyt és milyen boldog lehetett vele, milyen elégedett!

Felvett a sírról egy félig kibontakozott kis bimbót és betette a fülkébe a képhez, aztán becsattantotta az ajtócskát és elment. És ahogy hazafelé vitte a kocsit, folyton csak csókolgatta Ancsukát és esküdözött saját magának, hogy anyja helyett anyja lesz és olyan jó lesz hozzá, mint senki. — Meg lesz velem elégedve a te szép és édes kis anyácskád, — így babusgatta a leánykát és könnyeket hullatott a fejére.

Azután multak a hónapok és az évek és Bakunin Feodor tanárnak sohasem volt oka megbánni, hogy Nisopolnét a házába vette. Körültekintő, gondos és nagyon szerető anyja lett a kis lánynak, csakugy mint a tulajdon fiának.

Nem bánta meg Bakunin soha azt sem, hogy Nisopol Cirillt szemelte ki Ancsukának férjül. Szinte egy lélek volt a két gyerek; mindakettő szelid és szófogadó, jószívű és türelmes és mindakettő tanulni vágyó és komoly. És úgy szerették egymást, hogy az már megható volt. Egymás nélkül még asztalhoz sem ültek és ha gyengélkedett közülök az egyik, a másik még virrasztott is mellette, úgy ápolta. És az a bizonyos csontgyűrű mindegyiknek állandóan az ujján volt.

Mikor Nisopol Cirill huszonkétéves lett, Ancsuka körülbelül tizennégyéves volt. Gyönyörűen fejlődött kis lánnyá lett; szőke volt, zöldesen égszínű szemekkel, keblecskéje is már domborodni kezdett és testének minden más vonala is már a nőre készítette gondolni az embert.

És Nisopolné észrevenni vélte, hogy más szemmel néz most Cirillje Ancsura, mint azelőtt. Csókjai is hosszabbak lettek, bensőbbek.

— Tanár ur, — kezdte egy napon, mikor sé-

tálni voltak a gyerekek — tanár ur kérem, én azt hiszem, ideje hogy elválasszuk egymástól a két fiatait.

— Miért véli ezt, édesem, Nisopolné Katalin asszony?

Nisopolné megmondta, miért.

Mire Bakunin professzor fölényesen, meggyőződéssel mosolygott.

— Lássa Nisopolné, — mondta — ez is az én teoriámhoz tartozik. A szerelem szabályozásának dolgához. Ne szeressen meg Cirillünk egy másik lányt, ki esetleg olyan különböző tőle lélekre és jellemre, mint a gidától a vadmacska, vagy a baktériummentes forrásviztől a romlott bor. És Ancsukánk se szeressen meg másvalakit, csak egymásra áhitozzanak a gyermekeink. Hát csak hadd csókolozzanak és öleljék meg egymást... így jó ez. Hogy egyelőre több ne történjék köztük, arra természetesen gondosan ügyelnünk kell, de elválasztani őket egymástól: nem, Scseglevitov Katalin, azt nem helyeslem. Más környezet, más benyomások; más benyomások, más gondolatok; más gondolatok, más vágyak.... a más vágyak pedig de sokszor nagyon végzetes eltérítői az embernek. Más nőszemély felé terelik és ha nem hozzávaló a nőszemély, akkor katasztrófa származhatik belőle. Hogy világosabban beszéljek, asszonyom: a nemi vágy most már mutatkozik a két gyerekben és egymás után vágyódnak.... helyes; de ha elválasztjuk őket egymástól és Cirill más lányok körébe kerül, akkor a sok új benyomás és a sok új inger eltérítheti vágyát attól az egy leánytól, akire akarom, hogy irányuljon a vágya. Így vélem én szabályozhatónak a szerelmet.

Nem is költöztették el Cirillt a házból, hanem továbbra is a szobájában hagyták, mely természetesen már azelőtt is más részében volt a lakásnak, mint az Annáé. Ancsuka Nisopolnéval aludt, Cirill szobája pedig a professzor hálószobáján túl volt.

A professzor is, az asszony is persze élesen figyelte a két gyermeket, figyelte pedig különösen

akkor, mikor egyedül hitték magukat a fiatalok. És egyszer azt látta a professzor, hogy Nisopol Cirill, a már ujdonsült fiatal doktor ur, nem száján csókolta Annát, ki akkor már tizennyolcévesnél is idősebb volt, hanem a kezét emelte az ajkához és azt csókolta imádatosan, hosszan.

Mire Bakunin professzor könnyezni kezdett, mint egy gyerek. — A szájcók az semmi, — mormolta — azt csupán csak a vágy is szülhette. De a kézcsók: az már szerelem és imádat, mely felül-emelkedik a hétköznapi vágyon.

— Tehát győztem, — folytatta magában. — Theoriám győzött és ha általánosságra nézve még nem is, de erre a két gyerekre nézve győzött. És ami egy esetben sikerült, sikerülhet ezerben meg ezerben... és remélem és hiszem, hogy amilyen boldog lesz az én Ancsukám Cirillel, olyan boldog lesz ezután sok ezer más pár is, ha majd magáévá teszi eszméimet a nagy világ.

Másnap estére nagy vacsorát rendelt, melyre meghívta tanártársait és néhány más ösmerőst is. És a gyerekekkel történt előzetes megbeszélés után, melyre ezek majd agyoncsókolták az öreget, kollegái és barátai előtt Bakunin hivatalosan is publikálta az eljegyzést: Nisopol Cirill orvos ma jegyet váltott leánnyal, Annával.

És hogy már régebben készülhetett erre az aktusra, mutatta a két eljegyzési gyűrű. Arannyal áthuzott elefántcsontgyűrűk voltak és a jegyesek nevéen felül két eljegyzési dátum volt mindegyikben. Az egyik az aznap volt, a másik pedig ugy tizennégy évvel régebbi. Annak a szép napnak a dátuma — feljegyezte volt magának a professzor — mikor Cirill és Anna, még mint aprócska gyerekek, a székre tett Szent András előtt kölcsönösen házasságot ígértek egymásnak.

Ah, milyen más ize volt ezután a csókoknak, miket a fiatal jegyesek váltottak! Egy-egy misztikus ígélet volt mindegyik, melynek mögötte édességeket

sejtettek, amilyenek csak a paradicsomban teremnek. Tüzméztől átitatott gyümölcsök, amik megrészegítenek és üdvözítenek is egyszerre.

És milyen büszkén és boldogan sétáltak, kart karba öltve, a fiatal jegyesek. A huszonhétéves Cirill és a még nem egészen tizenkilencéves Anna. És milyen boldogan és büszkén fogadták a sok őszinte gratulációt; diáktársak, szomszédok, de még ösmeretlen emberek, volt háladatos betegek a tanárnak is jöttek, vagy névjegyüket küldték és gratuláltak, sok szerencsét kívántak.

Egy gyönyörű tavaszi délután — Szentpétervár vagy talpon volt, vagy kocsiban ült — Cirill és Anna szerelmesen egymáshoz simulva a Ligovszkaja nevű boulevardon sétáltak. Olyan boldognak érezték magukat, mint két virágbimbó a májusi napfényben.

Miről beszéltek, miről nem: sohasem tudják ezt a szerelmes jegyesek. Csak sétáltak és egymáshoz simulva, egymás mellett örülve az életnek, tudomást se vettek volna a világról, ha szokatlan élénksége az utcának meg nem merevedett volna egy csapásra. A fölfelé robogó kocsik sietve oldalt tértek és megálltak, a járókelők is megálltak, arccal az uttest felé fordulva, a parasztok és parasztasszonyok meg letérdepeltek a kövezetre, úgy vártak. Mi volt ennek a jelenségnek az oka?

Egy udvari fogat, mely vágatva a Fontanka felé tartott. Előtte egy lovasított fullajtár. Udvari kocsis, egy óriási termetű litván, hajtotta a fölséges lovakat, a kocsis mellett pedig egy kozák ült, kucsma a fején, noha meleg volt.

A kocsiban egy magános nő ült, egy ékszerektől ragyogó bálványkép, kinek látszólag tetszett a nagy tisztelet, amit tanusított irányában az utca, és ahogy jobbra is nézett, balra is a gyalogjárón veszteglő sok emberre, megpillantotta Cirill mellett Ancsut is.

Csak egy pillanatig habozott, aztán megállította

a kocsit. Kiszállt és Anna felé tartott. A kozák is leugrott a bakról és tiszteletteljes távolságra követte.

Alig harmincévesnek látszott és határozottan észvesztő szép asszony volt. Nagyhercegnőnek nézte az utca.

Odalépett Annához és megsimogatva arcocskáját, leereszkedő nyájassággal kérdezte:

— Nemde te vagy a kis Bakunin Anna, Bakunin professzor leánya?

— Én vagyok, fenség, — felelte Anna.

— Igazán örülök, hogy véletlenül megláttalak, gyermekem. Olvastam az ujságokban, hogy menyasszony vagy... és ez itt a vőlegényed, ez a fiatal ur? Hát, engedd meg, édesem, hogy megcsókoljalak és szerencsét kívánjak.

Azzal már körül is ölelte Ancsut, hosszan a keblére zárta és bensőségesen megcsókolta többször is. Majd egy hirtelen gondolatnak engedve, leakasztotta a nyakán csillogó ékszer, egy vagyont érő háromszoros brilliáns-sort és Ancsuka keblébe csusztatta.

— Ezt neked adom, kis menyasszonykám, — mondta — azután visszaült a kocsijába és elhajtattott.

Olyan álomszerű volt minden, ami történt és Ancsuka csak azért nem képzelte álomnak, mert érezte a keblében a nyakéket. Egy nagyhercegnő ajándéka — örvendezett. — Alkalmassint valamikor nagyon beteg volt, — fordult mintegy magyarázólag a sok emberhez, ki egy pillanat alatt köréje csoportosult, — de édesapám megmentette az életét és most hálából megajándékozott és megcsókolt.

— Éljen a nagyhercegnő, — kiáltotta egy emberke a tömegből. Valami irnokféle, vagy tisztviselőcske lehetett.

Mások is hitték, hogy nagyhercegnő volt, már csak azért is, mert udvari fogaton jött; de mint minden nagy városban, úgy Szentpétervárott is akadt olyan ugynevezett utcai jólértesült, aki mindenben informált és mindent tud. S aki jóakarattal megmagya-

rázza a népnek, hogy mint vannak valóságukban a dolgok. Bámulják is ezért sokan azt a rendesen rosszul öltözött bácsit és kérdéseket is intéznek hozzá, mikre a tudására rátarti ember nagyon szívesen és készségesen válaszol.

Itt is akadt egy ilyen uccai jól értesült. Nem nagyhercegnő volt, — mondta — hanem Babjánszkij Tatyana grófnő, Leonid nagyherceg kedvese.

— Ah, — kiáltott fel ez is, az is. Valami csalódottság csendült ki e szótagból, az érdeklődésnek valami lejjebb szállított foka.

Bakunin Anna nem hagyta annyiban a dolgot. Hát alkalmasint úgy volt, — mondta, hogy a grófnő volt halálos beteg és őt tartotta meg édes apám az életnek.

Azzal sietve belékarolt Cirillbe és igyekezett vele eltűnni a tömegben.

Az uccai tudósnak még volt egy kis magyarázata a gyalogjáró közönség számára.

— Ugy van bizony, — mondta — az a Babjánszkij Tatyana grófnő Leonid nagyherceg kedvese s ez egy millió parasztnak a verejtékét költi rá évenként. Es igazsága lehet a kicsinek, hogy hálával tartozik az atyjának, de érthetőnek találom azt is, hogy miért az uccát kereste ki arra, hogy hálájának tanujelét adja. Azért, mert ha százszor is grófnő és százszor is egy nagyherceg kedvese, mégis csak egy maitresse az a dáma, ki egy tisztességes családot nem látogathat meg.

Egy öreg asszony a Közönségből helyeselt. — Biz' ez úgy van, — dűnnyögte — csak egy kitartott az.

Az aszfalt-tudós most már elemében volt egészen. Mint beteg, — folytatta élénken — elmehet az orvoshoz egy közönséges lebujbeli rima is, emberbaráti gonddal fogja kezelni; de látogatást tenni, szerencsét kívánni és ajándékot adni egy Babjánszkij Tatyana sem nyithat be egy tisztességes családhoz. Az, ha ilyesmihez kedve van, az uccán kell, hogy megragadja a jó szerencsét.

Anna és Cirill pedig ezenközben sietve tovább ment. Egy darabig egyik sem szólt egy szót sem, végre Ancsuka törte meg a hallgatást.

— Mit gondolsz, Cirillem, — kérdezte — szóljunk erről a találkozásról apának? Én helyesebbnek találom, hogy ne szóljunk. Amilyen finomérzésű ember az apánk, még rosszul eshetik neki, hogy — Anna itt mélységesen elpirult — hogy egy olyan életű asszony engem megcsókolt.

Cirill csatlakozott a véleményhez: hallgassák el ezt az incidenst. Sőt, — úgy mondta — a mamának se szólunk egy szót sem. Az ékszert pedig gondosan elrejtjük és úgy tekintjük, mintha megvettük volna a grófnőtől. Majd ha önállók leszünk, Ankám, jövedelmünkől évenként bizonyos összeget a szegényeknek adunk, úgy fizetjük meg az árát . . . jó lesz?

— Jó lesz, Cirill, — felelte Anna.

Cirill most édesdeden felkacagott, mint az olyan, kinek bohókás ötlete lett. Egy rubelt vett ki a zsebéből és pillanatnyi keresés után odaadta egy anyóknak, ki egy kapuban ült.

— Megkezdtém a törlesztést, — mondta és bejegyezte a noteszébe: részlet az ékszerre . . . egy rubel. — Nem sok, — folytatta jókedvvel — de mégis csak valami, Ancsukám. Tettem pedig ezt azért, hogy felpróbálhasd egy pillanatra az ékszert. Viselni még nem viselheted, mert még nem a tiéd, de hogy felpróbálhasd egy percre, arra már jogot ad ez a törlesztett kis részlet is.

Mire Ancsuka is édesdeden felnevetett. Nagy kópé vagy, Cirillem, — mondta — és megtapogatta keblében a briliáns-sort. Tudtad, hogy tán nem állom meg, hogy fel ne próbáljam ma este az ékszert, hát kimeszterkedted, hogy jogom legyen hozzá . . . ezért csókot kapsz.

Fel is próbálta még aznap este a kösöntyüt és úgy ékszeresen csókolta meg Cirillt, aztán gondosan elzárta a drágakősort és mikor érkezett az ideje,

aludni ment. De sokáig nem hunyta le a szemét; valami nyugtalanította, maga sem tudta, mi?

De messze tőle. — palotájában, mely csupa ragyogás volt — egy másik nő sem birt elaludni az este. Babjánszkij Tatyana grófnő volt, Leonid nagyherceg kedvese.

Vajjon miért nem hunyta le a szemét? Tán a távolbaható szuggesztív erő volt csak, hogy mert Bakunin Anna nem aludt, ki folyton a grófnőre gondolt, ezért Babjánszkij Tatyana sem aludt?

Még sok rejtélyes valami van a nap alatt, amit nem derített még fel az emberi elme.

III.

A tüzhányó pora és a Rákosé.

Babjanszkij Tatyana grófnő olyan ellenállhatatlan befolyást gyakorolt a már öszülő Leonid nagyhercegre, ki, hogy felesége már korábban meghalt, az ő kedvéért nem nősült meg másodszor is, hogy mindenre, amit csak akart, rávehette az ötvenesztendős embert. Már több, mint tizenöt éve mult annak, hogy az egyedül uralkodó kedvese lett és ez a körülmény egymaga is eléggé bizonyítja a nagy vonzóerőt, melyet Tatyana grófnő rá gyakorolt. A nagy vonzerőnek pedig iker-testvére vagy gyermeke a nagy befolyás.

Volt annyi belátása a grófnőnek, hogy abszolút lehetetlen dolgokat nem akart kiereszokolni a hercegtől. De ha olyasmit akart elérni, amit esze szerint teljesíthetőnek ítelt, akkor nem is nyugodott addig, míg csak célt nem ért.

Igy mindjárt az elején, hogy szeretője, azaz inkább pap nélkül való felesége lett a nagy urnak, kezen kijelentette előtte, hogy udvari fogatot igényel. Tudta, hogy örültje neki a nagyherceg s ezért megkockáztathatta, hogy így beszéljen hozzá :

— Az udvari fogatról nem mondok le. Ha beléfelek egy nagyhercegi ágyba, akkor beléülhetek egy nagyhercegi kocsiba is . . . és mit volt mit tenni : Babjanszkij Tatyana grófnő udvari fogatot, udvari kózákot és udvari lakájokat kapott, amit hallgatagon megtürt maga a cár is.

Honnan hozta őt magával a nagyherceg, ki csak

két év óta lakott állandóan Szentpétervárt, azelőtt a Kaukázusban parancsnokolt — senki a városban nem tudta; még kevésbé tudhatták azt, hogy ki és mi volt a szép Babjanszkij grófnő, mielőtt a nagyherceg kedvese lett. Tizenöt év elvégre már nagy idő! Szentpétervár városának népe már a kialakult viszonyt kapta kézhez; Leonid nagyherceg szentpétervári vezénylő tábornok lett, beköltözött palotájába, mely a legfényesebb kéjlakok egyike volt, beköltöztette abba kedvesét is és élt vele úgy, mint jó férj és feleség szokott. A kevésbé beavatottjai a városnak még azt sem tudták tán hat hónapig, tán egy évig sem, hogy az a csodálatosan szép asszony nem felesége a nagyhercegnek s hogy Babjanszkij Tatyanának hívják.

— A Bakunin Annával való találkozás után több héten át olyan volt a nagyherceggel szemben, hogy újból magába kellett, hogy szerelmesitse még akkor is, ha már elhidegült volna iránta a barátja.

És egy bizalmas estebéd után így szólt a grófnő az ő rabjához:

— Egy kérésem volna, barátom... elmondhatom?

— Lekötelez vele, egyetlen Tatyanám.

— Köszönöm az engedélyt, drágám. Hát az a kérésem volna — önnek rendelkezésére lesz hozzá eszköze száz is — hogy... hogy távolíttasson el Szentpétervárról egy... egy Nisopol Cirill nevű orvost.

— Ni... Nisopol Cirill? — mondta a nagyherceg. — Majd fölirom magamnak... kissé nehéz név ez. De mondja csak, egyetlen Tatyanám, mit vétett önnek az a... no ki is csak? az a Nisopol vagy Sino-pol Cirill?

— Nem vétett nekem semmit, de eltávolíttatni akarom azért, mert vőlegénye...

— ... no kinek is, egyetlen virágom?

— ... mert vőlegénye Bakunin Annának.

A nagyherceg felugrott és elfehéredetten nézett a grófnőre.

— Bakunin Annának?! Bakunin professzor leányának?!

Tatyana grófnő is felállt. Ő is fehér lett, mint egy nárcis-virág szirma és bizonytalan hangon válaszolt:

— Ugy van; Bakunin Feodor lányának.

— És... mondja, — kérdezte a nagyherceg — mi célja van önnek ezzel a dologgal?

Babjanszkij Tatyana grófnő úgy simult erre az emberhez és úgy nézett szerelmesen a szemébe, hogy a nagyherceg valami szédülésfélét érzett. — Ülünk le egyetlenem, — lihegte.

Tatyana maga mellé vonta egy szeszlonra. Pehelyprémmel szegélyes vérforraló otthonka volt rajta, mely eltakarta ugyan a keblét, de csupaszon hagyta a nyakát, csupaszon a vállai szélét és szabadon az alkarjait is könyökig.

Maga mellé vonta a szeszlonra és a nagyherceg ajka odatévedt a darabka vállra, mely olyan volt, mint egy tejfehér opál. Fehér és sima volt, de meleg is.

— No most... beszéljen, — ájudozott a nagyherceg a gyönyörtől.

— Az a célom van vele, hogy különb férjet óhajtok a leálynak, mint az a Nisopol Cirill nevű orvos.

— Különb férjet? — kérdezté a nagyherceg és oly dallamosnak találta, oly édesnek és lágynak az ő elragadó barátnője hangját, mint tán soha.

— Különb férjet! — suttogta a grófnő és a nagyherceg keze után nyúlva, a szájához emelte a kezét; álomszerűen, lassan... öntudatlan boldogság a szemében. Olyan volt e pillanatban, mint egy ártatlan szüz, ki anélkül, hogy csak sejtené is, végtelen szerelmében az ő pásztora iránt, az engedékenység áldozatához már nagyon közel van.

A nagyherceg már végzetesen elgyengült és Babjanszkij Tatyana tudta, hogy ilyenkor van a legalkalmasabb pillanat. Ilyenkor — tapasztalata szerint — már merészebb kérései is lehettek.

— Különb férjet, — egyetlen barátom. Csó... csókoljon meg, de... ne bántson... majd később... most hallgasson meg.

— Különb férjet... az ön fiát... Alexander Szergiusz nagyherceget. Most huszonegyéves lehet a kis nagyherceg.

— Az én fiamat, egyetlen Tatyanám! — lihegte a nagyherceg bódultan és csak itta a szerelmese csókjait.

— Az ön fiát, barátom, — felelte. — Ön tudja, mi a szerelmi boldogság (itt egy viszonzott csók ment, mely majd felgyújtotta a nagyhercegi palotát)... ön tudja, mi a szerelmi boldogság és meg vagyok róla győződve, hogy a fiának is ugyanolyat szeretne.

Igen, igen — ájuldozott a nagyherceg és ott csókolt a Tatyanát, ahol érte. De különösen hajlásában a karjának, mely az édességek valóságos bányája volt; ahol olyan volt a szép asszony bőre, mint az életet élő elefántcsont vagy selyembársony.

— Ne vegyen el a fia egy száraz és vérszegény dán princesszt, se egy megfélékezhetetlen hercegóc királylányt, ki csak pokollá tenné az életét. Vegye el Bakunin Annát, aki csodaszép és szelid és jó... és még husz esztendő múlva is menyországa lesz a fiának, mint...

— ... mint ön nekem, egyetlen Tatyanám, — egészítette ki a mondatot a nagyherceg és szerelmese keblére hajtotta a fejét.

— Hát mondjuk, mint én önnek... olyan boldoggá tesz az elismerésével, barátom. Nem a fény tesz boldoggá, amit nyújtott; nem a pompa, a gazdagság, ami körülvesz... az ön elismerése tesz boldoggá, az ön változatlan, hűséges szerelme.

— Köszönöm, Tatyanám, köszönöm. Ah, igazsága van, egyetlen barátnőm... fiamnak azt a boldogságot... azt az üdvöt... amit én találtam meg önnél, én szerelmem! Jó utra vezetett, Tatyanám; honorálni fogom a kérését, igen...

— A rabszolganője leszek, barátom.

— De még nem most, majd csak akkor

— . . . mikor? kérdezte Babjánszkij grófnő.

— Majd csak Bakunin professzor elhalálása után, akkor. Két életet mentett meg a professzor; először az önét és pár évvel később az enyémet is. Nem fizethetek azzal a tanárnak, hogy elraboltatom a leányától annak jegyesét.

Babjánszkij grófnő hallgatott.

— Emlékszik? — kérdezte a nagyherceg. — Tizenkét évvel ezelőtt Krimiában, Szebasztopolban lakunk. Ön halálos, halálos beteg lett és elveszettnek mondták a tanárok. Ekkor — ön könyörgött nekem, hogy tegyem meg — ekkor Bakunint hívtam az ágyához. És jöllehet hihető volt, hogy nem jön el, mégis eljött az a krisztusi ember.

Babjánszkij grófnő elgondolkozva lehajtotta a fejét.

— Vagy három évvel utóbb én lettem veszélyes beteg s akkor megisméltődött a dolog, de fordítva. Ön könyörgött Bakuninban, hogy jöjjön el.

— Letérdepeltem előtte úgy kértem.

— És ő másodszor is eljött — mihozzánk!

— Mikor felépültem, — végezte a nagyherceg — négyszemközt megkérdeztem a tanártól, mivel hálálhatom meg életmentő szolgálatait? — Semmivel, — felelte nyersen. — Csak arra kérem fenségedet, mondta, óvakodjék tőle, hogy még egyszer ez életben . . . rosszat tegyen . . . velem vagy a házammal.

Babjánszkij grófnő a karjai közé vonta a nagyherceget.

— Hát, egyetlen Tatyanám, — fejezte be szinte odatapadtan az asszonyhoz — senkitől a világon nem félek, még a cártól és az ő haragjától sem félek, de Bakunin Feodortól, attól igenis ösztönszerűen félek. Mintha hatalma volna fölöttem annak az embernek, vagy az égiek hatalmával rendelkeznek, hogy akkor sujtson le ránk, amikor akarja. Olyan sejtéseim vannak, hogy a legnagyobb szerencsétlenség vár ránk, ha még egyszer rosszat teszek azzal az emberrel. Tehát

türtöztessük magunkat, én Tatyánám ; hiszen öreg ember már a professzor, jó hatvanas. Majd ha meghal, akkor nem bánom, a magamévá teszem az ön tervét... és ha olyan boldog lesz a fiam, amilyen én vagyok... a nagyherceg az egekben uszott.

Babjánszkij grófnő megsimogatta a nagyherceg homlokát. Milyen büvösségek lakoztak abban a tenyérben !

— Igazága van, barátom, — suttozta. — Türtöztessük magunkat, igen. Csak egy-két évről van szó, azt hiszem. Olvastam az ujságokban, hogy Bakunin Feodor tanár vesebajban és érlemeszésedésben szenved. Kár érte, a nagy tudósért, ki csak hasznára és áldására volt a világnak. De ha meghal, az ő gyönyörű leánya Szergiusz nagyhercegé legyen. És mi ketten, — törleszkedett az emberhez — még a föld alatt is érezni fogjuk, ha Alaxander Szergiusz nagyherceg és Bakunin Anna élete mintegy folytatása lesz annak, amit mi éltünk. Szerelem és boldogság és mindig új szerelem és új boldogság és új mennybolt !

Csodálatos egy asszony volt Babjánszkij Tatyana grófnő, hogy csókjainak tizenöt esztendő multával is ugyanolyan édességet tudott adni, ugyanolyan zamatot és észvesztő részegítő hatást is, mint akkor, mikor a nagyherceg kedvese lett — és olyan biztos volt afelől, hogy terve egy-két esztendő mulva már tényé lesz, hogy hetekig és hónapokig csak szerelmeskedett a nagyherceggel anélkül, hogy szóba hozta volna Cirillt és a Bakunin-lányt.

Ez a kettő pedig csak szerette egymást égboltja alatt egy felhőtlen tavasznak és még álmukban sem sejtették volna, hogy a titokzatos Babjánszkij grófnő élete még belé fog kapcsolódni az övékbe. Még kevésbé sejthette — Domonky Gedeon honvédtiszt, hogy Bakunin Anna élete meg belé fog kapcsolódni az övébe. Ő akkor még Veszprémben szolgált és nem is ösmerte még Kodolányi Magdát — Bakunin Anna pedig Szentpétervárt élt és tudott is Magyarországról, nem is.

De hát mik vagyunk, mi emberek? Atomok csak! Kitér egy tűzhányó; a vulkánikus por, mely a föld méhében aludt, de mióta a levegőbe került, és a szelek szárnyán akár Pest mellé repül a Rákosra. Egymásmellé kerül, összevegyül egymással a tűzhányó-hegy pora és a Rákosé... nos, ilyen por és ilyen porszemek vagyunk mi emberek.

OSZK

IV.

Bakunin professzor halála.

Vagy másfél esztendő mult el azóta.

Bakunin professzor súlyos beteg lett... az érelmeszesedés, a vesebaj... s ő tudta, hogy még az ősz folyamán elmegy.

Anna és Cirill és Scseglevitov Katalin asszony állandóan mellette tartózkodott, és ha bátorították a nők, hogy majd jobban lesz, ő csak nemet intett hófehér fejével.

— Te jobban tudod, Cirill, — mondta az ifjunak, ki csak azért nem kelt még egybe Annával, mert még nem jött meg a kinevezése a kerületi rendőrorvosi állásra.

— Te jobban tudod, Cirill, — mondta az ifjunak. — De ne gondoljátok, drágáim, hogy tán fáj nekem időnek előtte meghalnom. Művemet befejeztem; ti boldogok lesztek egymással, gyermekeim, és könyveimmel megmutattam a világnak is, hol és merre keresse a boldogság ösvényeit...

Az érelmeszesedés természete már olyan, hogy hol olyan napok jöttek, hogy alig látszott betegnek a professzor, hol olyanok, kétségbeejtők viszont, hogy már azt hitték, nem éri meg a reggelt. De sem a jobb napok nem töltötték el reménnyel, sem a rosszabb napok lemondással a professzort. — Most szeptemberben vagyunk; — mely évben is? — kérdezte... az emlékezésem olykor már elhagy.

— Ezerkilencszáztizenháromban, apa.

— No igen. Most szeptemberben vagyunk, hát úgy novemberig decemberig még húzom. De kilencszáz-tizennégyet már nem érem meg. A mostani jobb napok tehát ép úgy nem töltenek el reménynyel, mint a rákövetkező rosszabbak fölösleges fekete-látással és félszszel. Aminek jönnie kell, az jön is.

Mikor jobb napjai voltak, végintézke-dés-természetü rendelkezéseket tett. — Ez a házam itt a Mohováján a tiétek... s a többi, s a többi... mikor rosszabb napjai voltak, többnyire volt feleségéről beszélt.

— Tizenhat éve, hogy itthagyt, — mondta. — Tizenhat éve, hogy elvesztettem feleségemet és azóta sem szüntem meg őt szeretni. Ugy még nem imádott ember aszszonyt, mint én őt. És mégis itthagyt, mégis elvette tőlem az Isten. És most halálom küszöbén is azt mondom, hogy nem igazságos az Isten, hogy ezt tette.

A fájdalom könnyei peregtek le elérzékenyült arcán és Anna meg Nisopolné vele sirt.

— Ne hanyagold el a sirját, Ancsukám. Édes anyád sirja az, ápd. És keresd fel mennél többször és imádkozz az ő más világi üdvéért...

— Szeretném, gyermekeim, — folytatta — ha mellette alhatnám örök álmomat, de sajnós, a Szent Iliodor temetőt már bezárták. Azért ne tegyétek ám azt sem, hogy exhumáltassátok a koporsóját és azt helyezétek azután én mellém. Ne bolygassátok meg a nyugalmit a drágának...

Olyan híres ember, mint Bakunin, nem lehetett nagybeteg anélkül, hogy a lapok azt hirül ne adják a világnak. — Mint fájdalommal értesülünk, — kezdte az egyik... igaz sajnálkozással tölt el mindenkit, — írta a másik... és mindegyiknek a befejezője az volt, hogy a kitűnő emberbarát és professzor felépüléséhez sajnós nincs remény.

Olvasta ezeket a híreket Babjanszkij Tatyana grófnő is, és a nagyherceg, kinek megmutatta a híreket, szerelmesem biztosította őt, hogy ne féljen. —

Meg lesz velem elégedve, én egyetlen Tatyánám, — mondta. — Feladatunk felét: Nisopolt eltávolíttatni, én végzem; másik felét pedig, összehozni a fiamat Annával, azt már önre bízom, ragyogó szép virágom. Az asszonyok ebben ügyesebbek, mint a férfiak.

Magához is rendelte a nagyherceg a mindenható rendőrminisztert, Kurovot. Babjánszkij Tatyana grófnő a szomszédos szobában ült és végighallgathatta, mint rendelkezik a nagyherceg.

— Ösmeri ön Bakunin professzort? — kérdezte a fenséges ur komolyan.

— Ösmerem, — felelte Kurov. — Most nagybeteg és nem hiszem, hogy felépül.

— Hát Nisopol Cirill doktort ösmeri? — Jövendő vejét a tanárnak.

— Ösmerem, fenség; rendőrorvosnak pályázott és nálam járt, hogy pártfogásomat kérje. Parancsolja tán fenséged, hogy kinevezem?

— Fogja be a száját és csak arra adjon választ, amit kérdezek, — rivált rá a nagyherceg dühösen.

(Ami Oroszországban nem szokatlan valami volt, hogy egy nagyherceg úgy beszéljen egy miniszterhez. Hány magasrangu katonatiszt volt, ki még korbácsütéseket is kapott egy-egy fenségtől).

A rendőrminiszter összetörpült, mint egy kis kutya és fehér lett, mint egy kimosott lepedő. Már kegyvesztettnek képzelte magát, egy agyonrugott, agyonlapított nullának.

— Igenis, fe... fenséges... — motyogta.

— Nos, azt a Nisopol Cirillt, — folytatta a nagyherceg hangsúlylallyal — el fogja ön távolíttatni a városból. De csak Bakunin halála után, érti?

Értem, fenséges uram; értem.

— A módra nézve, a hogyanra: szabad kezet kap tőlem, Kurov. És ha megtörtént, jelentse... most elmehet.

A miniszter egész héten át majd tigriseket evett, olyan dühös volt. — No, csak haljon meg az a professzor,

— gondolta majd — megfizet érte Nisopol Cirill, hogy úgy befogatta velem szájamat a nagyherceg. A rendőrorvosi állását pedig lesheti.

Babjánszkij Tatyana pedig olyan háladatos szerelemmel szerette a rákövetkező napokon át a nagyherceget, hogy ez azt hitte, megújnodott ránézve a világ.

De a gyönyörökből lett rabláncok mellett is, mik a nagyherceget Tatyánához kötötték és minden szerelmi bódultsága mellett is, mely ködössé tette előtte a világot, nos, minden szerelmi kábultsága mellett is maradt annyi esze a hercegnek, hogy eltökélten így beszéljen saját magához.

— Meg fogom akadályozni bármi eszközzel is, hogy Bakunin Anna: felesége legyen a fiamnak. Szeretője lehet, azt nem bánom, de felesége, hitvese? soha!

— De a szeretője se lehet még ez idő szerint, mert Tatyana nem nyugodna addig, míg törvényes feleségévé nem teszi. El kell tehát távolíttatnom Annát is, egy időre, legalább is addig, míg Szergiuszom meg nem nősül, persze rangja szerint. Mihelyt nős lesz a fiam, nem bánom: had jöjjön vissza Anna és nyujtsa neki azt, mit a dán princessz előreláthatólag nem nyujthat.

— Pascsenko segítségét kell kérnem, — határozta el magában a nagyherceg. — Ő az egyetlen ember, akiben megbízhatom.

Az a Pascsenko pedig -- Pascsenko Dimitrij Alexejev tábornok nem volt, se miniszter, mégis Oroszország leghatalmasabb embere volt és a legbefolyásosabb egyéniség az udvarnál. Mert Pascsenko Dimitrij nélkül sem a cár, sem a dinasztia tagjai nem érezték magukat biztonságban az országban. És akire Pascsenko azt mondta: mennie kell, az ment is, ha nagykövet volt, ha miniszter, ha másféle nagy ur.

Nyilvánosan sohasem szerepelt és Szentpétervár másfélmilliónyi lakója közül tán ezer ember sem

tudta, hogy a világon van. Mert Pascsenko Dimitrij Alexej a nyilvánosság kizárásával működött: ő a dinasztia kémszervezetének a feje volt.

Személyére nézve nagyon igénytelen kis ember volt Pascsenko; keze, lába, dereka vézna, gyapjas-haju feje ellenben nagy volt. Kellett is annak a rengeteg nagy eszének.

Őt nem rendelte magához a nagyherceg; a nagyherceg fáradt el ő hozzá.

Kedves Pascsenko, — kezdte — ön jól ösmeri Bakunin professzort.

Pascsenko félütötte a fejét. — Ösmerem fenség, — felelte.

— Nos, van egy leánya, — folytatta a fenséges ur. — Annának hívják és nagyon szép leány.

--Szép mint.. Pascsenko ur zavarba jött.

— Ne keresse a hasonlatokat, kérem, — mosolygott rá Pascsenkora a fenséges ur. — Ön bizonyára azt akarta mondani, hogy szép mint az anyja vagy ilyesmit. No de mellékes, térjünk csak a dologra. Egy díszkrét kis megbízásom volna az ön számára, Pascsenko.

— Készséges szolgálja leszek, fenség.

— Azt a szép leányt, azt a Bakunin Annát, távolítsa el Szentpétervárról, de kettőt kötök ki, Pascsenko. Az egyik kikötés az, hogy majd csak akkor tegye, mikor tőlem arra utasítást kap, a másik pedig az, hogy távolítsa el úgy, hogy neki ne fájjon. Vagyis: ne is érezze az a Bakunin Anna, hogy voltaképpen sérelem esik rajta; távolítsa el úgy, hogy ő azt higgye, magától ment el a városból. És még egy harmadik kikötést is, Pascsenko: akárhová küldi a kisaszszonyt, jó dolga legyen, ez elengedhetetlen föltétel. Nagy városban lakjék, kultura közt éljen; legyen bőségesen pénze is és mindene.

— Értem, — mondta Pascsenko és elgondolkozott. — Minden úgy lesz, ahogy parancsolja fenség.

ged. Csak kegyeskedjék még megmondani, hány hónapig tartson a száműzetés?

— Az a körülményektől függ, Pascsenko. Mihelyt megnősült a fiam, hazajöhet Bakunin Anna.

— Mihelyt megnősült a kis fenség? Bocsánatát könyörgöm, szerelmi história van a háttérben? De hát hogy lehet az... szerelmi história? Fenséged fia, Szergiusz Alexander nagyherceg, már egy év óta külföldön utazgat és a megállapított utiterv szerint egy esztendőnél hamarabb nem jön meg.

— Önnel úgy kell beszélnem, Pascsenko, mintha a beteg volnék és ön volna az orvosom. Nos, nem szerelmi história van a háttérben, nem is látta még a fiam a szép Bakunin-lányt; de valaki, aki hozzám nagyon közel áll, úgy kívánja, hogy...

A meglepődött Pascsenko akaratlan is olyan élénken megmozdult, hogy egy pillanatra megakasztotta a nagyherceget.

— Babjánszkij Tatyana grófnő, — lobbant fel a gondolat a fejében.

— ...úgy kívánja, — folytatta a nagyherceg — hogy Szergiuszom vegye el azt a Bakunin-lányt.

— Értem, — mormolta Pascsenko.

— Hát ezért kell eltávolítani a kisasszonyt. Igaz, hogy most a fiam is távol van, de váratlanul haza is jöhet és megösmertethetik Bakunin Annával... Mi rosszat sem akarok a leánynyal; csak távol legyen Szentpétervárról, nagyon távol.

— És még távolabb attól, aki fenségedhez olyan nagyon is közel áll, — játszadozott a szavakkal Pascsenko. Megkockáztathatta, olyan biztosan ült a nyergében.

A nagyherceg ajkára mosolygás ült. — Nos, megbizom önben, — fejezte be joviálisan, de röviden. — Csak megsérteném, ha titoktartásra kérném; ön meghalna inkább, de nem árulna el senkinek egy szót sem. És ha pénz kell, ha sok pénz kell, nem bá-

nom. Elkölthet felőlem akár százezer rubelt, akár többet is.

Alig hogy a nagyherceg elment, Pascsenko megnyomott egy gombot, mely az asztalán egy táblázaton fehérlett. A gombon nem név, csak három, azaz négy betű fehérlett: Sp. R. P. Ami annyit jelentett, mint Spinkij Rodicsev Péter.

Kis vártatva egy ifju jött be a szobába.

— Péter fiam, — utasította őt Pascsenko — Bakunin Feodor professor a Mohovája-utcán lakik, tizen-négy alatt. Ő betegen fekszik, vele nincs dolgunk, de megfigyeled a leányát, Annát. Ha vőlegénye vagy barátja van, akkor természetesen megfigyeled azt is.. és két hét múlva jelentést teszel... szervusz.

Ez a szervusz annyit tett, hogy most elmehetsz.

Két hét múlva Rodicsev jelentést tett. A professzor halálos beteg, leánya csak keveset jár ki az uccára. Ennek vőlegénye egy fiatal orvos, kit Nisopol Cirillnek hívnak. A legsemlegesebb ember a világon; nem szocialista, nem anarchista és sem talpnyalója, sem ellensége a kormánynak. Tisztán csak a hivatásának él; meglátszik rajta a Bakunin hatása.

— Tovább, — mondta Pascsenko Dimitrij.

— Annak a Nisopol Cirillnek csak egyetlen barátja van: Timirjasev Izidor gyógyszerész. Jóval idősebb ember, mint a másik és ugyancsak nyugodtvérü karakter. És férfi tetőtől talpig. Egyszer ő kísérte el Annát, mikor ez sétálni ment és akkor tanuja voltam egy jelenetnek, mely nagyon fölemelő volt.

— Mondd el, Péter, azt a jelenetet.

— Hát, sétáltak a Prospecten s én észrevétlenül a nyomukban maradtam. Ámde követte a nyomukat más is.

— Tán egy másik megfigyelő, te Péter?

— Nem, hanem egy katonatiszt. És nem is orosz tiszt, hanem osztrák. Századosi rangja volt: gallérja zöld posztóján három három ezüst csillag fehérlett. Az osztrák Landwehr tisztje volt.

Pascsenko megelégedetten bólintott. Ő már tudta,

ki lehetett az a tisztt, de azért csak megkérdezte Rodicsevtől: — hogy hívják?

— Gróf Waldkirchener Félixnek hívják. A monarchia követségénél a katonai attasé valami titkárja.

— Sok ideje lehetett, hogy sétált. Nos, mit csinált az az idegen százados ur?

— Állhatatosan a nyomukban maradt, majd eléjük is került és fixírozta a hölgyet nevetséges monokliján keresztül.

— Azt hitte: Bécsben a Grábenben van.

— Timirjasev Izidor tudomást se vett egy darabig az emberről, Anna pedig még meg sem látta. A gróf végre türelmét vesztette és mert Timirjasev Izidor épenséggel nem olyan benyomást tett, mint valami mindenkor párbajra kész lovag, ezért gyors elhatározással mellette termett és így szólt:

— Azt hiszem, ön már eleget sétált ezzel a hölgygel. Most engedje át nekem az élvezetet és a szerencsét, kedves... hogy hívják?

— Így hívnak, — felelte a gyógyszerész és kivett egy névjegyet és az arcába fricskázta a grófnak. — Most meg hordja el magát, maga kelevény, mert ha csak egy pillanatig is még itt büzlük, flastromot kap.

— Igazi Orosz az a Timirjasev Izidor gyógyszerész. Türelmes a végsőkig, de ha kihozzák a sodrából, akkor kirug. Franciául beszéltek, vagy oroszul?

— Oroszul. Fölvette-e a gróf ur a névjegyet, izgatottságomban igazán nem láttam. Csak azt láttam, hogy egy perc múlva már nem volt ott. Erre én csatlakoztam hozzájuk, felajánlottam az embernek a segítségemet arra az esetre, ha a gróf még molesztálni találná... így kötöttem ösmeretséget és azóta már barátságot is Timirjasev Izidor gyógyszerésszel. A gyógyszerészek különben mind gyorsan barátkozó emberek.

— Ez helyes megfigyelés volt, Péter. Meg vagyok veled elégedve, fiam. Hol lakik az a gróf Waldkirchener?

— Mohovája tizenegy alatt lakik. Épen szem-

ben a Bakuniné házával. Onnan vethetett szemet a leányra.

— És provokálta a gróf ur a gyógyszerészt?

— Nem provokálta, még csak magyarázatot sem kéretett. De természetes is, uram: egy gróf egy hanyagul öltözött embertől, aki szabólegénynek látszik inkább, mint urnak.

— Jól van. Hát csak folytasd a megfigyeléseidet, Rodicsev. És azt a grófot is figyeld meg, azt a Waldkirchenert. A követségi katonai attasék és azok emberei mind titkok után szaglásznek; a mi katonai titkaink után persze.

Négy héttel ezután megint főnöke elé lépett Rodicsev Spinkij.

Pascsenko Dimitrij Alexej nagy elmélyedten épen azzal volt elfoglalva, hogy egy nagy halom ujságban böngészett. A legtöbb állam fővárosából egy-egy ujság, esetleg több is járt hozzá, miket nap-nap után nagy figyelemmel olvasott. Így olyasmire is irányult a figyelme, amit a hivatalos kémkedés esetleg nem látott meg, de ő utána járt a feltűnő dolognak és sokszor áldotta az eszét, hogy ezt megtette. Így példának okáért elég volt olvasnia, csak annyit, hogy a Kruppgyár valamelyik mérnöke üdülés végett a Semmeringre utazott vagy a Tátrába és ugyanakkor olvasta a Mir-ben, hogy X bolgár tábornok szabadságát a Semmeringen tölti el vagy a Tátrában. Ez elég volt neki, hogy föltegye: ez üdülések mögött — tán ágyurendelés rejtőzik vagy ilyesmi? Tehát fegyverkezés, amit el akarnak titkolni! És képes volt elutaztatni egy emberét, hogy kutassa ki, mi is van ebben a dologban. És ha ágyurendelés, akkor mennyi és mikorra?

Nagy nyelvtudása persze megkönnyítette neki a munkát. Németül, franciául és angolul szótár nélkül is folyékonyan olvasott; anyanyelvénél fogva megértette a bolgár és a szerb nyelvet is; a magyar, az olasz és a görög lapokat pedig, szintugy a dán és a

svéd-norvég lapokat lefordította magának egy-egy tolmáccsal.

— Bakunin professzor meghalt, — így kezdte Rodicsev a jelentést — és nagyon elparentálták őt különbség nélkül az ujságok. Hogy milyen tudós, milyen emberbarát és milyen jellem volt. Annyi koszorut kapott, hogy két szekér is csak nehezen bírta. Az Akadémia, az egyetemek, sok tudományos egyesület és a többi. A legfeltünőbb koszoru azonban egy igen-igen nevezetes asszonytól jött.

— No kitől?

— Egy városszerte jól ösmert grófnőtől. A koszoru szalagján az volt, hogy: — Bakunin Feodor tanárnak — Babjánszkij Tatyana grófnő.

— Babjánszkij Tatyana grófnő?! — kiáltott fel Pascsenko és majd felugrott. Azután nyugalmat erőltetve magára, csöndesen így folytatta a beszédet:

— Ez két héttel ezelőtt volt, még ezerkilencszáz-tizenháromban, barátom. Ma kilencszáztizennégy január tizedike van, hát ami a két dátum között történt, azt mondd el. Gróf Waldkirchener például?

— Sokkal lustább ahhoz, hogy titkaink után fürkészne. Szinte reggeltől késő estig a lakása erkélyén áll és vár, hátha meglátja ott szemben a szép Bakunin-lányt. Beléhabarodott veszettül, ugylátszik.

— Hát Nisopol orvos?

— Egy kis bajba jutott, jelentem. Három nappal ezelőtt volt, éjjel. Egyszerre ketten is jelentek meg nála, hogy sürgősen a segítségét kérik. Az egyik egy katonatiszt volt, segédtsíjtje egy hadosztály-parancsnoknak vagy kinek és a kegyelmes urhoz hitta az orvost, a másik egy munkás volt, valami utcaseprőféle vagy mi, ki a gyermekéhez kérte a doktort. És mert Nisopol orvos nem a tábornokhoz ment el, hanem a munkáshoz: azt mondta; a szegényé az elsőbbség, mert a gazdag talál más orvost százat is... ezért eljárás indult meg ellene és most a rend-

őrfőnök elé van idézve. Holnap lesz az ügyében a tárgyalás, ezt Timírjasev gyógyszerésztől tudom.

Pascsenko elbocsátotta az embert és kihallgatásra jelentkezett a nagyhercegnél. Alázatosan arra kérte a nagyherceget, ne engedje, hogy bántódás érje azt a Nisopolt.

De Leonid nagyherceg nagyon haragos lett. — Mit? Az az anarchista, az a nihilista; semmibé se vesz egy tábornokot?! — így fakadt ki. — Szibériába egy olyan egyénnel, vagy még rosszabb helyre, ha volna. Ön kegyelmet kér annak az embernek? De sőt utasítást fogok adni, hogy csak büntessék meg szigoruan azt a forradalmárt.

Az éleseszü Pascsenko megértette azon nyomban, mit akar ezzel a szigorral a nagyherceg. Mennél messzebb és mennél rosszabb helyre küldik Nisopolt, annál könnyebben lesz rábirható Anna, hogy hagyja el ő is Szentpétervárt.

— Sőt, — úgy gondolta Pascsenko, mikor elment, — csak kitervezett dolog az egész. Sem a tábornok segédtsíztje nem valóságos segédtsízt, sem az utcaseprő nem valóságos proletár, hanem mindakettő a rendőrminiszter embere. Felülről akarják tönkretenni azt a Nisopolt.

V.

A deportáltak vonata.

Ugy volt, ahogy Pascsenko sejtette. A rendőrfőnök inscenálta az egészet: az utcaseprő is, az adjutáns is az ő embere volt és ha Nisopol Cirill történetesen a tábornokhoz ment volna, nem a tehetetlen szegényhez, akkor másmit eszelt volna ki ahhoz, hogy eljárást lehessen indítani ellene.

A tárgyalás napján, úgy dél felé, Bakunin Anna már sápadtan az izgalomtól szobája ablakában állt és reszketve kitekintett az utcára, mely Szentpétervár egyik zajtalanabb utcája volt.

Ki is nyitotta időnkint az ablakot és féltettel kihajolt az utcára, az egyensúlyvesztés határáig messzire, de mindannyiszor visszahuzódott úgy, hogy meglátszott az arcán a csalódottság. Még mindig nem jött, akit óhajtott. Az a zöldhajtókás, uniformisos idegen tiszt, gróf Waldkirchener Félix, ki a szemben lévő kis palota erkélyén állt, le nem vette róla a szemét az egész időn át.

— A nyomorult, folyton engem les! — így szakadt ki szájából az ingerült szó, majd mintegy magához intézve a beszédet, mondta:

— Istenem, hol is maradhat, hol is csak?

Timirjasem Izidort várta, ki megigérte volt neki még reggel, hogy legkésőbb tizenegy órára nála lesz és hirt vizs neki a vőlegénye sorsáról. De már tizenkettő is elmúlt és még nem jött.

Végre egy óra felé megpillantotta a gyógysze-

részt, amint szomoruan leverten az utca vége felől közeledve, a házuk felé jött.

— Szent Istenem, baj történt, — rohanta meg Annát a vérkeringését is megállító gondolat és nem várva be a szobában a gyógyszerészt, lerohant a lépcsőkön, le elébe.

— Mi történt? — lihegte és majd beléütközött az emberbe, ki lassan fölfelé jött.

— Menjünk fel a szobába, — szólt a lemondóan hangzó kitérés a rögtön való felelet helyett.

— De mi történt? beszéljen! Hol van most Círill . . . és mikor jön?

Közben fölértek a szobába, melyben Bakunin tanárnak gyászfátyollal bevont képe a családtagok veszteségéről beszélt. Mécses pislákolt alatta.

Timirjasev Izidor megfakult, de becsületes arcán könnycseppek gurultak végig. — Bakunin Anna, — kezdte és aprócska világos-kék szeme olyan kutya-szomorúsággal nézett fel Annára — drága jó Bakunin Anna, parancsoljon rá a szívére, hogy ne áljon meg.

— Jaj, végem van, — nyögött fel Anna.

— Hallatlan szigorúság . . . — folytatta mintegy elgondolkozva a gyógyszerész. — Még Oroszországban is vérlázító szigorúság.

— Már nem kérdezek semmit, — zokogott fel Bakunin Anna és gyászruhás alakja megvonaglott.

— Közigazgatási uton . . . mint megbizhatatlan elemet . . . Szibériába való . . .

— Szibériában!?! — sikoltott fel Anna.

— . . . Szibériába való eltávolításra ítélték.

Timirjasev Izidor megfogta a vergődő lány kezét és gyöngéden a magáéban tartotta. A sok kenőccsel való gyakori munkától olyan zsiros fogású, spongyásan lágy keze volt.

— Ne veszítse el bátorságát. — Könyörgött. — Nem életfogytiglan tartó . . .

Bakunin Anna itt fájdalmas vadsággal felhördült.

— Mit érek veled, ha csak öt évvel, csak kettővel is sujtották!

— Határozatlan időre szól az eltávolítási ítélet, Anna. Tehát alkalmasint csak ijesztés lesz, más semmi. Elküldik Cirillt és négy hónap múlva megint haza fogják ereszteni . . . így lesz.

— Bár így lenne, így lenne. Mikor indítják el, nem tudja?

— Ma délután két órakor, Anna.

— Máris?! Jaj, meghalok. El se bucsuzhatom tőle, óh borzalom!

— De igen. Csak öltözzék fel hamar, de jó melegen, különben még megfázhat ebben a hidegben.

Anna egy pillanat alatt megvolt. Addig, míg ő öltözött, Timirjasev szánért küldte a cselédet.

— Kolpinc felé megyünk. — közölte Timirjasev a kocsissal. — Aztán Kolpincon innen a Kolcsak muzsik csárdája mellett megállunk.

— Tudom már, — sóhajtott fel a kocsis, ki csak rá kellett, hogy nézzen Annára és már tudta, hogy valakijét elküldik. Meszsze jégmezőkre, hol a lehelet is megfagy és a gondolat is megdermed, mire odaér. Sóhajtott pedig azért, mert ő is csak olyan elnyomott pária volt. Ma neked, holnap nekem: de megtanulták Oroszországban ezt a szálló szót!

— Kolpinc felé? — kérdezte Anna, mikor már elhelyezkedtek a szánban és ez megindult.

— Kolpinc felé, — mondta a gyógyszerész. — Ez egy falu vagy tíz versztnyire a várostól és arra megyen a vonat, mely a deportáltakat Szibériába szállítja. Itt a pályaudvaron nem engedik meg a bucsuzkodást, de azért vagyunk Oroszországban, hogy másuton segítsünk magunkon. Kolpincon innen van egy csárda, egy Kolcsak nevű muzsik benne a csapláros; ott jó borralaló ellenében megállíttatja a vonatvezető a vonatot és két percnyi időt enged a bucsuzásra. Már meg is beszéltem veled a dolgot, sőt a borralaló felét, husz rubelt, már a kezébe is nyomtam.

— Szomoru hely az a Kolcsak-muzsik csárdája, — folytatta. — Már nem egy barátomtól ott vettem bucsut, a szabad ég alatt. És könyörgök önnek, Anna, erősítse a szívét már jó előre; olyan dolgokat fog hallani és látni, amik haláláig is az emlékezetében fognak maradni.

Anna a szemeit törölte.

— Most két óra van, — sóhajtott fel a gyógyszerész. — Most indul a deportáltakkal a vonat. Mihelyt elhagyta a pályaudvart, a vonatvezető egy lajstromot vesz a kezébe és azoknak a neve van a lajstromon, akiknek érdekében már megkenték a kezét. Egyenkint szólítja őket és...

Bakunin Annát a fájdalom olyan rohama érte, hogy kétségbeesetten sikoltott és majd kivetette magát a szánból.

— ... és Cirillemet is szólítja! — őrvjögött. — Egy porkoláb az én vőlegényemet, Cirillt!

Időbe került, amíg lecsillapodott és mikor nagyokára annyira-amennyire volt, hogy kísérelje folytatni a beszédet, a színhelyre érkeztek a szánnal. Szomoru egy színhely volt; szorongató magányban, lombtalan nyírfák és cserjék közt, olyan helyen, mely mocsaras lehet nyáron, a töltés mellett egy düledező kis csárda állt.

És már sokan a töltés mellett is álltak, mint a kesergő zsidók a jeruzsálemi templomfal romjainál és vontatottan és hosszan, mint a gazdáját sirató hűséges eb, úgy sirtak. Vállkendőbe burkolt munkásnők, kik az urukat tudták a vonaton; egy-egy iparos vagy hivatalnok vagy kereskedő, kinek diákiát vihette a vonat, és több elegánsan öltözött urinő is, kinek ki tudja mi volt az ura? Katonatiszt, tisztviselő, állami vállalkozó vagy efféle; tegnap még urak voltak és családjuk bőségben uszott... ma? Ők maguk ma már rabok és holnap tán már a családjuk is szükkölködéssel, nyomorral fog küzdeni.

És a cobolyprémes nők is úgy sirtak, mint az asz-

szönyök a népből — csak a zsebkendőjük volt különb, de a könnyük ugyanolyan keserű volt — és mind arra felé nézett, ahonnan jönnie kellett a szomoru vonatnak. Még egy negyed óra, azután két perc — megfizetett alamizsnája a hóhérnak — és a két perc után örökkévalósága a bánatnak.

A téli nap már leáldozott az ég alján és nyomasztó bus alkonyati idő lett, mikor egy kanyarodónál szembe tünt a gőzkocsi. Beteges, elaggott, mozdony volt és ugyanolyan volt a szomoru vonat is, melyet erőtllenül maga mögött vonszolt. Szinehagyott, rozoga fakocsik, rosszul záródó ajtókkal, repedezett falakkal és minden másodiknak, harmadiknak ha ablaka volt.

Akik a töltés mellett várták a vonatot, azok úgy felsirtak, mikor meglátták, mint a fájdalomtát fékezni nem bíró akkor, mikor szeretett halottjáért a gyász kocsi jön. Hogy hasogatta a csöndet, a borongó hallgatagságot ez a felsírás! Ez már Szibéria volt, ez a vonat; Szibéria, a bosszút könyörgő könnyek és a tehetetlen átkozódások országa, infernoja a zsarnokságnak és az önkénynek.

És akik kinéztek az ablakaiból, már deportáltak voltak, nem emberek. A nehezebb bűnösök haja féloldalt már kopaszra kurtítva; de csak azok álltak az ablakban, akik tudták, hogy valakijük várja. Akiket nem várt ott senki, minek néztek volna ki a homályba? Hogy még jobban érezzék, hogy már senkijük sincs?

De jó volt, hogy az a vonat csak két percig várt ott, nem tovább. Csak az egymás eleven husában való kölcsönös vájkálás egy ilyen bucsuzkodás.

Anna csak odaájult Cirillre, Cirill csak odaomlott Annára és egyetlen csók volt a bucsuzkodás. Egyetlen csók, mely olyan volt, mintha haldoklók váltották volna; egyetlen csók... egy szó nem szakította félbe, csak egy-egy elnyújtott lágy zokogás kísérte, egy-egy fájdalom-hangja a vonagló léleknek.

Ez az utolsó csók! Hát az utolsó szó, amit hal-
lanak egymástól a bucsuzkodók? Az erőszakos elvá-
lasztás percében az egyik szájából is egy név, a má-
sik szájából is egy név... mindegyik a másikat
hörgi.

— Ci... rill! — hördült fel Anna... — An-
nám!... hörögte Cirill, és már meg is indult a be-
teges vonat, elég lassan — mintegy könnyörületből
— ahhoz, hogy azok, akik kijöttek volt elébe, még
elkísérhessék, még vele mehessenek vagy husz lépést,
még támolyoghassanak a töltés alján egy darabig és
kitárhassák tehetetlen karjaikat az elhurcolt szeretett-
jeik felé.

És még akkor is ott állanak a kavicsos pálya-
test alján, mikor⁹ már foszlánya sem látszik a füst-
nek, melyet a tüdőbajos kis lokomotiv eresztett. Semmi
sem látszik, mégis még állanak és arra felé fordítják
az arcukat, mert ők a hátramaradt siratók, még akkor
is látják a vonatot és még látni fogják heteken, tán
másfélhónapon át. Otthon, a gyászossá vált szobában
is egyre csak a vonatot látják; most Novgorod kor-
mányzóságban vánszorog, most végigvonszolja magát a
hóba temetett nagy orosz sikságon; most felkapasz-
kodik az Ural-hegység hágóin, most a tulsó oldalon
leereszkedik... már Szibériában jár. És most
már nem lát a lelki szemük sem: köd van. Atlátha-
tatlan köd, vagy könnyörtelen szakadatlan hóesés; a
végtelenségbe vész minden és csak hónapok mulva —
ha jön hír — hátramaradottak tévelygő gondolatai be-
lékapaszzkodhatnak valami földrajzi névbe, melyet a tér-
képen sem találnak meg pontosan... ott valahol volt
a végleges megállás.

Bakunin Anna is úgy tett, hogy elkísérte a vo-
natot egy darabon át és közvetlenül mögötte volt a
gyógyszerész és szemmel tartotta a kétségbeesett ba-
rátnőt. Hogy kéznél legyen valami meggondolatlan-
ság esetén.

Hát, ahogy lépdelne a lány mögött, egy levél-

féle röpült a lába elé, melyet Cirill dobott volt ki az ablakon. Felvette és megnézte, neki szól-e vajjon, vagy Annának? Annának szólt, de annyiban neki is, hogy a boritékon egy kérelem volt, mely ő neki szólt. Timirjasev Izidornak, a testi lelki hűséges barátinak.

— Csak akkor add át Annának, ha már megnyugodott, megvigasztalódott egy kissé: ezt a kérelmet olvasta a boritékról Timirjasev Izidor gyógyszerész . . .

És Nisopol Cirill még tán száz versztnyire sem volt még a várostól, már parancsot kapott Pascsenko Dimitrij, hogy cse-lekedjék. Távolítsa el Szentpétervárról Annát, de távolítsa el úgy, hogy annak ne fájjon. Ne is érezze Bakunin Anna, hogy tulajdonképpen sérelem esik rajta; távolítsa el úgy, hogy ő azt higgye, magától ment el a városból.

Hát még aznap este, hogy Cirillt elvitték, Pascsenko embere, Rodicsev, meglátogatta Timirjasev gyógyszerészt. És azt tanácsolta neki nagy melegen, menjen el Anna Pascsenko Dimitrij Alexejhez és kérje a segítségét ebben az ügyben. Ne értse őt félre a gyógyszerész: ő kezeskedik Pascsenkoért, hogy erkölcsileg kifogástalan jellem. Pascsenko is ama sok ember egyike, aki a professzornak köszönheti az életét s így szolgálatkész hálával lesz annak leánya iránt.

— És van-e annak az urnak — kérdezte Timirjasev naivul — elég befolyása és hatalma, hogy se-githessen is?

— De még mekkora! — felelte Rodicsev. — A dinasztíára nézve a legfontosabb hivatalt ő vezeti s így elképzelhető a befolyása és a hatalma. Ha azt mondja a cárnak, hogy a miniszterelnök nem megbízható ember, akkor holnap már bukik is az a kegyelmes ur.

Timirjasev Izidor elmondta a dolgot Annának, de Bakunin Anna erélyesen a fejét rázta, hogy: nem. Azaz, nem mondja, hogy egyáltalán nem s hogy semmi körülmény mellett sem megy el ahhoz a nagy

urhoz, de egyelőre még nem megy, hanem mást próbál. Máshoz fordul, aki — úgy sejtí — hathatósabb segítségére lehet ebben az ügyben.

— Ki lehet? az — csodálkozott a gyógyszerész.

— Babjánszkij grófnő, — felelte Anna és nyomban le is ült és levelet irt a grófnőnek, melyben kihallgatást kért tőle és szivhezszólon könyörgött neki, hogy fogadja.

Másnap délelőtt tizenegy órakor egy disztinvált urinő kereste fel Bakunin Annát és egy levélkét hozott számára a grófnőtől. — Édes gyermekem, — irta a grófnő — válaszom házád előtt áll, csak nézzél ki egy pillanatra az ablakon.

Bakunin Anna meglepetten lenézett az utcára — mi válasz lehet az olyan, mely a ház előtt az utcán, az uttesten áll? — és valami kellemetes, ujszerű izgalom simogatta az idegszálaít szinte egyenkint. A ház előtt egy fedett udvari fogat állt, udvari kocsis a bakon és egy kozák is.

— De beléülhetek-e vajjon abba a kocsiba? Aggodalmaskodott Anna egy percig, aztán megnyugtató választ adott saját magának. Ha szabad volt, érdekében a célnak, levelet irtom annak az asszonynak, — gondolta — akkor elfogadhatom a kocsiját is, ha az már értem jött.

— Öltözzék fel, kedvesem mondta most Annának az urinő, ki a grófnő társalkodónője lehetett. Tizenkét órára várják a kisasszonyt.

Anna frizurája rendben volt. Megsárgult ezüstnek fényével ragyogó hamvasszőke nagy haja egyszerűen, de izléssel koronázta imádandó szép fejét, így hát magával a toalettal hamar megvolt. Szebbik gyászruháját vette magára — olyan volt benne, mint fekete keretből fájdalmasan kimerengő Madonna-kép — ehhez fátyolos kalapot vett és már mehettek is.

A zárt kocsi, mely belül csupa sötétzöld selyem és ezüst volt, puha ölébe fogadta Annát és tíz perccel

később már a nagyhercegi palota bársonyszőnyeges lépcsőjén ment fölfelé.

Babjánszkij grófnő a legmelegebb részvétellel fogadta. Megölelte, megcsókolta és maga mellé ültette a széken; édes gyermekemnek nevezte, elmondta neki, milyen hálával tartozott az atyjának, ki tudományával megmentette az ő életét és végül a legbarátságosabban kérte, bizzék meg benne korlátlanul.

— De mielőtt közölnéd velem, gyermekem, hogy mit tehetsz érted, — mondta a grófnő — én kérek tőled valamit, Ancsu. Ugye megteszed, kis lányom, ha szépen, de nagyon szépen kérlek.

Anna könnyezni kezdett és meghatottan kezelt csókolt a grófnőnek.

— Azt kérem tőled, hogy maradj mellettem, Ancsuka. Hivatalosan mint a felolvasónőm, de valójában mint az én édes kis barátnőm. Ugye megteszed, Ancsukám, kis lányom.

Bakunin Anna nagy zavarba jött. A grófnő oly szeretetteljes és jó volt és ha nem lett volna az, aki volt, ő egy percig sem habozott volna az igennel. De a körülményeket tekintve: elfogadhatta-e a grófnő-asszony ajánlatát?

— Miért habozol, Ancsu? — kérdezte a grófnő melegen és szeretettel közelebb simult a leányhoz. — Hát rossz lenne itt mellettem, mondd? De olyan életed lenne, mint egy valóságos kis hercegnőnek, hidd el. Lásd Ancsukám, megmondom őszintén: boldogtalan lennék, ha nem hálálhatnám meg te benned azt, amivel megboldogult édes apádnak tartoztam.

— Apám megkapta a honoráriumát, grófnő, — tért ki a válasz elől Anna.

— És azzal már megfizettem, azt hiszed? Tévedsz. Csak az idejét fizettem meg a pénzzel... de az életemért hálával tartozom neki, míg élek.

— Bár minden meggyógyult páciens ilyen lenne, — jegyezte meg Anna. — Ezt valamennyire önzésből is mondom, mert leendő férjem is orvos.

Hogy vőlegényéről beszélt, Bakunin Anna felzokogott. — Óh kegyelmes asszonyom, — folytatta — éppen jegyesem nagy baja hozott ide. Segitsen rajta és egyben én rajtam is; csak egy szavába kerül, grófnő és megáll a deportáltak vonata, mely most kietlen hómezőkön vág keresztül és visszajön az én egyetlenem, az én Cirillem. Ha hálát érez apám iránt, akkor tegye meg. Mert ő neki köszönhetem az én életem jövőjét, Cirillt; az ő céltudatos terve és óhaja volt, hogy mi az egymáséi legyünk egy életen át.

Babjanszkij grófnő megsimogatta a vendége arcát és részvétteljesen felsóhajtva így válaszolt:

— Ösmerem az esetet, — mondta — és vigasztalhatatlan vagyok, hogy nem tehetek az ügyben semmit. Igen magas helyről jött az utasítás, hogy a legkeményebben büntessék meg Cirillt, mert borzasztó volt ellene a felháborodás. Hogy is tehetett olyat, hogy megtagadja egy tábornagytól az orvosi segítséget egy utcaseprő vagy kinek a kedvéért?! Legyen idealista az orvos, — édes apád is az volt, — Ancsu de ne vigye szertelenségbe, mert megjárja. Különösen itt Oroszországban, Ancsu, ahol abban, amit Cirilled tett, nem tisztelendő idealizmust látnak, hanem gyűlöletet a hatalom ellen és megvetést. És ezt keményebben büntetik, mint a gyujtogatást.

— Akkor végem van — zokogott fel Anna.

— Bátorság, kis lányom, — biztatta a grófnő Annát. — Ha tehetnék valamit ez ügyben, ugy a jövő héten megint itthon látnád Cirillt; de mert szavammal semmit sem tehetek, hát a tanácsomra hallgass, Ancsu. Mondtam már, gyermekem, hogy maradj itt mellettem és nagy fizetést kapsz. Havonta háromezer rubelt és ebből egy kopejkát se kell, hogy elköltsél. Mert minden egyébbel is ellátlak, még ruhával is. Így csak egy esztendeig is, ha nálam vagy, harmincezer rubeled van együtt és ezzel megvásárolhatod akár a miniszterelnöktől is a te vőlegényed szabadságát, Ancsukám.

Bakunin Anna nem szédült meg erre a szóra. Harminchatezer rubel egy évre: bizony hatalmas nagy összeg pénz ez . . . de kitől és mi ellenében kapja a grófnő? Elfogadhat-e ettől az asszonytól csak husz kopejkát is arra a célra, hogy szerezze vissza magának az ő Cirilljét? Nem! Bármi mást igen, csak pénzt nem. Ha felszólítaná valaki, hogy fejtse ki tüzetesen, miért nem? talán nem tudna rá precizül válaszolni. De vannak bizonyos okok, miket csak megérezni lehet, de logikusan azokat kifejtteni már nem sikerül, oly finomak és anyag nélkül valók azok az okok. És ha megerőltetné magát — gondolta Anna — és kézzel fogható okot keresne a nem-re, akkor se mondhatná el a grófnőnek. Hátha megbántaná vele a grófnőt, ki a maga nemében mégis csak nagyon jó asszony.

— Nos, miért habozol, gyermekem? — kérdezte a grófnő melegen. — Maradj itt mellettem és úgy foglak szeretni mint egy anya.

— Én nem tudom, mi az anyai szeretet, — felelte Anna könnyek közt, de kitérésnek is jó volt ez a felelet.

Babjanszkij Tatyana grófnő is könnyekre fakadt erre a válaszra. — Hát anya nélkül nőttél fel, gyermekem; hát korán itt hagyott a te jó anyád, mondjad?

— Tán hároméves sem voltam, grófnő. Nem mindennapi feleség lehetett — áldja meg az Isten a porait is — mert édes apám haláláig is imádtá. Még a halálos ágyán is mély szerelemmel beszélt az elhunyról, pedig elmúlt már tizenhét éve, hogy meghalt.

Babjanszkij Tatyana grófnő nagyon érző szivü jó asszony lehetett, mert sokáig nem apadtak el könnyei. Csak simogatta a vendége arcát és hol keblére vonta annak fejét, hol szorosán magához ölelte és csókolta.

— Hát nem bánom, ha még nem határozol ma, kis lányom, — mondta neki, mikor valamennyire megnyugodott. — Most csak elköltesz velem egy kis

reggelit és mához egy hétre megint érted küldöm a kocsimat . . . jó lesz ?

Bakunin Anna nem mondta, hogy jó lesz-e, rossz-e, csak kezét csókolt Babjánszkij grófnőnek és feleletnek ez is felelet volt. De nyolc nap múlva, hogy érte ment a fogat, ez üresen tért vissza és azzal, hogy Bakunin Anna már három nappal ezelőtt elutazott.

— Lehetetlen, — vélte a grófnő és maga ment el a Mohovája tizennégy alá. — Csak akaratoskodik a kis lány, — gondolta — ám ha beszélek annak a protestáló szép fejének, majd engedékenyebb lesz és velem jön és marad is.

Egy szomorú szemű öreg asszony fogadta, Nisopolné Scseglevitov Katalin. — Magam maradtam ebben a bus házban, — siránkozott, mikor Annát kérdezte a grófnő. — A jó tanár ur meghalt, fiamat Szibériába hurcolták és menyasszonya, Anna utána ment. Hogy megossa vele a számüzetést, azt mondta.

— Szibériába . . . utána ment?! — hüledezett Tatyana grófnő és ahogy fáradtan leült egy székre és elgondolkozva maga elé nézett, egy arckép nyugtatta rajta a tekintetét. Bakunin professzor képe volt; gyászfátyolos keretben ott lógott vele szemben a falon és azt látszott mondani az az arckép:

— Bakunin Anna az én leányom, kegyelmes asszonyom!

A deportáltak vonata pedig, ha csak mászott is, de mégis csak haladt és egyre közelebb vitte áldozatait a cél felé. Folyókon, hidakon által, ijesztő hómezőkön keresztül; szürkéségéből a rövidke nappalnak feketeségébe a de hosszú éjjelnek . . . kinézni az ablakon: kin, hátranézni a múltba is kin és maga elé meredni és a jövőre gondolni: csak az igazi sorvasztó szenvedés!

VI.

Egy darabka Oroszország.

És csakugyan Szibériába ment-e Bakunin Anna, hogy osztozzék vőlegényével ennek sorsában? Megtudta-e, pénzért vagy jó szóért, hová küldték Nisopol Cirillt?

Mikor visszaérkezett a grófnőtől, egy levelet talált szobájában az asztalon. Nagyon hosszú és keskeny, mályvaszinü és nagyon illatos levél volt; boritékán, a ragasztott oldalon, sokágu korona és cimarpaizs.

Gróf Waldkirchener Félix volt, aki küldte. — Nagyságos kisasszonyom — írta — én megtudtam, hogy önt igen nagy baj érte. Állásomnál fogva jó összeköttetésem vannak fölfelé is, engedje meg tehát, hogy felajáljam segítségemet... kérem, fogadja el. Önzetlenül teszem; erről meg fogom győzni a kisasszonyt, mihelyt megengedi, hogy tiszteletemet tehessem.

Bakunin Anna szinte rátaposott erre az ostoba levélre, olyan dühbe jött. De nem tépte el a szarkalábakkal telefirkált papirost, mely oly különös illatot árasztott, mint a parfümmel meglocsoltt halotti por, hanem egy megmagyarázhatatlan gondolatra hallgatva, eltette... hátha még kellene fog?

Azután magához kérette a gyógyszerészt és elmondta neki részletesen és apróra, mi ajánlással jött Babjánszkij grofnő.

A gyógyszerész arca kissé elkomorult. Olyan becsületes ó-szláv arca volt, moly ette ritkás kis bajusszal, hogy az, aki csak felületesen ösmerte, szinte korlátolt-

ságra következtethetett a vonásaiból. Holott Timirjasev Izidor amolyan befelé égő lélek volt, melynek mélységesen gyökerező gondolatai is voltak, ha úgy fordult, csak épen hogy gyökereztek azok a gondolatok és nem szárnyaltak.

— És elfogadta azt az ajánlatot? — kérdezte a maga szintelen kis hangján.

— Nem fogadtam el, Izidor. Ha már megvesztegetésre való pénz kell, inkább kölcsönt veszek a házunkra, gondoltam, és úgy szerzem meg a szükséges összeget.

Timirjasev Izidor nem fejtette ki pathétikusan, hogy mit érzett, egyszerűen csak annyit mondott: jól tette. — Mert lássa, Anna, — folytatta — vannak bizonyos gyümölcsök, miket szívesen megélvez az ember, noha trágyadombon termettek azok a gyümölcsök, és vannak bizonyos pénzek, miket nem fogad el az ember épen azért, mert — hogy is mondjam csak — mert olet-helyen termettek azok a pénzek. Látszatra nincs különbség a kettő között, mégis megérzi a kényesebb természetű lélek, hogy a trágyadomb, mely termette a gyümölcsöt, csak fizikailag és kémiailag trágya, de moraliter nem érheti kifogás, míg az olet-hely, hol az a bizonyos pénz termett, épen morális szempontból esik kifogás alá.

Anna helyeslőleg bólintott. Ilyesmit, ehhez hasonlót gondolt ő is.

— Akkor amellet maradunk, — mondta — hogy kölcsönt veszek erre a házra. Mennyit kapok rá, Izidor, mit gondol?

— Semmit, Bakunin Anna. Mert ön, mint kiskorú örökös, még nem vehet ingatlanára kölcsönt.

— Akkor mit tegyek, hogy kiszabadítsam Círilt? Megszakad a szívem érte, Izidor.

— Próbálja meg Pascsenkot, akit Rodicsev barátom ajánlott. Nem kockáztat meg vele semmit; ha nem tetszik az ő ajánlata, visszautasíthatja úgy mint a grófnőt.

— Mikor fogad az a Pascsenko nevű nagy ur?

— Épen ma beszéltem Rodicsevvel. Holnap dél felé elmehet hozzá, Anna.

Pascsenko Dimitrij Alexej nagyon meglepődötten nézett rá Annára, mikor ez elfogultan előadta neki másnap, miért bátorkodott őt dolgaiban zavarni.

— Örülök, hogy bizalommal van hozzám, — így fogadta Pascsenko a szép kérelmezőt. — Üljön le, Bakunin Anna. Nemde, a nagyhirű professzor leánya ön? Ösmertem az édes atyját és áldani is fogom emlékét, mert hálával tartozom neki. Igazi karakteres ember és igazi tudós volt az atya. Elolvastam a könyvét is; gyermektelen embernek is tanulságos és élvezetes olvasmány „A jövő század házassága” című könyve.

— Hát a vőlegényét elhurcolták? A bestiák! — fakadt ki Pascsenko. — Tudja-e, Bakunin Anna, — folytatta beszédesen a hatalmas ur — hogy én még ítélet előtt eljártam érte, hogy ne bántsák? Ne kételkedjék szavamban, Anna; igaz orosz és keresztény vagyok, de úgy adjon az isten örök üdvösséget a lelkemnek, ha majd meghalok, mint hogy igen magas helyre fordultam és interveniáltam Cirillért, de hiába. A pillanatnyi felháborodás, amit ellene éreztek, oly nagy volt, hogy még az én szavam és fellépésem sem segített.

— Köszönöm a jóakarátát, uram, — hálálkodott Anna könnyek közt.

— Most nézze csak, — fejtette ki Pascsenko — Oroszországban szokás, hogy egy elkövetett hibát akkor felejtenek el leghamarább, ha érdek szerzésével jóváteszi valaki azt a hibát. Azért mondtam, hogy: valaki, mert maga az elítélt csak bajosan szerezhethet érdemeket, de igenis szerezhethet az atya, az anyja, a testvére, a hitvese....

— ...és a jegyese is! — tüzeskedett Anna, élénken félbeszakítva a beszélőt.

— A jegyese is, Bakunin Anna, — felelte

Pascsenko és bólintott. Magában meg gondolta : a moz-dony már a vágányán van, tehát fűthetjük.

— Óh, én szívesen vállalkozom bármire is, ami a tisztességgel és a becsülettel összefér, — ajálkozot Bakunin Anna.

— Pascsenkó nagy jóakarattal mosolygott. — Lássa, kis lányom, — mondta — ezzel megnyerte tetszésemet, ezzel a válaszszal. Hja, ön Bakunin Feodor tanár leánya ! De hogy érdemére térjek a dolog-nak : nem csak arra kell hogy vállalkozzék, ami a tisztesség szempontjából talán kényes, de ellenkezőleg; csak olyasmire, ami Istennek is kedvező cselekedet. Egy hazafias misszió az, amit szeretnék ha magára vállalna, Anna.

— Közölje velem, kérem, azt a missziót.

— Megjegyzem, Bakunin Anna, hogy azzal, amit esetleg elvállal, nem a cárt és a hatalmat és a zsar-nokságot szolgálja, hanem a hazát. A haza pedig szent marad akkor is, ha lábaival tapossa is a hatalom és bilincseket rak is a kezére a zsarnokság.

— Ugy van, — suttozta Anna.

— Ön szereti hazáját, gyermekem, ezt a nagy és jó és szent és fenséges Oroszországot, mely tele van hangulattal és szépségekkel . . . nos, arról van szó, hogy önt hazája érdekében Ausztriába küldeném, Bécsbe.

— Elmegyek. De mit csináljak vagy csinálhatok ott Bécsben ?

Ürügy kellett? hát akadt ürügy is.

Pascsenkó válasz helyett egy ujságot vett ki egy halomból. — Ön tud németül, persze ; nos, itt van a Gross-Wien egy száma, olvassa fel nekem a vö-rössel körül kerített napihirt.

— Szívesen, — felelte Anna és folyékonyan meg értelmesen már olvasta is a következő cicero-hirt : Egy őrnagy mint egyetemi hallgató. A most február-ban kezdődő félévre nagyon érdekes hallgató irát-kozott be egyetemünkön a vegyészeti fakultásra . . .

egy őrnagy. Egy valóságos, tényleges őrnagy, domonkai Domonky Gedeon, ki itt kémiai tanulmányokat fog folytatni. Domonky Gedeon őrnagy, egy magasrangu honvédtábornok fia, a legkomolyabb katonatisztek egyike, ki semmiesetre csak szeszélyének engedett, hogy Bécsbe jött vegyészetet hallgatni. Ő mindenestre nagy célokot tarthat szeme előtt, hogy harminckétéves korban még beül az iskolapadba, tanulni.

Bakunin Anna visszatette az ujságot az asztalra és kérdőleg nézett a nagy urra.

Ez pislantva rámosolygott Annára. — Nos, mint vélekedik? — kérdezte jókedvvel. Mi rejlik e nekem feltűnő hir mögött?

Anna egy darabig gondolkozott. — Ugy vélem, — felelte nyugodtan — hogy Domonky őrnagynak valami találmánya vagy ilyesféléje lehet és most kémiát akar tanulni, épen annak a találmánynak a kedvéért.

— Helyesen gondolkozik, kisasszony. Nos nincs igazságom, Bakunin Anna, ha én azt mondom: érdekünk megtudni, mi találmánya lehet annak az őrnagynak? És ha csak arra jött rá, hogy ne penészedjék a kenyér, ha sokáig áll, akkor is milliókat jelent az hazánknak, ha mi azt megtudjuk. Hát még ha az illető őrnagynak valami még fontosabb találmánya vagy csak ötlete van! Egy uj összetételű robbantó szer például, vagy az automobil-gumminak más anyagból való pótlása!

Anna bámulni kezdte Pascsenko Dimitrijt, hogy egy tiz soros ujsághir mi gondolatokat ébresztett ennek agyában. Olvasta azt sok más is; intendánsok és katonatisztek is tán olvasták, de alkalmasint egynek sem jutott eszébe, hogy ilyesmire következtessen abból a kis hirből.

— Most már azt is tudom, — jelentette ki Anna — mi dolgom lesz nekem ott Bécsben. Az, hogy beiratkozzam Kémiára én is, diáktársa legyek az őrnagynak és tudjam meg tőle a titkát, ha lehet.

— Tartsa meg az isten azt az egészséges jó eszét, gyermekem. Jobb esze van önnek, mint sok diploma-

tának, miniszter urnak, én mondom. Igen, az lesz a dolga és előre is kijelentem, Anna, hogy még csak azt sem kívánom öntől, hogy szorítsa meg melegebben annak a Domonky őrnagynak a kezét. Célt fog érni nála anélkül is. Mert nincs bizalmatlan természetű a magyarok közt; mind közlékeny és nyiltszívű, szinte gondatlan. És mihelyt megtudta tőle a titkát, az őn Nisopol Cirillje is szabad lesz.

— Rajta leszek, hogy megtudjam, uram.

— Örülök, gyermekem. Érettségi bizonyítványa rendben van?

— Rendben van, — felelte Anna.

— Helyes, azaz mit mondok, nem is fog kelleni az a bizonyítvány. És most csak még valamit, Bakunin Anna. Közeledjék csak bizalommal ahhoz az őrnagyhoz; nem mindenki olyan, mint gróf Waldkirchener Félix százados.

Anna szinte megbabonázottan megrezzent. — Hát már erről is tud? — kérdezte.

— Tudok... én mindenről tudok. Halálosan szerelmes önbe. Ott lakik Mohovája tizenegy alatt. Most megszabadul a tolakodótól; ön Bécsbe megy, a százados ur pedig itt marad.

— Mikor utazzam? — kérdezte Anna, kit a Waldkirchener névnek csak említése is már kedvetlenné, sőt boszussá tett.

— Legkésőbb holnapután, Anna. Pénze lesz annyi, amennyi szükséges; ötezer rubelt most azonnal kap, további havi ezret meg a bécsi követségen fog felvenni. De persze nem Bakunin néven, hanem mondjuk például Lehmann Anna név alatt.

— Akkor ilyen nevű érettségi bizonyítvány és ilyen nevű utlevél fog kelleni.

— Magától értetődik, gyermekem. De arra majd nekem lesz gondom; most csak figyeljen rám, Anna, még mit mondok. Ön nem egyenesen megy Bécsbe, hanem kerülőt tesz Kopenhágán és Berlinen át, mert én így találom azt helyesnek és jónak. Az ötezer ru-

bellel együtt utlevelet kap tőlem és saját nevén Kopenhágába indul, ott jelentkezik a követségünkön Nekrasov követségi tanácsosnál és átveszi tőle új utlevelét, mely Dagmar Andersen névre fog szólni. Ezzel Berlinbe utazik, megint jelentkezik a követségen Grigorovics követségi titkárnál, kitől utlevelet és érettségi bizonyítványt kap, mindakettőt Lehmann névre, ahogy mondtam.

— És Berlinből Bécsbe megyek, nemde?

— Igen, Bakunin Anna; de megint nem egyenesen, hanem kerül egyet és Bieberfeldre utazik.

— Bieberfeldre? — kérdezte Anna. — Fogalmam sincs róla, hogy egy ilyen nevű város is van a világon; azt sem tudom, hol is van a térképen.

— Itt van ni, látja? — mondta Pascsenko Dmitrij Alexej és Németország térképét mutatta. — Az előadások az egyetemen csak két hét múlva kezdődnek, hát lesz egy kis ideje és Bieberfelden időzik vagy nyolc napon át.

Anna már nem csodálkozott ezen az új néven, csak csöndesen kérdezte: — hát ott mi dolgom lesz?

Mire Pascsenko keresgélt egy darabig, azután válasz helyett több újságpéldányt adott át Annának.

— Lásd gyermekem, — mondta — itt van a Bieberfelder Staatszeitung. Olvassa át annak a Domonkynak a családjáról írt dolgokat és ha lehetséges, kutassa ki, mit kerestek Domonkyék a bieberfeldi hercegi udvarnál? Nem tulságos fontosságú, hogy ezt megtudjam, ne is fáradozzék vele valami nagyon; mert meg fogja tudni szinte magától is. Bieberfeld elég kis város ahhoz, hogy a lakossága informálva legyen az ilyen dologról. Vagyis nem kívánom öntől, hogy detektív-szerepet játsszék — nem is szánnék ilyen feladatot Bakunin professzor lányának — de úgy vélem, ha már Bécsbe megy, hát Bieberfeldre is elmehet egy füst alatt.

— Ugy van, — helyeselt Anna, ki mindig csak

a végcélra, vőlegénye kiszabadítására gondolt. — Valami összefüggés is lehet a kettő között.

— Nagyon helyesen kombinál, gyermekem. És most még csak egy kis formalitást, Anna. Mindenkiről, aki munkatársammá szegődik, bizonyos adatokat kell hogy feljegyezzen magamnak, tehát lesz szives és bemondja a magáéit is. Tehát: neve Bakunin Anna; született... 1893-ban; hol... Szentpétervárott, Mohovája 14 alatt; foglalkozása... egyetemi hallgató; Atyja neve... Bakunin Feodor; anyja neve?

— Pepelajev Alexandra Mária.

— Hogy mondta gyermekem? — kérdezte Pascsenko Alexej és felnézett a papirosból, melyre jegyezgetett volt.

— Pepelajev Alexandra Mária.

— Köszönöm. Atyja meghalt, azt tudom... édes anyja?

— Nagyon fiatalon halt meg, sajnós. Huszonnégyéves korában, 1896-ban, kérem.

Pascsenko elgondolkozott egy pillanatig; arca nagy részvétről tett vallomást. — Mi baja volt szegénynek? — kérdezte.

— Érdekes, — felelte Anna — apám erről sohasem tett említést. Alkalmasint azért nem tett, mert sokszorosan fájdalmas lehetett szegénynek, hogy ő, a nagynevű orvos, ki annyi embert mentett meg a haláltól, épen anyámat nem bírta megmenteni, ki neki oly drága volt.

Pascsenko maga elé nézett. — És hol nyugszik édes anyja? — kérdezte.

— A Szent Iliodor temetőben nyugszik. Szerette volna apám, hogy egymás mellett pihenjenek, de az Iliodor temető már megtelt.

— Ezen lehetett volna segíteni, gyermekem. Exhumálni az anyját és őt temetni édes atyja mellé.

— Csakhogy épen azt nem akarta apám, hogy megzavartassék a halott nyugalma. Hiszen oly gyönge, finomlelkű volt az apám.

— Már az igaz; jól ösmertem az atyját. De hogy visszatérjünk az ügyünkre, Anna, hát még egy-két kis utbaigazitást fogok adni. Nos, mindenekelőtt is azt, hogy ön hozzátartozói és ösmerősei számára Szibériába utazott, nem külföldre. Szibériába, a vőlegénye után, érti?

— Értem, — bólintott Anna.

— Továbbá, gyermekem: a nekem szánt leveleit csak adja át Bécsben Sulgin követségi tolmácsnak és ha nekem lesz irnivalóm az ön számára, szintén csak Sulgin utján fogja megkapni. Privát ügyeiben végre, ha például tanácsra lenne szüksége, csak Sulgin ur feleségéhez forduljon. Tudom, jól esik egy fiatal leánynak, ha van akivel bizalmasan beszélhet.

— Különösen énnekem fog jól esni, hiszen máskülönben oly idegen lennék ott Bécsben.

— Most készüljön serényen az utra. A Bieberfelder Staatszeitung ezen példányait csak vigye el magával és olvassa el a Domonkyakra vonatkozó dolgokat, holnap ilyenkor pedig újra legyen szerencsém. Akkor megkapja már az utlevelet és a pénzt is. És legvégül és ezerszer is, Anna: becsületszavammal fogadom és Istenre és minden szentekre esküszöm: amint sikere van annak a Domonkynak a dolgával, vőlegénye is, doktor Nisopol, szabaddá lesz.

Bakunin Anna elment és félórával később Pascsenko is. Autojába ült és azt mondta a sofförnek: — A Szent Iliodor temetőbe, fiam. Nagyon bizalmatlan természetű lehetett, hogy arról is meg akart győződni, ott van-e eltemetve Bakuninné.

Vagy talán más célja volt azzal, hogy kihajtatott a temetőbe... ki tudja?

Az a temető-őr, aki valamikor régen Nisopolnét utbaigazította volt, már meghalt, de a könyv, amelyből kikereste a sir számát, az utódjánál is hiány nélkül megvolt. És ez is ugyanazt mondta, mint az elődje: Bakunin Feodorné asszony Pepelajev Alexandra Mária... huszonharmadik parcella, szélről.

Pascsenko felkereste a sirt és a sirkeresztet is

megnézte minden oldalról. Már megviselte egy kissé az idő és az a szomorufűz is, mely akkor még fiatal volt, mikor Nisopolné a gyerekekkel kint járt, már terebélyes nagy példánnyá fejlődött és majd a sirdombig lógatta az ágait.

— Hát ez a sirja, — mormolta Pascsenko, azután megfordult és visszahajtatott a városba. De valami nagyon foglalkoztathatta az elméjét, mert egész uton csak maga elé meredt és gondokozott.

Anna másnap délelőtt nagyon pontos volt és harmadnap reggel már uszott vele a gőzhajó Dánia fővárosa felé. És ha gőzgépei mellett vitorláit is lettek volna a hajónak, dagasztotta volna azok vásznát az Anna sóhaja is. — Érted teszem, Cirillem, — így sóhajtott bele ábrándosan a reggelbe, mikor lassacskán eltűnedeztek a partok — és adja Isten, hogy sikere legyen az utamnak.

És nem mondta meg senkinek, hogy hová megy; Nisopolnének is azt mondta: Cirillhez megy. Csak egy ember volt, akit bizalommal beavatott a titkába; ez az egy ember Timirjasev Izidor gyógyszerész volt.

Pascsenko Dimitrij Alexej pedig jelenthette a nagyhercegnek, hogy: — Megtörtént. Ez meg nyájasan megveregette a vállát és azt mondta neki: — Ezt remekül csinálta, Pascsenko.

Hát: ez is egy darabka Oroszország volt.

VII.

Egy tető alatt az őrnaggyal.

Gróf Waldkirchener Félix, mikor pár nappal azután, hogy Anna elutazott, a lakása erkélyére ment, hogy „átnézzen“, az egész utcai fronton csak lefüggönyözött ablakokat látott. Szürke csikos fehér függönyöket, mást semmit. És hiába erőlködött azzal a vizsinü, nagygolyóju két szemével, hogy valami életet lásson a függönyök mögött odaát; ott nem mozdult meg semmi, minden kihalt volt.

Kezdetben azt gondolta: még alszik, de hogy délután és másnap és harmadnap sem mozdult meg semmi, azt gondolta: ágynak esett, fekszik. Valami udvari szobában feketik, azért nincs élet egyik utcai szobában sem.

De ha beteg, akkor miért van, hogy sem orvos nem jön-megy, se cselédet nem lát recepttel vagy gyógyszerrel; azt az undorító valakit sem látja — Timirjasev Izidort gondolta — aki mindennapos volt eddig a háznál. És levélhordót sem lát sohasem bemenni. Elutaztak volna? Miért nyitva akkor a kapu?

Fogta magát és átment a ránézve oly rejtélyessé vált házba, azzal szépítve lépését, hogy hátha gyilkosság történt odaát vagy ilyesmi? Emberbaráti kötelessége, hogy átnézzen. De átment volna-e akkor is, ha Anna helyett valami vénasszonyt vagy zsidót tudott volna a házban?

A földszinten, hol a professzor váróterme és rendelője és könyvtára volt, egyik ajtó sem nyilt ki, mind

zárva volt, az emeleten azonban, ahogy becsöngetett, kinyílt az ajtó és egy öregasszony feje lett látható.

Nisopolné volt, Cirill anyja.

— Bocsánatot kérek, — így kezdte a gróf ur és bemutatkozott a csodálkozó asszoyinak — nagy kő eset le a szívemről. Épen szemben lakom önökkel és már több mint egy hét óta kihaltnak láttam a házat, büntényre kellet hát gondolnom vagy mire. No de hála istennek, látom, nem történt semmi, mind jól vannak.

Nisopolné hálálkodott és melegen betessékelte a grófot. — Oh, — kezdte beszédesen — nem is tudtam, hogy ilyen nagyuri jóakarónk van. Köszönöm, nemcsak a magam, de a fiam és annak menyasszonya nevében is. És egy lélegzettel elmondott mindent; hogy a fia már jónevű orvos, hogy Bakunin Anna a jegyese, hogy fiát Cirillt, Szibériába száműzték, s hogy Anna, ki őt végtelenül szereti, a száműzetésbe is szerelmesen utána ment.

— Csak nem Szibériába utazott a kisasszony is? — kételkedett gróf Waldkirchener Félix.

— De odautazott, — erősködött az asszony — és vagy ott esküszik meg a fiammal, vagy visszajön vele ide, mihelyt az kegyelmet kap.

Mire a jóakaró gróf ur felállt — Vagy igazat mond, vagy hazudik ez az asszony, — így tündött-okoskodott magában — és ha igazat mond, ha nem: fölösleges, hogy még hosszabban maradjak.

Elment és a nagykövetségre hajtattott, ahol megjelenése már ugyszólván szenzáció volt. Hetek óta csak elvéte járt be dolgozni és ha be is jött, félóra mulva megint eltávozott.

— Egy nagy ügyben fáradozom, — ez volt az állandó válasza és ez alkalommal is azt mondta: egy nagy ügyben. És hogy nyomatékokot adjon a szavának, Bierbrauert kérette magához, a követség detektivjeinek egyikét.

— Nem tudja-e, Bierbrauer — kezdte — kelle-e a Szibériába való utazáshoz utlevél?

— Orosz állampolgárnak oda nem kell, mondta a kérdező. — Ezzel is megkönnyíti Szibéria kolonizációját a hatóság.

— Jól van, kedves Bierbrauer ur. Most jegyezze fel magának ezt a nevet: Bakunin Anna.

— Megvan kérem: Bakunin Anna.

— És tudja meg illetékes helyen, adtak-e ki legutóbb a fentnevezett hölgy részére utlevelet, és ha igen, hová, mely országba?

Már harmadnap jelenthette Bierbrauer ur, hogy igenis adtak ki most vagy tiz napja egy Bakunin Anna nevű egyetemi hallgató részére Dániába érvényes utlevelet.

— Bravo! Most fogja ezt a fotografiát, Bierbrauer. Pillanatnyi fénykép csak, de nagyon sikerült. Én magam csináltam az illető hölgyről, kit észrevétlenül figyelemmel kísértem, mert régóta biztos vagyok felőle, hogy nem kívánatos összeköttetései vannak. (Ezt finom diplomáciával mondta a gróf ur; Cirill és Timirjasev Izidor; ez ránézve nem kívánatos összeköttetés volt.) Nos, fogja ezt a fényképet, Bierbrauer, utazzék Dániába és kutasson eme hölgy után, hogy hol van.

Ami Bierbrauer ur részére nagyon kapóra jött feladatot jelentett. Dánia nagyon acceptábilis ország és Kopenhága nagyon kellemetes főváros; ott gyöngyen lehet mulatni és még a követség fizeti a költséget, mely a napidíjak kiszabása dolgában épenséggel nem szidható szükkeblünek.

El is utazott és meg is érkezett, márt mint Bierbrauer követségi detektív ur és mert nem égett a feje fölött a ház és mert sietni különben sem egészséges, csak négy hét múlva tért vissza és jelentette a megjelenteni valóit. Irásban persze, mert a papirosfogyasztás a fődolog.

Hogy Bakunin Anna megérkezett Kopenhágába, az bizonyos; a partraszállt külföldiek névjegyzékében megtalálta a nevét, de bizonyos ám az is, hogy ott

nyoma veszet az illető hölgynek. Egyetlen szállóban sem szállt meg; ha megszállt volna, tudna róla a rendőrség is — és mint megbizonyosodott róla, más városában az országnak sem tartózkodik.

Hja, Pascsenko Alexejnek több esze volt, mint az osztrákeszü Bierbrauer uraknak. Bakunin Anna, mikor Kopenhágába érkezett, nem szállodában szállt meg, hanem egyenesen a követségre hajtatott, ahol Nekrasov követségi tanácsosnak már a kezében volt a siffrizott utasítás; ott Dagmar Andersen lett Annából és mire Bierbrauer ur kutatni kezdett utána, ő már Bieberfeldben egy pensió vendége volt és nem Bakunin, de Lehmann Anna név alatt.

A pensió tulajdonosnője, Frau Krenner, nagyon megkönnyítette Annának a dolgot. Elbeszélte, hogy a trónörökös Magyarországon a Domonkyak vendége volt, és mint a Bieberfelder Staatszeitung is megírta, a házigazdának, Domonky hercegnek, két gyermeke van, egy fia meg egy leánya. Hát a fiu: az alezredes vagy micsoda, de a leány: da tut esch hápere, — mondta bieberfeldi dialektusban Annának. És mert a jóra való Frau Krenner a szívére mutatott, mikor ezt mondta, abból megértette Anna, noha fogalma se volt róla, mit jelent az bieberfeldül hápere, hogy itt van a bibi, a szív körül. A trónörökös alkalmasint fülíg van a szép magyar princesszbe.

— És mi lesz a fejleménye a regénynek? — mosolygott rá Anna az asszonyra. Cirill volt az eszében és azért mosolygott, mert gondolta: ha a bécsi ügygel is ilyen magától megérő sikerem lesz!

— Hogy mi lesz a fejleménye a regénynek? Ja, wemmer désch wüschte, mei Juteste... hja, ha mi azt úgy tudnók, jó kisasszony.

— Hát mit szólana hozzá a herceg népe, — kérdezte Anna — ha elvinné a trónörökös azt a Domonky-lányt?

— Mein Jott, hogy mit szólana hozzá?! Annak a Domonky-princessznek az atyja már ezer évvel ezelőtt

is herceg volt, azaz — wasch ich doch for e blödete Jans bin ! — ő akkor még nem élt, de az az őse is már előkelő herceg volt, aki ezer évvel ezelőtt vitézlett.

A cukrászdában is — meggyőződött róla Anna — ugyanigy beszéltek az emberek. Domonkyék látogatása óta csak néhány hét mult el mindössze, az események benyomása még friss volt s így erről beszéltek leginkább. Hogy a trónörökös úgy lehet családi összeköttetést tervez a magyarországi Domonky-családdal s hogy ez épenséggel nem lenne mesalliance. A kiszemelt menyasszony atyja ma király lehetne, ha úgy akarta volna az őse.

Uti figurae docent: a Bieberfelder Staatszeitung cikkei jól megmunkálták a talaját az esetleges események számára...

Bakunin Anna, kit vőlegénye érdeke már hajszolt, már kergetett Bécs felé — ott terem meg számára a megváltás — Bakunin Anna nem remélt az eddiginél több eredményt, ha még annyi ideig marad is, kutatni. Ezért kijelentette Frau Krennernek, hogy utazik és kérte a számláját, hogy fizessen.

Krennerné asszony a megijedtet adta.

— De legkedvesebb kisasszony, — így tréfált — csak nem akar elutazni anélkül, hogy a kiállítás megnyitását ne lássa! A trónörökös a védője, a kezdeményezője is különben ő volt, és holnap délután nyitja meg a dilettánsok kiállítását, kisasszony.

— Dilettánsokat fognak kiállítani? Ne mondja!

— I wo? Wasch ich doch for e blödete Jans bin! Dilettáns festők műveinek a kiállítása lesz, mei Juteste. És azt meg kell hogy nézze maga is... látni fogja a trónörököst, kisasszony. A porosz Erbprinz sem különb, mint a miénk.

Anna rábeszélte magát és maradt és részt vett a megnyitási ünnepen. Jó másfél száz kép volt ott együtt és az tette érdekessé a kiállítást, hogy csupán csak dilettánsok képei lógtak a falakon. Jobb képek és rosszabb képek vegyest; volt olyan, amely inkább

csak festékpocsékoló mázolvány volt, de volt elfogadható, sőt igen jó kép is.

Anna csak a trónörököszt figyelte, ki fesztelenül teremről teremre járt és gondosan nézegette a képet. Az egyiknél hosszasabban időzött, azt érdemes volt megnézni, mert jobb kép volt; a másakra csak ránézett és tovább ment: cégtáblamunkának találta.

Egyszerre csak megdöbbsent a trónörökös: egy arasznyi képre esett a szeme. Lázasan lapozgatott a jegyzékben és kereste a beküldő nevét, de mert izgatottsága miatt nem találta meg azon nyomban a számot, a kiállítás titkárához fordult.

— Nem tudja, — kérdezte élénken — hogy hívják azt a hölgyet, aki beküldte ezt a sikerült képet? És honnan, mely városból küldte?

— Fenség, — mondta a titkár — tévedni méltóztatik... óh bocsánat. Ezt a képet, a száztizenkilencet, nem hölgy, hanem férfi küldte... Hans Basler. Itt lakik Bieberfeldben és ő maga hozta a festményt.

Egy dülőutat ábrázolt a kép és a dülőut háttérében egy hintót, mely nyomott hagyott az uton, mást semmit. A katalógusban így szerepelt: Feldweg mit Wagenspuren... Hans Basler.

Hát csak egy dülőutat ábrázolt, más semmit, de az az út és az a szekérnyom mi mindent juttatott eszébe a princnek!

— És bizonyos, — kérdezte a titkártól — hogy a Hans Basler név mögött nem egy hölgy rejtőzik-e, mondja?

— Bizonyos, — felelte a titkár. — Sőt ha paráncsolja fenséged, bemutathatom a festőt, mert itt a teremben van. (Hol settenkedjék egy festő, mikor király vagy trónörökös vagy csak miniszter is nyitja meg a kiállítást, ha nem abban a teremben, amelyben a képe lóg?)

A bemutatás megtörtént és a trónörökös megkérdezte a festőtől, ki állására nézve egy szerény kis Assessor vagy mi volt, hogy mi adta neki képéhez az ötletet?

Az Assesor elpirult. — Óh fenség, — dadogta zavartan.

— Csak mondja el bátran, Herr Assesor. Ne lássa most bennem a trónörökös, csak a művészetek pártolóját lássa.

Az Assesor nyelt egyet, azután megszólalt. — Azt a nyomot az a hintó vágta az utba, amely elvitte szemem elől . . .

A körülállók hátrább vonultak egy kissé, mire az Assesor befejezte a mondatot.

— . . . amely elvitte szemem elől akit imádok.

— No de vissza is fogja hozni, — vigasztalta meg a trónörökös az Assesort.

— Soha, — mondta ezt utóbbi és elszontyolodott. — Atyja, a Herr Stadtrat von Rüdesheim, kijelentette, hogy nem adja hozzám a leányát.

— Az a kérdés, hogy vizsontszereti-e önt a kisasszony?

— Óh, nagyon szeret, — felelte a festő és egy szentimentális könny rezgett a pilláin.

— Akkor bátorság, Basler, — mondta az Erbprinz. — Majd én kérem meg az ön részére a kisasszonyt és remélem, nekem nem ad kosarat a Herr Stadtrat. Az ön festményét pedig megveszem, — folytatta és amit mindenki érthetetlennek talált e kijelentés után otthagya a kiállítást.

Bakunin Anna is otthagya és tán ő volt az egyetlen a városban, aki a trónörökös viselkedése mögött az ismeretlen magyar princesszt sejtette. Egy dülőuton, a képen lévőhöz hasonlóan, mindenesetre olyasmi történt, amihez köze van a trónörökösnek is, a princessznek is.

Azután kiegyenlítette számláját, szivélyes bucsut vett Frau Krennertől, ki saját magát is libának nevezte, mikor elszólta magát a diskurálás hevében, és időt nem vesztegetve Bécsbe ment. Ott majd beszámol

Pascsenkonak a bieberfeldi kirándulásról, — gondolta — és ha Isten is akarja, kinyitja Cirillje börtönét.

Azt pedig, ami a kiállításon történt, nemcsak Bieberfeld olvasta másnap az ujságban, de olvasta azt Domonky Jóka is, igaz, hogy csak négy nappal később. Hiszen járt neki a Bieberfelder Staatszeitung és mikor olvasott arról a festményről, mely egy dülöutat és egy szekérnyomot ábrázolt, két könnycseppet törölt ki a szeméből. — Rám gondolt azelőtt a kép előtt, — sóhajtott fel Domonky Jóka — hátha még ezt látná a trónörökös! És szenvedő arcával ráborult a maga szekérnyomos vásznára...

Attól a naptól fogva pedig nem bontotta ki többé a Staatszeitung egyetlen számát sem. Még a cimszalagot sem húzta le róla. Hiszen bármit is olvasott volna az ujságban, csak bánatára lett volna a szívének...

...Gróf Waldkirchener Félix pedig, mikor Bierbrauer ur üres kézzel visszajött, egy darabig adta a bosszusat, hogy a nagy ügyben, melyben fáradozott, be kell szüntesse a további eljárást. De tévedtek ám azok, akik azt hitték, hogy nem lévén már nagy ügy, most már szorgalmas abban fog dolgozni a gróf ur. Dolgozzék a proletár meg a lateiner: így gondolkozott gróf Waldkirchener Félix ur és munka helyett csak szórakozást keresett ezután is. Ha nem volt Bakunin Anna, volt más nő, aki érdekelte a gróf urat; az érdeklődést kísérletezés követte, a kísérletezés pedig időbe kerül, mint tudjuk. Azt is remélhetjük, hogy az új kísérlet már szerencsés volt, mert utóvégre Szentpétervár nagy város, sok szép leánynak és asszonynak ad szállást és nem mindegyiknek van egy Nisopoll Cirillje.

Bakunin Anna pedig Lehmann néven megérkezett Bécsbe és az egyetemhez közel egy disztिंगvált kis pensióban szállt meg. Ahol, alig hogy megérkezett, egy jelentést szerkesztett és egy levelet irt. A jelentés Pascsenkonak szólt és ezt a követség tolmácsa útján, Sulgin ur közvetítésével küldte el rendeltetési helyére, a levél pedig Timirjasevnek íródott és egyszerűen csak

postára tétetett. Csak keveset irt és franciául irt, nem oroszul... és ahogy megbeszélte volt Timirjasevvel, mielőtt elment, egy semmitmondó férfinév volt az aláírás. Mert hát nem lehessen tudni, mi történik Szentpétervárott valamely levéllel. És úgy beszélte meg továbbá, hogy minden egyes levélben más-más nevet fog alkalmazni mint aláírást és hogy Nisopol Cirill helyett csak „a testvéred“ kifejezést fogja használni. A válaszlevelek pedig, miket Timirjasev Izidor fog írni, ne Lehmann névvel legyenek címezve, hanem poste-restante és franciásan : Lemanche névvel.

Mikor megvolt a levéllel, egyszerre csak könnybe lábadt a szeme. Mi lesz erre a pár sorra a válasz? Megtudja-e már abból, hol keresse gondolata az ő jegyesét?

És hogy folydogáltak, folytak a könnyei, egyszerre megrohanta valami kívánság, hogy szót váltson, hogy beszéljen Cirillel. És ha csak tanta és papiros utján, akkor is. Elővett tehát egy füzetet és sűrűn teleírta egy-két lapját. — Egyetlenem, — így sorakoztak a betűi — kit édes apám emlékével együtt most már a legjobban szeretek a világon, hozzád beszélek most én, a te Annád. És ha van távolba-érzés, akkor megsugja neked az álmod, hogy örködik fölötted a te Annád. Válgék puhábbá alattad az ágyad; a pokróc is, melylyel takarozol bársonyosan simuljon a te testedhez, álmod pedig ideszálljon énhozzám, vagy engem varázsoljon oda te melléd, Cirill. Mire vége lesz a télnek, a te száműzetésed telének is vége lesz; mire kivantaszodik, a te szabadságod fája is zöldülni fog és az új nyár legelső rózsáiból én koszorút fonok a homlokodra én jegyesem...

Bakunin Anna eltette, elzárta naplóját, azután megtörölte könnyeit és lement, hogy egy postaszekrénybe dobja a levelet. És ahogy elment az egyetem mellett, egy tisztet látott maga felé közeledni, ki egy pillanatig-kettőig ránézett, azután befordult az a katonatiszt az egyetem kapuján és eltűnt.

— Ez ő volt, — mondta Annának az ösztöne. — Ez Domonky Gedeon őrnagy volt!

És noha Cirillel volt tele a szive, mégis, ahogy elgondolkozva tovább ment, leírta magának az őrnagyot ahogy látta. Középtermetűnél magasabb alak, érdekes fekete fej, intelligens férfias arc és tipikusan faji jellegű vonások. — Hősnek teremtett szép férfi, — gondolta és egyenletesen tovább ment, azután bedobta a levelet és megfordult és visszatéret az egyetemre nézett be ő is. Nem voltak nála az iratai, mégis benézett.

És de feldobogott az a sokat szenvedett szive, mikor átlépte az egyetem küszöbét és az aulában kissé elfogultan szétnézett. Most már egy tető alatt van Domonkyval, gondolta.

VIII.

Ötvenkét nap is egy élettörténet.

Bakunin Anna hamar ösmerkedett meg Domonky őrnaggyal, illetve — ez utóbbi volt a kezdő — Domonky őrnagy hamar ösmerkedett meg Bakunin Annával.

Az egyetem aulájában történt, ugyanabban az órában, hogy Anna először látta meg Domonkyt. Ő tévován szétnézett, kihez forduljon, kit kérjen meg, hogy utbaigazítsa a beiratkozás dolgában és már magára vont a több diáknak a figyelmét, mikor nem messze jőle egy ajtó nyílt, melyen ugyanaz a bizonyos tiszt jött ki.

Ez pillanat alatt felösmerte a helyzetet, hogy uri házból való urilány áll ott, ki ezen felül még gyászol is, tehát kétszeresen is támogatást érdemel. És időt sem engedve a többinek, hogy közeledjenek a bátor-talan hölgyhöz és kérdéseikkel még zavarba is hozzák — csupa tejeles-száju huszéves diák volt ott — egyenesen feléje tartott és szalutálás után megkérdezte tőle, vajjon idegen-e? Nyomban be is mutatkozott neki, mondván: — Domonky őrnagy vagyok, azaz mától fogva egyetemi hallgató.

Talán jó volt, hogy hozzátette, hogy ő mától fogva egyetemi hallgató, mert e pár szóval időt engedett Annának, hogy leküzdje zavarát és szerepéhez alkalmazkodva feleljen. Mikor bemutatkozott neki az őrnagy, hogy ő Domonky, már a nyelvén, az ajakán volt a Bakunin szó, de hogy az kedélyesen hozzátette, hogy ő mától fogva egyetemi hallgató: ez a kis idő is tökéletesen elég volt, hogy Anna a szerepében maradjon.

— Lehmann Anna, — felelte halkan és elfogultan kezét nyujtotta a tisztnek. — Vegytant akarok hallgatni, de idegen vagyok, nem ösmerem a járást.

— Vegytant?! No ez pompás, — szólt Domonky. — Én is kémiát fogok hallgatni, de mertmár megjártam azt a kellemetlen utvesztőt, amit egyetemi beiratkozásnak neveznek, ezért tapasztalataim révén segítségére lehetek, kisasszony.

— Köszönöm, uram, ön lekötelez.

— Szót sem érdemel, kérem. Szükséges iratai vajjon itt vannak-e?

— Otthon vannak a pensióban, de elmehetek értük, ha sürgős. Itt van a közelben a pensióm; a Damen-pensió, ha ösmeri, őrnagy ur.

— Dehogy is sürgős, — mondta Domonky. — A beiratkozás utólsó napja csak tizedikén lesz és ma február nyolcadika van. De holnap, ha megengedi, megvárhatom itt az aulában és negyedóra alatt minden rendben lesz.

— Előre is köszönöm jóságát. Félek ugyan, hogy terhére leszek, mégis megmondom őszintén, hogy nagyon örülök a segítségének, őrnagy ur. Én németországi nő vagyok és oly idegen, oly bátortalan itt Bécsben; arra pedig, hogy megszólítottam volna valakit, nem birtam volna magamat rászánni.

— Ön németországi nő, eine Reichsdeutsche? — kérdezte Domonky.

— Igen. Édes apám is egyetemi professzor volt; alig hat hete, hogy meghalt, — felelte Anna.

Közben anélkül, hogy észrevették volna, elhagyták az egyetemet és kint sétáltak az épület előtt az aszfalton. Majd tovább mentek és elsétáltak a pensió mellett is, melyet élelmes tulajdonosnője magánosan utazó hölgyek részére rendezett be, de Anna nem mondta az őrnagynak, hogy: itt lakom. Ugy találta, hogy ezt nem illenék mondani, hátha bátorításnak magyarázná az őrnagy ur.

— Ámbár, — így vélekedett Anna az őrnagyról — ez a komoly és lovagias férfi semmiesetre sem gondolhat kalandra. És hogy úgy magában elégtételt adjon a tisztnek: mikor visszatéret megint odaértek a ház elé, Anna megállt és azt mondta: — lássa, itt lakom.

— Nagyon jól választott, kisasszony, — mondta Domonky. — Disztingvált hely, csak előkelő hölgyeknek ad szállást. Itt nyugodtan fog tanulhatni, nem zavarja meg nyugalmaiban egy lélek sem. De most menjen fel, kisasszony; havazni kezd, szél fu és még megfázhat.

Egy szalutálás, egy kézszorítás... — tehát holnap az aulában, — mondta mindkettő majdnem egyszerre és elváltak.

És Anna, mikor az átöltözködéssel elkészült, megint elővette a naplót és ugyanaznapi kelettel néhány új sort toldott a már beléírt szöveghez.

Bécs, február nyolc.

— Egy lépéssel közelebb vagyok a sikerhez; megösmerkedtem az őrnaggyal, — ezt írta. — Azaz, nekem sohasem lett volna merszem, hogy én keressem a vele való megösmerkedést; az ő lovagiassága eredményezte, hogy ezen már túl vagyok. És minden szavában olyan bizalom-keltő valami van, hogy fentartás nélkül rá merném bízni a sorsomat.

Másnap kelettel meg ezt írta a naplójába Anna:

Bécs, február kilenc.

Az egyetem előtt megvárt és már mint ösmerősök üdvözölhettük egymást. Én mosolyoghattam, mikor megláttam, de ő komoly maradt és az irataimat kérte. És nem telt bele tíz perc és már az index, a lecke-könyv is a kezemben volt. Ugyanazokat a kollégiumokat és ugyanazokat a tanárokat fogjuk hallgatni s így mindennap együtt leszünk, de jó lesz! Egyetlen diák sem fog molesztálni merni, ha ő mellettem lesz... Franciául jobban beszél, mint németül és mert szivebben látszik használni a francia szót, én is, hogy a

kedvében járjak, csak franciául beszéltem, nem németül. De franciául is oly kellemesen cseng a hangja... hát még hogy csenghet, mikor magyarul társalog?

Bécs, február tizenkettő.

Ma megkezdődtek az előadások s én csak bámultam Domonky őrnagyot, milyen figyelemmel hallgatta a professzort s milyen kitartó szorgalommal sztenografált. Én kevésbé feszülten figyeltem, no de igaz is, hogy az őrnagnál az előadások hallgatása: cél, míg én nálam csak ürügy, más semmi. Előadás után sétáltunk és mert napfényes, tavaszias idő volt, ő köpönyeg nélkül ment mellettem, a legénye vitte utána a köpönyegét. Így, testhez álló aranyzsínoros kabátban, sokkal daliásabb még és férfiasabb az alakja.

Bécs, február tizenkilenc.

Oly harmonikusan teltek eddig a napok, hogy úgy éreztem, nem is idegenben vagyok, hanem otthon. Mégis mikor ma délután elváltunk és én fölfelé mentem a szobámba, olyan érzés vett rajtam erőt, mintha mulasztás terhelné a lelkemet. Mi lehet vajjon, amiről megfeledkeztem mulasztás vagy esetleg véték volt? A könny szökött a szemembe, mikor gondolkozás után eszembe jutott, hogy mi lehet. Az, hogy még nem voltam a postán, hogy megnézzem, jött-e részemre levél Lemanche néven? No de holnap feltétlenül megnézem; ma már késő volna elmenni a postára.

Bécs, február husz.

Ma délelőtt is, délután is oly csoda-szép tavaszi idő volt, hogy előadás után csak sétáltunk s így megint nem mehettem a postára. No de holnap mindenesetre elmegyek, vagy egy közszolgát küldök a levélért, hogy hozza el... Az őrnagy ma megint csak kabátban volt, de nem így hijják ezt a ruhadarabot, hanem no hogy is csak? — nos, megint csak kabátban volt és nagyon tetszhetett a sétáló hölgyeknek, mert melegen a szeme közé néztek. De Domonky csak én hozzám beszélt s ez büszkeséggel töltött el, mondha-

tom. Egy magasrangú katonatiszt és egy idegenből idecseppent professzor-lány, mégis nekem szenteli idejét... nem kitüntetés ez? Sétaközben megkérdeztem tőle, jár-e társaságba vagy színházba vagy máshová? s ő a legtermészetesebb hangon felelte, hogy otthon ül és tanul, mert hiszen ő diák most. Eszembe jutott az a szentpétervári vitorlarud, az az idegen tiszt, az a hosszunevű gróf, ki mindig rám lesett. Vajjon miért fizeti azt az embert az állam? Istenem, milyen különbség a két katonatiszt között!

Bécs, február huszonegy.

Ma mindenképen elrontott napom volt. Ő ma délután az előadásról hiányzott és egyszerre úgy éreztem magam, hogy idegen vagyok a nagy teremben. A postán is voltam és csakugyan jött számomra levél. A Timirjasev levelében, mely csak lényegtelen dolgokat tartalmazott, egy másik levél is volt, a Cirillé. Deportációja napján írta, Timirjasevnek adta a kezébe és az volt a boritékán az utasítás, hogy nekem majd csak akkor adja, ha már megnyugodtam. Azt kéri levelében Cirill, hogy ne dobjam el menyasszonyi gyűrűmet, mert hazakerül ő rövidesen, reméli. S hogy olvassam az édes apám könyvét; akkor nyugodt lesz, hogy nem felejttem őt el soha. És ha meghalna ott a távolban, — írja — akkor se dobjam el menyasszonyi gyűrűmet, mert nem lenne neki nyugalma a föld alatt...

Valami melancholia szállt rám s hogy foglalkoztassam az elmémet, átolvastam naplómát, hogy eddig mit írtam? Február nyolcadikán kezdtem, ma huszonegyediké van s csak a mai nap lapján és a nyolcadikin említettem Cirillt, a közbeeső napokon egyszer sem említettem... milyen rossz vagyok!

Bécs, február huszonkettő.

Föltettem magamban, hogy szóval sem kérdezem meg tőle, miért maradt el az előadásról tegnap délután? — és mégsem volt erőm, hogy hallgassak. Azzal fogadtam ma reggel az aulában, hogy mi okozta az

abszenciáját tegnap délután? Valami árnyék nyomult az arcára, mikor válaszolt. — Két hölgyismerősöm jött, — felelte — átutazóban voltak Párisba és az idősbik hölgy férje táviratilag megkért, hogy legyek velük a vonatonál, míg átszállanak... Nem lehetett örvendetes megbízás, mert megint árnyék nyomult az arcára, láttam. És még valamit figyeltem meg ma délelőtt. Ma először történt, hogy ő alig is hallgatott a tanárra; sztenogramját sem irt egy sornyt sem, csak maga elé bámult mint egy ember, ki holmi átélt nagy kellemetlenségre gondol. És most jut eszembe, hogy már le akarom tenni a tollat: idősbik hölgyet említett, tehát volt ott fiatalabb hölgy is!

Bécs, február huszonöt.

Valami titka lehet az őrnagynak és ez alkalmasint a hölgyek körül forog. Illetve csak egyike körül a nőknek. Három nap mult el azóta és még mindig oly kedvetlen az én Domonkym. Ma délután, mikor sétáltunk, el is árulta magát annyiban, hogy mintegy magához beszélve, mondta: — Vajjon kinek az eszméje lehetett, hogy sürgönyzött nekem az öreg ur? Ha tudtam volna, hogy így járok, eltitkoltam volna előttük Bécsset. Emlithettem volna Heidlberget is, vagy Jénát. Aztán olyasfélét is mondott, hogy: — nagyobb diplomata is lehetett volna az öreg ur... Az atyja-e az az öreg ur, vagy másvalaki?... Most, hogy átolvasom, amit irtam, magaváddal fennakadok rajta, hogy Domonkyról úgy irtam: az én Domonkym. De vajjon kinek a Domonkyja az a Domonky?

Bécs, február huszonnyolc.

Rosznak szidom magamat, nagyon rossz vagyok. Ma már huszadik napja, hogy megösmerkedtem az őrnaggyal és még meg sem kíséreltem, hogy kitudjam a titkát. Miért tanul kémiát; mi találmánya vagy ötlete van, hogy diáknak ment? Hiszen azért jöttem én Bécsbe, hogy ezt megtudjam és még egy arasznyt sem haladtam a cél felé. Más is így tett volna, kinek vőlegénye Szibériában van és szabadulást vár?

Bécs, március három.

Sulgin ur utján ma levelet kaptam Pascsenkotól, melyben azt írja, hogy meg van velem elégedve, csak folytassam. Bieberfeldi jelentésem nagyon jó volt. Együttal értesít, hogy a havi ezer rubelt nem Sulgin utján, hanem Berlinből fogom kapni, még pedig pensióbeli címekre, hogy a pensió tulajdonosnője lássa, honnan kapom a szükséges összegeket. Az e havi ezer rubel illetve kétezerkétszáz márka már csakugyan a pensióba érkezett és tekintély dolgában ugyancsak megnöttem a Damenpensió tulajdonosnője előtt, mikor kérdésére, vajjon negyedévenként kapok-e annyit, azt felelhettem: dehogy. Havonta kapok ennyit; olyan sok ez? Egykét levelem is jött Berlinből, de a boritékokban csak összehajtott üres papiros volt, és mint Pascsenko írja, ez is a látszat kedvéért történik és meg fog ismétlődni ezután is. Feltűnő lenne, ha sehonnan sem kapnék leveleket. Ilyen körülmekintő okos ember az a Pascsenko... A pénzből, amit kaptam, háromszáz koronát a népkonyha-egyesületnek küldtem, mert eszembe jutott a Babjanszkij grófnő ékszere.

Bécs, március öt.

Domonky ma egy kérdést intézet hozzám és én szinte kővé váltam, oly meglepő volt az a kérdés. Már nem volt kedvetlen, csak elgondolkozó volt az én Domonkym és mikor előadás után hazafelé tartottunk, azt kérdezte: — mondja csak kisasszony boldog lehet-e egy házasság, ha a házasulandók különböző jelleműek? Mintha főbe ütöttek volna, úgy elkábultam erre a kérdésre és a szivembe olyan fájdalom nyílt, mintha kitéptek volna belőle egy virágot. Házasságra gondol az én Domonkym?! Ki... ki lesz akkor az én — diáktársam az egyetemen?

Ő megismételte a kérdést és én hebegtem, már nem tudom mit. Azt feleltem neki, úgy hiszem, hogy minden házasság boldog, melynek alapja a kölcsönös szerelem. Nagyon sápadt lehettem, mikor beszéltem, vagy nagyon remeghetett a hangom, mert ő nem foly-

tatta a témát, hanem a családjáról kezdett beszélni. A tavaszi szezonra talán feljön Bécsbe az anyja, meg a nővére is.

Hogy a nővérét hozta szóba, valamelyest megnyugodtam, mert úgy véltem, hátha csak nővérének férjhezmenésére gondolt?

Bécs, március hat.

De szeretném kitépni a tegnapi irt lapot ebből a naplóból! Istenben boldogult apám, hát azt érdemelted meg leányodtól, hogy ez legyen az első, aki megtagad? Hited és tudományos meggyőződésed volt, hogy a házaselet boldogságának nem a kölcsönös szerelem az alapja, hanem az egyező jellem, az egyenlő nevelés, a hajlamok egyezése és a többi; de mert mindenesetre kölcsönös vonzódás is kell: a szerelmet kell szabályozni úgy, hogy csak egyenlő jellemű és egyenlő hajlamu egyének szeressenek egymásba. Ezt hirdetted, apám, amíg éltél és két hónappal halálod után leányod az első, aki megtagad!

Elégtételt fogok neked szolgáltetni, apám; ha Domonky ma visszatér erre a témára, a te szellemedben fogom kifejtteni előtte nézeteimet. — De más okom is van, hogy kitépendőnek találom naplónak tegnapi lapját. Az irtam, hogy Domonky kérdésére olyan fájdalom nyilalt a szívembe, mintha kitéptek volna belőle egy virágot. Mi indokolhatta azt a fájdalmat? nem értem. Mi köze szívem virágának Domonky kérdéséhez? Nem értem!

Szomorú vagyok, sirni szeretnék, és érzem, ma még fogok is.

Bécs, március kilenc.

Ma délután ő hiányzott, úgy mint akkor s én szomorúan mentem haza, úgy mint akkor. Hogy felejtkezsem, szórakozzam egy kicsit, le akartam menni a hallba, hogy ott igyam meg délutáni teámat, de csak kinyitottam úgy félig az ajtót és meggyökerezetten a küszöbön maradtam... beljebb menni már hiányzott az erőm. Domonky ült a hallban; háttal ült felém, de

megösmertem a szemben levő tükörből, és két urinővel diskurált, kiknek egyike szinte félelmetes szépség volt. Visszahuzódtam s úgy mentem fel a szobámba, mint aki megszédült s még nem tért egészen magához. Istenem, istenem, ha ilyen nővel ül szemben egy férfi ...!

A table d' hôte-nál megösmerkedtünk egymással. Gaiersteinné asszony, a pensió tulajdonosnője, így mutatott be nekik: Freulein Anna von Lehmann, Universitaets-Professors Tochter aus Berlin, de az ő nevüket nem mondta meg, csak a vendégkönyvből irtam ki utólag. Nagyon nehezen megjegyezhető nevük van: Frau von Kodolányi Obergespans-Gattin az egyik; Magda von Kodolányi de Kodolány, Nagydombok, Ungarn, a másik.

Szembeültünk egymással és én azt hittem, királynő ül velem szemben. A főszolgálo inas is halkabban járt ma az asztal körül, mint máskor. Ő is úgy érezhette, hogy királynőt szolgált ki ma este. Hát Domonky vajjon mit érzett, mikor beszélgetett azzal a fenomenális szépséggel ...? Jaj ... elhessegetem a kérdést: mit érez, mikor énvelem beszélget?

Bécs, március tiz.

Azt gondoltam, hogy hölgyismerősei kedvéért ma nem jön el az egyetemre Domonky. De csodálkozásomra mégis csak eljött és nyomottságomnak ez nagy megkönnyebbülés volt ... miért?

Bécs, március tizenöt.

Kodolányiék még itt vannak, de Domonky még egyetlen órát sem mulasztott el a kedvükért ... ez mit jelent? Ugy figyel és sztenografál, mint eddig, sétál is velem, mikor jó idő van, de nyomja a lelkemet nagyon, miért nem tesz róluk említést egy szóval sem? Tegyem meg én és mondjam el neki úgy ártatlanul, hogy a pensiónknak új vendégei vannak: Kodolányi Magda és az anyja? Nem teszem meg! ösztönöm mondja, hogy ne tegyem.

Bécs, március tizenkilenc.

Kodolányiék még mindig itt vannak és Domonky ma szemlátomást jobbkedvű lett. Történt valami közte és Magda között? azt hiszem, hogy történt, mert Magda is, ki eddig a leghidegebb rezervátság volt, ma feltűnően közlékeny és beszédes lett. Jókedvűen elbeszélgetett énvelem is és olyan benyomást tett rám, mikor rám nézett, hogy kikivánkozik belőle a boldogság... Most, hogy leirom, amit észleltem, a szemem olyan kétesen, olyan rosszul lát, mintha köd volna köztem és naplóm között... abba is hagyom mára a betűvetést.

Bécs, március huszonhárom.

Sokat gondolkoztam és sirtam az utolsó napok éjszakai óráin. Ha Domonky jutott az eszembe, sirtam, ha Cirill jutott eszembe is sirtam. Ez utóbbi könnyeket értem, de miért sirok vajjon, ha az én deli szép Domonkym jut eszembe? És, hogy apámra gondoltam, is sirtam, de ekkor a legfájdalmasabb könnyeimet. Még nem volt alkalmam, hogy elégtételt szolgáltatassak apámnak, de ha ő megismételné azt a bizonyos kérdést, akkor sem tudnám, vajjon adnék-e? Csak annyit tudok, ha eszembe jut e fogalom: szerelem, akkor eltűnik szemem elől a világ, megfedkezem róla, hogy jellem és nevelés és hajlamai teszik az embert és csak egy valakit látok... szentséges istenem, segíts!

Bécs, március huszonnégy.

Beteg vagyok, fekszem. Mi történt velem tegnap, nem tudom. Azt mondja háziasszonyom, hogy sikoltozásomra berontott a szobámba és úgy szedett fel a szőnyegről, ahol végignyultam, eszmélet nélkül, ájultan.

Kodolányi Magda volt az első, aki megnézte ma délelőtt, hogy vagyok. Egy csomó rózsát hozott, lán-goló pirosat; és szeretettel, melegen azt mondta: — ne legyen beteg, kis barátnőm. Én hálásan szinte megcsókoltam a kezét — oly csodaszép az a nő, hogy tán akinek vérét venné, sem nézhetne rá rossz szemmel — és azt mondtam neki: — köszönöm, köszönöm.

Majd bátorságot öntve a szívembe, így folytattam a királynőhöz intézett szavaimat: — Bocsásson meg, Magda, — mondtam és bágyadtan felmosolyogtam hozzá párnáim közül — oly édes, oly meleg az ön hangja, hogy... hogy sajnálom, hogy nő vagyok, nem férfi.

— Miért? — kérdezte meglepetten Magda.

— Azért, mert kíváncsi vagyok, — feleltem — mit érezne vajjon a férfi, kihez oly melegen beszélne, mint most énhozzám?

Magda erre mélységesen elpirult és párás lett az a sötétkék szeme...

... Mikor kérdezem meg Domonkytól, milyen ötlete van, hogy megirhassam Szentpétervárra Pascsenkonak?

Bécs, március huszonnyolc.

Édes apám ma segítségemre jött onnan tülről. És ha nem hittem volna már eddig is, hogy életet élnek a halottak a siron túl is, mától fogva hinném és megingathatatlan maradnék hitemben még a hant alatt is.

Oh, nem álom volt, sem vízió, semmi. Maga édes apám jött segítségemre és fogta a kezemet, hogy vezessen.

Korán mentem az egyetemre, mert gondoltam; sétálok egyet a levegőn, hogy megnyugtassam ezt az összegörcsülő szívemet.

De még tíz percig sem sétáltam, jött Domonky. Egy csomagféle volt a kezében és szokatlan izgatottnak látszott. Talán ezért jött a kelleténél korábban?

Tiszteletteljesen üdvözölt, úgy mint máskor és felkért, hogy menjünk be a terembe. — Még nem igen lesznek ott, — mondta — és én szeretnék valamit közölni önnel, Anna.

Először történt, hogy a keresztnevemen szólított... Vajjon miért? Oh, azért, mondtam magamban és visszaparancsoltam egy kiszivárgó könnyemet, mert dokumentálni akarja, hogy bizalommal van hozzám az ő ügyében.

Bementünk a terembe, még néptelen volt.

— Anna, — kezdte Domonky és olyan izgatottan vibrált a hangja — már nem emlékszem, mikor, de azt kérdeztem öntől most nemrég, boldog lehet-e egy házasság, ha a házasulandók különböző jelleműek? Azt felelte ön, nemde, hogy minden házasság boldog, melynek alapja a kölcsönös szerelem... Most megismétlem a kérdést, Anna, de mielőtt felelne, olvassa át figyelmesen ezt a kötetet. Én már átolvastam és aláírom minden szavát.

És a kezembe adta — édes apám könyvét! Most is csodálom, hogy el nem ájultam, mikor megláttam.

Két példányban volt nála, egy magyar nyelvű, egy német. A magyarnak ez volt a címe: Bakunin professzor könyve — óh, hogy éreztem magamon édes apám szemét onnan a magasból! a német kiadásnak ez volt a címlapja: Die Ehe der Zukunft, eine Studie des Universitaets-Professors Bakunin.

És mikor kezemben éreztem a könyvet — te magad voltál az, apám, ha papiros-alakban is csak — mikor kezemben éreztem a könyvet, megcsókoltam a Bakunin-nevet a címlapján és csöndesen sirásra fakadtam. Oly édes, oly jóleső sirás volt, mintha apám keble lett volna a keményfapad, melynek könyöklőjére lehajtottam a fejemet.

Ő megkérdezte tőlem, mi bajom? közben hallgatók jöttek a terembe és én azt mondtam neki, menjünk ki. Kint megragadtam a kezét és így szóltam hozzá a meggyőzni akarás hangján:

— Őrnagy ur, — mondtam — az utca nem alkalmas hely, hogy közöljem önnel azt, ami a lelke-men van. Én megbízom magamban és önben is, ön is megbízhatik bennem és saját magában is: hát vigyen el a lakására és ott gyónjak meg önnek, őrnagy ur.

Nagyon meggyőző lehetett a szavam, mert ő szó nélkül odaintett egy fiákert és tíz perc múlva a lakásán voltunk az őrnagynak. Mely utcában van a lakása, nem

tudom, sem azt, hogy az emeleten van-e vagy a földszinten. Csak bent tértem magamhoz, a négy fal között.

Nehezebb részét kezdtem a dolognak. — Örnagy ur, — mondtam és könnyeken át néztem a szemébe — ne kérdezzen ön semmit, hanem vegye el Kodolányi Magdát. Lehetetlen, hogy ön ne szeresse azt a királyi nőt és lehetetlen, hogy ő ne szeresse viszont önt is.

Domonky szeme erre olyan lett, mint mikor kinyitják vasajtáját a kohónak.

— Szeretjük egymást, — így lángolt fel — noha szóval sem mondtuk meg egymásnak. Azaz : én tudom, hogy szeretem, és sejtem, hogy ő viszonszeret, az a királyi nő ; de ha bizonyosság volna is a kölcsönös-ség : épen az választ el kettőnket egymástól, hogy ő királyi nő, én meg közember vagyok, Anna. A királynő pedig királyt óhajt, nem közembert.

— Nem értem, — sirtam el magamat.

— Azért kértem, hogy olvassa el ezt a könyvet. Sejtette velem már régen a belátás, vagy mondjuk : a tapogatózó ösztön, hogy a különböző jelleműek házassága csak a legritkább esetekben lehet boldog. Az emberek, asszonyok csak külsejük szerint emberek és asszonyok, de belsejükben ki oroszlán, ki medve ; ki hiéna, ki sakál ; ki fényeskedő szentjánosbogár, ki dolgozó méh ; ki Prometheus keselyűje, ki galamb. Párosodhatik-e sólyom és paradicsommadár, párosodhatik-e fajdkakas és hattyu ?! Ami lehetetlen a természetben, lehetetlen az emberek közt is, nemde ? És ha emészt is kölcsönös szerelem kőszáli sast és aranyfácánt : az egymáséi lehetnek-e, Anna ? Egy gyűrűbe foglalnak-e szikrapattantó kovát és briliánst, egy csokorba kötnek-e füzfalombot és orchideát, mondja ?... Amit ösztönömmel megéreztem és képletekben itt elmondtam, Anna, azt tudományos alapon tárgyalja és bizonyítja is ez a nagyszerű mű... azért kérem, hogy olvassa el ezt a könyvet. Ön művelt és gondolkozó lélek ; olvassa el és erősítsen meg engem a hitemben.

— Őrnagy ur, — zokogtam, — én már végigolvastam ezt a könyvet vagy ötször is. Ősmerem a tartalmat ugy, mint kevés más.

— Hihetetlen, — kiáltott fel Domonky.

— Mi hihetlent sem fog találni a szavamban, ha megtudja, ki is volt az a professzor.

— Szentpétervári egyetemi tanár volt.

— Az volt, de ezenfelül még más is. Az a Bakunin Feodor professzor — az én istenben boldogult jó apám volt.

— Hogy-hogy? Bakunin... Lehmann?!

— Apám volt, mondtam, és én nem vagyok Lehmann, hanem Bakunin-lány. Oroszországi nő vagyok és azért jöttem ide Bécsbe, hogy megtudjam az ön titkát, őrnagy ur. Miért lett egyetemi hallgató... mi ötlete kedvéért lett kémikus? Óh, vegye el Kodolányi Magdát, nekem árvának meg mondja meg a titkát. Hadd írjam meg Pascsenkonak, aki kíváncsi rá; hadd szabaduljon ki Nisopol Cirill és hadd menjek vissza a hazámba... ön meg vegye el Ge... Gedeon azt a királyi nőt és találja meg boldogságát Ge... Gedeon!

Ő megfogta a kezemet és úgy nézett könnyező szemembe, mint aki megértette a kinyilatkoztatás igéit.

— Anna, — mondta végtelenül lágyan — most már mindent tudok, csak a részleteket hiánylom. Üljön le... hogy hitta az atya? Ancsunak? Hát üljön le, Ancsukám, vegye a kezébe azt a könyvet és nyissa fel bárhol, atya lelke van ott, és mondja el nekem a részleteket is apróra.

És én elmondtam neki mindent; történetemet Cirillel, szerencsétlenségét Cirillnek, mely oly váratlanul jött és intervenciómat Pascsenkonál, mindent.

Mikor befejeztem, felálltunk s ő megint csak a kezemet vette a kezébe. — Hát Ancsukám, — mondta s én éreztem megindultságát a hangjának — elárulom önnek a titkomat, szabadítsa ki Cirillt és gondoljon az atyjára és boldog lesz. Pascsenko többet sejtett a Gross-Wienben megjelent cikk mögött, mint kellett.

Nincsen nekem ötletem egy szemernyi sem, csak azért jöttem kémiát hallgatni, mert nem szándéksom katonára maradni, csak négy-öt évig még. Azután átveszek otthon több birtokot — megtudhatja Pascsenko bárkitől is — hogy édes apámnak vagy huszezer hold földje van — és egy gazdának szinte nélkülözhetetlen a kémia. Ezért tanulok vegytant és azért tanulom most, mert most még fiatal a fejem, Ancsu. Negyvenéves korral már nem igen bír tanulni az ember.

— Hát csak írja ezt meg Pascsenkonak, Ancsu, vagy ha úgy gondolja, hogy ez neki esetleg kevés lesz, írja meg nem bánom azt, hogy felfedeztem, hogy a török buzában olaj is van, a héjában és a csirájában leginkább, és azért tanulok vegytant, hogy tökéletesítssem az olajkivonási eljárást. Sőt tanácslom is, hogy ez utóbbit írja meg, ennek inkább fog hitelt adni, meglátja.. és addig is, míg hazamehet, Ancsu, maradjon csak Lehmann Annának ezután is.

Kezem még mindig az övében volt és én csöndesen könnyezve ránéztem. — Kiván még valamit, Ancsukám? — kérdezte és megsimogatta a kezemet.

— Semmit, — feleltem halkán. — Csak azt, hogy közeledjék Magdához és... nem bírtam tovább, hangosan felsírtam.

Ő megértett engem és megvigasztalt, hogy boldog leszek, csak gondoljak az apámra, aztán a leggyöngédebben a keblére vont és egy csókot lehelt vonagló szájamra..

— Megértettelek, Ancsukám, — mondta és az ő szeme is megnedvesült, ahogy rámnézett.

Bécs, március harmincegy.

Ma ónaptár szerint való Cirill-nap van; ma megírom Pascsenkonak a jelentést, hogy mi ötlete van Domonky őrnagynak. S ezzel befejezem naplómát is... többet nem írok belé, de egy sort sem. Ötvenkét nap is egy élettörténet; ötvenkét nap...